

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Погорєлова З.О., Попович Т.П., Бариська Я.О.

Загальна теорія права і держави

Навчально-методичний посібник
для студентів зі спеціальності «Міжнародне право»

**Ужгород
2021**

УДК 340.12(072)(075.8)

П 43

Погорєлова З.О., Попович Т.П., Бариська Я.О. Загальна теорія права і держави: навчально-методичний посібник. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 140 с.

Навчально-методичний посібник з історії філософії права розроблений відповідно до вимог Болонської системи, містить вступ, структуру, робочу навчальну програму дисципліни, тематику семінарських занять, примірний перелік питань підсумкового контролю для студентів денної і заочної форм навчання та список рекомендованої літератури.

Підготували:

Погорєлова З.О., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Попович Т.П., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Бариська Я.О., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Рецензенти:

Засць А.П., член-кор. НАН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, завідувач кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права НУ «Києво-Могилянська Академія».

Рогач О.Я., доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Відповідальний редактор:

Лазур Я.В., доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

*Навчально- методичний посібник затверджений на засіданні кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».
Протокол № 4 від “29 ” грудня 2020 року.*

*Схвалено і рекомендовано до друку рішенням науково-методичної комісії юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».
Протокол №6 від 18.02.2021 р.*

ЗМІСТ

1. Передмова	4
2. Навчально-тематичний план дисципліни	6
3. Робоча програма навчальної дисципліни	8
4. Методичні рекомендації до практичних занять	20
5. Орієнтовні питання підсумкового контролю знань	114
6. Рекомендована література	117

ПЕРЕДМОВА

Сьогоднішня українська держава переживає період, який відтворює кардинальні зміни в політичних орієнтирах, зміни правлячої еліти, зростання націоналістичних настроїв українського народу, зміни у правовому полі держави. Пандемія «коронавірусу» змусила усе суспільство визнати, що особливо в такий не простий час, що переживає уся планета, людству необхідні як ніколи реалізація основних правових ідеалів і правових цінностей. Формування у молоді поваги до права, свободи, людини – як його головних цінностей – можливе через правову освіту в тому числі. Сучасні юристи переглядають ідеї права його сутності, походження, визначають його домінуюче положення по відношенню до держави. Переоцінка державно-правових явищ і є предметом вивчення даної науки.

Навчальна дисципліна – «Загальна теорія права і держави» – є основою для формування юридичного мислення у майбутніх юристів, виступає базою для успішного оволодіння знаннями зі спеціальних юридичних дисциплін.

Об'єктом вивчення є право, як соціальне явище. Вивчення права та його джерел ґрунтується на правових доктринах, цінностях і принципах, в основу яких покладені права та свободи людини.

Метою навчальної дисципліни є надання студентам фундаментальних знань для розуміння чинного законодавства та актуальних проблем державно-правової практики. Вивчаючи «Загальну теорію права і держави» студенти виробляють необхідні компетентності по аналізу наукових і методологічних основ походження права, опановують методологію; досліджують державно-правові явища.

Дана дисципліна спрямована на засвоєння таких базових правових понять як сутність, зміст, форми права і держави; висвітлення проблем прав і свобод людини, понять правової держави та громадянського суспільства, процесу нормотворення і тлумачення нормативно-правових актів, системи законодавства і права, правових форм діяльності держави; правового регулювання суспільних відносин; місця законності та правопорядку в правовій і політичній системах та іншим не менш важливим питанням.

За результатами вивченого курсу студенти зможуть здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті правового поля, виробляючи своє бачення шляхів розв'язання проблем; проводити самостійні дослідження окремих правових питань; належно використовувати статистичну інформацію, отриману з різних джерел для своєї професійної діяльності. Знання базових правових категорій, можливість їх реалізовувати і застосовувати на практиці, аналіз державних процесів з позиції правової держави – це все буде сприяти формуванню нової інтелектуальної юридичної еліти.

Структура курсу передбачає вивчення студентами двох складових предмету, а саме: «теорії права» та «теорії держави». Така диференціація предмета науки цілком природна і закономірна, оскільки вона є необхідною складовою майбутніх інтеграцій різних напрямків теорії права і держави на більш високому теоретичному рівні.

Завданнями вивчення курсу «Загальна теорія права і держави» є:

- вивчення основних правових категорій держави і права, їх специфіки і ролі в суспільних процесах;
- вивчення основних закономірностей функціонування інститутів держави і права;
- підготовка студентів до вивчення галузевих дисциплін;
- формування у слухачів вміння орієнтуватися у чинній системі законодавства України, навичок користування законодавчими актами;

- навчити студентів давати аналіз чинним нормативним актам і висловлювати пропозиції до їх покращення, пізнати основи законотворчості;
- формування у студентів високої правової культури і правосвідомості.
- формування у студентів активної громадянської позиції щодо захисту прав і свобод громадян, гарантованих Конституцією України;
- розуміння міжнародних стандартів з прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод;
- вироблення навиків орієнтування в практиці Європейського суду з прав людини.

Вимоги до знань і умінь:

Знати:

- природу основних закономірностей права і держави;
- предметну область та розуміння професійної діяльності;
- і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства;
- цінності громадянського суспільства та необхідність його розвитку;
- виділяти і усвідомлювати юридичні прогалини, юридичні можливості та проблеми;
- правову природу і основні концепції права
- основні правові категорії :
- сутність і форми права і держави;
- правову норму та її структуру;
- нормотворення і застосування права;
- систему права і законодавства.
- характеризувати правові системи сучасності і т. п.

Уміти:

- юридично мислити, використовуючи наукові методи навчання (аналізу, синтезу, абстрагування.);
- застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях;
- спілкуватися юридичною мовою (використовуючи юридичні дефініції);
- використовувати інформаційні і комунікативні технології в юридичній сфері;
- розвивати свої когнітивні можливості в юриспруденції;
- правильно користуватися правовою літературою з різних галузей правової науки;
- використовувати нормативну базу для практичної діяльності;
- обґрунтовувати законність і доцільність правових рішень, що приймаються;
- працювати в команді;
- керуватися принципом верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- пояснювати природу та зміст основних правових явищ та процесів;
- демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм права.

Стратегія навчання та вивчення:

Модулі побудовано на читанні лекцій та проведенні семінарських занять з використанням тестових завдань, розв'язуванням правових задач, написанням курсового проекту, проведенням самостійної роботи та інших активних форм навчання.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	усього	Лекційні заняття	Практ. заняття
Модуль 1 Загальне вчення про право			
Тема 1. Загальна теорія права і держави як наука і навчальна дисципліна	2	2	-
Тема 2. Формування правових ідей у суспільстві. Природа права	5	2	4
Тема 3. Основи праворозуміння	6	2	4
Тема 4. Загальна характеристика права	4	2	2
Тема 5. Принципи права	4	2	2
Тема 6. Право в системі соціального регулювання	4	-	2
Тема 7. Правове регулювання суспільних відносин	6	2	4
Тема 8. Форми права	6	2	4
Разом за змістовим модулем 1	36	14	22
Разом за модулем 1	36	14	22
Модуль 2 Інституційна характеристика права			
Тема 1. Норма права	6	2	4
Тема 2. Правотворчість в Україні	6	2	4
Тема 3. Юридична техніка	4	2	2
Тема 4. Нормативно-правові акти	6	2	4
Тема 5. Дія нормативно-правових актів	4	2	2
Тема 6. Прогалини і суперечності у праві	4	2	2
Тема 7. Система права	2	-	2
Тема 8. Система законодавства	4	2	2
Тема 9. Систематизація нормативно-правових актів	4	2	2
Разом за модулем 2	22	16	22
Усього	74	30	44

Модуль 3			
Регулятивна основа права			
Тема 1. Правові відносини		2	2
Тема 2. Реалізація норм права		2	2
Тема 3. Тлумачення норм права		4	2
Тема 4. Теорія юридичної аргументації		2	2
Тема 6. Законність і правопорядок		2	-
Тема 7. Юридичний процес		-	2
Тема 8. Правопорушення і юридична відповідальність		2	2
Тема 9. Правові системи сучасності		2	2
Разом за змістовим модулем 3		16	14
Модуль 4			
Вчення про державу			
Тема 1. Загальна характеристика держави		4	2
Тема 2. Форма держави		4	2
Тема 3. Механізм держави і державний апарат		2	4
Тема 4. Правова держава в контексті новітнього досвіду		2	2
Тема 5. Права людини і громадянина		4	4
Тема 6. Громадянське суспільство і держава		2	2
Тема 7. Політична і правова система суспільства		-	2
Тема 8. Теорія демократії		-	2
Разом за змістовим модулем 2		18	20
Усього годин		34	34
Разом		64	82

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

Тема 1. Загальна теорія права і держави як наука і навчальна дисципліна

Характеристика теорії права і держави в системі наукових знань. Предмет загальної теорії права та держави як теоретичної бази сучасного правознавства. Виявлення загальних правових явищ і закономірностей, наукових понять, юридичних термінів. Загальнотеоретична юридична наука і практика. Виникнення і розвиток загальнотеоретичної науки про право та державу (енциклопедія права, філософія права). Характеристика складових елементів предмету.

Функції теорії права і держави як основні напрямки її теоретичного і практичного призначення. Основні форми здійснення функції теорії права і держави. Розкриття онтологічної функції. Евристична функція. Прогностична функція. Методологічна функція. Ідеологічна функція. Прикладна функція. Комп'ютеризація і теорія держави і права. Аналіз філософії, психології і кібернетики та їх зв'язок з навчальною дисципліною. Біосоціальна і біотична проблематика в контексті права.

Методологія теорії права і держави. Характеристика принципів дослідження державно-правової матерії. Принцип всестороннього дослідження права і держави. Принцип історизму в дослідженні держави і права. Принцип комплексності. Класифікація і види методів пізнання держави і права.

Характеристика загальнонаукових методів пізнання, серед яких: аналіз і синтез; абстрагування; індукція і дедукція; аналогія; моделювання. Спеціально-юридичні методи теорії держави і права. Характеристика Формально-юридичного методу. Порівняльно-правовий метод пізнання. Соціологічний метод. Історико-правовий метод. Герменевтичний метод. Аксіологічний підхід до аналізу державно - правових явищ. Методологічний синтез інституційного і аксіологічного підходів. Співвідношення філософії і теорії права і держави. Співвідношення соціології і теорії права. Співвідношення політології і теорії права і держави. Співвідношення соціальної психології і теорії права і держави. Співвідношення культурології і теорії права і держави.

Тема 2. Історія формування ідей права у світі. Природа права.

Зародження правових поглядів в античності, в середньовіччі. 19-20 століття – право розуміння в Європі, Росії, Британії. Характеристика політико-правової думки Заходу. Американське вчення про право 19 століття на основі прагматизму. Основні тенденції розуміння права в 21 столітті.

Закономірності природи і суспільства як основа теоретичних уявлень про причини існування права. Механізм виникнення правової регуляції у суспільстві.

Модель права існуючого в суспільстві і її складові. Розуміння владності як похідного від розуміння належного в праві. Роль моралі як ціннісного критерію права. Характеристика інститутів розсуджування як складової моделі права. Історичний огляд інститутів розсуджування членів суспільства в Україні.

Проблема об'єктивного в праві. Оцінка об'єктивності права різними науковцями. Розуміння права як суб'єктивного явища науковою спільнотою.

Тема 3. Основи праворозуміння

Праворозуміння як наукова категорія. Складові частини розуміння права. Характеристика суб'єктів праворозуміння. Об'єкт і зміст праворозуміння.

Характеристика основних тенденцій до праворозуміння. Синергетичний підхід до праворозуміння. Характеристика інструментального підходу до осмислення феномену права. Комунікативно-дискурсивний підхід у праві. Типологія праворозуміння та її критерії. Класифікація типів праворозуміння.

Характеристика основних типів праворозуміння. Природно-правова доктрина: представники, основні джерела за даною теорією і їх розвиток. Теологічний напрям природно-правової доктрини. Раціоналістичний напрям природно-правової доктрини.

Співвідношення індивідуальних природних прав і суспільних інтересів за індивідуальним і колективістським напрямками.

Основні позиції теорії природного права. Плюси і недоліки даної доктрини. Історичне вчення про право. Юридично-позитивістський тип праворозуміння. Історія виникнення концепції юридичного позитивізму. Основні позиції теорії. Здобутки юридико-позитивістської концепції та її недоліки.

Юридико-позитивістський тип право розуміння: основні здобутки концепції. Соціологічна теорія права історія і причини виникнення. Представники соціологічної школи права. Здобутки концепції та характеристика основних її недоліків.

Плюралізм підходів до визначення права. Значення, в яких вживається термін «право». Визначення права за нормативіською, соціологічною, психологічною та іншими теоріями. Сучасне наукове визначення права.

Тема 4. Загальна характеристика права

Закономірності природи і суспільства як основа теоретичних уявлень про причини існування права. Походження права. Походження права за теологічною теорією. Договірна теорія про виникнення права. Психологічна теорія про витоки права. Марксистська теорія про виникнення права. Теорія примирення про походження права. Теорія юридичного позитивізму. «Чиста теорія права». Соціологічна теорія права.

Визначення та ознаки сучасного права. Характеристика складових елементів нормативності як юридичної ознаки права. Системність права. Формальна визначеність та обов'язковість права у суспільстві. Вольовий характер права.

Сутність права у науковій літературі. Формальний і змістовний аспекти сутності права. Характеристика класового підходу до сутності права. Загальносоціальна сутність права. Цілісно-нормативна сутність права.

Цінність права. Головні аспекти цінності права. Власна цінність права. Історико-культурна цінність права. Інструментальна цінність права. Історико-культурна цінність права.

Загальноцивілізаційний вимір права. Загальносоціальний вимір права. Особистісний вимір права. Функції права. Характеристика ознак функцій права. Класифікація функцій права. Загальносоціальна функція права та її види. Спеціально-юридична функція права та її різновиди. Характеристика охоронної функції права. Легітимація права. Критерії для визнання закону правовим. Причини негативного сприйняття законів членами суспільства. Складові легітимності. Приклади і визначення формальної легітимності. Змістова легітимність ф її умови. Легітимація як основа розмежування правотворення і законотворення.

Тема 5. Принципи права

Категорія «принципи права» і її розуміння в науці. Природа принципів права. Формування принципів права в різних правових системах. Характеристика основних ознак притаманних принципам права. Принципи і «дух» права. Висвітлення абстрактного характеру принципів права. Об'єктивний характер принципів і їх внутрішня єдність. Відмінність в «регулятивності принципів права» від «регулятивності норм права».

Ідеологічність принципів як ознака суспільної свідомості. Роль принципів права у формуванні правових норм. Проблема стабільності принципів права і правових норм.

Відмінність принципів права від правових норм. Класифікація принципів права за формою нормативного виразу; за способами виразу принципів права; за сферою дії; за змістом.

Загально-людські принципи права і історія їх формування. Група загальних принципів, що становлять моральну основу права. Принципи, що становлять організаційно-процедурну основу права. Принцип справедливості та його складові: формальна справедливість, змістова справедливість, процедурна справедливість. Принцип свободи і його сучасне розуміння. Особливе значення ідеї «гідності людини» в контексті реалізації принципу гуманізму. Принцип рівності і його міжнародне звучання. Принцип єдності прав і обов'язків суб'єктів суспільних відносин. Принцип гарантованості прав і свобод громадян і його забезпечення. Принцип добросовісності і його галузеве звучання. Принцип відповідальності за вину. Принцип законності і його роль у правотворчій і правозастосовній діяльності. Принцип розумності.

Характеристика міжгалузевих принципів права. Висвітлення галузевих принципів права на прикладі трудового права, цивільного і кримінального права. Принципи інститутів права і їх характеристика.

Застосування принципів права у процесі нормотворчості. Особливості застосування принципів права у процесі реалізації норм права.

Тема 6. Форма права

Форма права як правова категорія. Внутрішня і зовнішня форми права. Аналіз понять «джерела права» і «форми права». Тракткування форми права представниками різних правових шкіл.

Класифікація форм права. Характеристика первинних і вторинних джерел права в залежності від правових систем. Характеристика первинних і вторинних джерел права в Україні.

Правовий звичай як історично перше джерело права. Види правових звичаїв в залежності від їх ролі у правовій системі.

Нормативно-правовий акт як джерело права. Основні ознаки нормативно-правового акта. Юридична сила як властивість правових актів. Види нормативних актів.

Правовий прецедент: поняття і ознаки. Структура правового прецеденту. Класифікація правових прецедентів. Судова практика як джерело права. Роль судової практики в Україні.

Договір з нормативним змістом як джерело права. Основні риси нормативно-правового договору. Класифікація нормативно-правових договорів.

Правова доктрина як джерело права. Формування правової доктрини і її авторитет у різних правових системах. Функції правової доктрини.

Загальні принципи права як джерело права романо-германської правової системи.

Тема 7. Правове регулювання суспільних відносин

Правове регулювання як особлива форма соціального регулювання. Предмет правового регулювання. Характерні риси предмета правового регулювання. Метод правового регулювання. Характеристика імперативного методу правового регулювання. Характеристика диспозитивного методу правового регулювання. Способи правового регулювання.

Види правового регулювання. Правовий вплив: поняття і особливості. Правові засоби. Класифікація засобів правового регулювання. Дозволи, заборони, зобов'язання і заохочення в праві.

Тип правового регулювання. Поняття та основні елементи механізму правового регулювання. Стадії механізму правового регулювання. Ознаки механізму правового

регулювання. Ефективність правового регулювання. Загальносоціальні і юридичні передумови ефективності правового регулювання.

Модуль 2

Інституційна характеристика права

Тема 1. Норма права

Поняття, основні ознаки норми права. Ознаки нормативності. Оптимальна узагальненість норми. Державно-владний характер норми. Структура норми права. Елементи норми права. Диспозиція і її види. Поняття гіпотези та її класифікація. Санкція як частина норми права. Класифікація санкцій.

Види норм права. Нормативний припис: поняття і структура. Нетипові норми приписи. Преюдиція. Дефініція. Презумпція. Юридична конструкція.

Тема 2. Нормотворчість в Україні

Основні підходи до правотворення в юридичній науці. Характеристика складових правотворчого процесу. Співвідношення понять нормотворення, законотворення; нормотворчого, законотворчого і законодавчого процесів.

Нормотворчий процес (стадії, законодавча ініціатива, принципи, суб'єкти). Поняття законотворчого процесу. Законодавчий процес в Україні. Характеристика законодавчого процесу. Суб'єкти права законодавчої ініціативи. Як змінювалось коло суб'єктів законодавчого процесу з часів проголошення незалежності України.

Стадії і принципи законодавчого процесу. Види і форми правотворчості.

Тема 3. Юридична техніка

Особливості юридичної мови. Лінгвістичний напрямок позитивізму Герберта Харта. Як змінювалися нормативні тексти (історичний аспект). Вимоги офіційно-ділового стилю мовлення. Вимоги, що висовуються до якості мови.

Поняття і структурні елементи юридичної фрази. Поняття юридичної техніки. Особливості юридичної техніки нормотворчості. Характеристика юридичної мови і юридичної конструкції.

Тема 4. Прогалини і суперечності у праві

Поняття прогалини у нормативно - правовому акті. Причини виникнення прогалин. Види прогалин, що зустрічаються у нормативно-правових актах. Способи подолання прогалин у праві. Аналогія права і аналогія закону особливості примінення.

Поняття юридичних колізій і їх види. Класифікація юридичних колізій.

Причини існування юридичних колізій. Способи зменшення колізійності законодавства.

Тема 5. Система права

Система права. Поняття системи права і її структурних елементів. Система права та її ознаки. Поняття публічного права і приватного права. Розподіл права на матеріальне і процесуальне.

Характеристика галузей українського права. Поняття правового інституту. Класифікація інститутів права. Особливості співвідношення норм міжнародного і національного права.

Тема 6. Система законодавства

Категорія «система законодавства» у сучасній юридичній науці та юридичній практиці. Статичні і функціональні ознаки системи законодавства.

Структура системи законодавства. Характеристика вертикальної горизонтальної та державно-управлінської структури законодавства. Чинники формування та розвитку системи законодавства.

Закон в системі нормативно - правових актів. Ознаки закону. Види законів.

Підзаконні нормативні акти в системі законодавства. Види підзаконних актів.

Дія нормативних актів у часі, просторі та за колом осіб.

Тема 7. Правові системи сучасності

Поняття правової системи та її ознаки. Типи правової системи. Структура правової системи. Класифікація правових систем.

Характеристика романо-германської правової системи. Англосаксонська правова система. Релігійні правові системи. Родина африканського права. Родина Скандинавського права.

Правова система України.

Модуль 3

Регулятивна основа права

Тема 1. Правові відносини

Поняття правовідносин і їх ознаки. Структура правовідносин. Суб'єкт правовідносин, характеристика видів суб'єктів. Держава як особливий суб'єкт правовідносин. Об'єкт правовідносин і його види. Суб'єктивне право і юридичний обов'язок як основний зміст правовідносин.

Правосуб'єктність фізичних і юридичних осіб. Категорії правоздатність, дієздатність і деліктоздатність, як складові правосуб'єктності. Дієздатність, її види і обсяг для фізичних осіб. Обмежено дієздатні та недієздатні, як суб'єкти правовідносин. Правоздатність і дієздатність юридичних осіб.

Класифікація правовідносин. Поняття, ознаки і види юридичних фактів. Дефективний юридичний факт.

Тема 2. Реалізація норм права

Поняття реалізації норм права. Характеристика правомірної поведінки. Класифікація правомірної поведінки особи за суб'єктами. Види правомірної поведінки за формою зовнішнього прояву. Класифікація правомірної поведінки особи за соціально-правовими сферами. Маргінальна поведінка особи. Конформістська правомірна поведінка. Звична поведінка особи. Соціально-активна поведінка особи.

Суб'єкти реалізації норм права. Поняття і основні форми реалізації права. Застосування права: поняття, ознаки і функції. Відмінність застосування права від інших форм реалізації. Суб'єкти застосування права. Стадії застосування права. Акт застосування права: ознаки і види.

Тема 3. Тлумачення норм права

Поняття і значення тлумачення норм права. Уявлення і роз'яснення як компоненти тлумачення норм права. Поняття і мета тлумачення права. Види тлумачення права. Ознаки і характеристика офіційного тлумачення. Автентичне і легальне тлумачення як види офіційного тлумачення нормативних актів. Види казуального тлумачення.

Місце та роль Конституційного Суду України в інтерпретаційно-правовій діяльності. Юридична природа “постанов Пленуму Верховного Суду України”. Відмінність інтерпретаційно-правових актів від нормативно-правових та правозастосовних.

Неофіційне тлумачення та його види. Способи тлумачення нормативно-правових актів. Системне тлумачення, його характеристика. Історико-політичне тлумачення. Спеціально-юридичне тлумачення. Тлумачення норм права за обсягом(буквальне, розширене і обмежене тлумачення).

Інтерпретаційний акт. Ознаки акта тлумачення норм права. Класифікація актів тлумачення норм права. Місце і юридична сила інтерпретаційних актів.

Тлумачення норм права та державна політика. Роль соціальних інтересів у тлумаченні права. Досвід зарубіжних країн у тлумаченні норм права. Тлумачення норм права за участю міжнародних організацій. Практичні результати тлумачення норм права.

Тема 4. Теорія юридичної аргументації

Становлення вчення про юридичну аргументацію в Стародавній Греції. Арістотель і його внесок в правила юридичного дискурсу. Поняття риторики і діалектики. Топіка і її вплив на формування юридичної аргументації. Генезис формування теорії політичної аргументації.

Типи юридичної аргументації. Дедуктивна модель. Індуктивна модель. Герменевтична модель. Судова аргументація і її особливості. Правила юридичного дискурсу.

Тема 5. Систематизація нормативно-правових актів

Поняття систематизації законодавства. Види систематизація нормативно-правових актів. Інкорпорація та її основні види : офіційна і неофіційна, хронологічна і систематична, генеральна і часткова.

Кодифікація законодавства. Ознаки кодифікації. Загальна , галузева і спеціальна (комплексна) кодифікації як основні її види. Види кодифікаційних актів.

Консолідація законодавства, її ознаки і види. Уніфікація і її роль удосконаленні національного законодавства. Основні тенденції систематизації законодавства в Європі лістичний. Суб'єктивне право і юридичний обов'язок як основний зміст правовідносин.

Правосуб'єктність фізичних і юридичних осіб. Категорії правоздатність, дієздатність і деліктоздатність, як складові правосуб'єктності. Дієздатність , її види і обсяг для фізичних осіб. Обмежено дієздатні та недієздатні, як суб'єкти правовідносин.

Види правовідносин. Поняття, ознаки і види юридичних фактів. Теорія юридичного факту. Види юридичних фактів.

Тема 6. Юридична відповідальність

Поняття юридичної відповідальності. Характеристика основних ознак та видів юридичної відповідальності. Підстави юридичної відповідальності. Цілі і функції юридичної відповідальності.

Поняття правопорушення: ознаки та види. Види правопорушень за ступенем суспільної небезпечності. Проступок та його класифікація. Поняття злочину. Поділ правопорушення за сферами громадського життя. Види правопорушень за колом осіб. Міжнародні правопорушення, їх характеристика.

Юридична конструкція правопорушення. Фізична особа як суб'єкт правопорушення. Юридична особа як суб'єкт правопорушення. Поняття об'єкту правопорушення . Об'єктивна сторона та її складові. Суб'єктивна сторона та її характеристика. Вина як головна ознака суб'єктивної сторони. Форми і види вини.

Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Обставини, що виключають злочинність діяння. Необхідна оборона. Уявна оборона. Затримання особи, що вчинила злочин. Крайня необхідність. Фізичний або психічний примус. Виконання наказу або розпорядження. Діяння, пов'язане з ризиком. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Тема 7. Правова свідомість, правове виховання і правова культура

Поняття, і загальна характеристика правосвідомості. Структура правосвідомості. Правова психологія як структурний елемент правосвідомості. Правова ідеологія та її складові. Правова поведінка як вольова сторона правосвідомості. Поняття правосвідомості. Види правосвідомості. Основні функції правосвідомості.

Класифікація правосвідомості за суб'єктами. Класифікація за глибиною відображення правової дійсності. Правове виховання: поняття, ознаки і методи здійснення. Елементи системи правового виховання. Способи правового виховання. Засоби правового виховання. Механізм правового виховання.

Правова культура : поняття, структура, функції. Характеристика правової культури суспільства. Характеристика правової культури особи.

Види деформації правосвідомості . Правовий нігілізм як суспільне явище. Класифікація правового нігілізму. Правовий ідеалізм: його принципи і наслідки.

Модуль 4

Вчення про державу

Тема 1. Загальна характеристика держави

Походження держави. Становлення людського суспільства: головні етапи. Норми поведінки та організація влади у первісному суспільстві. Характеристика соціальної влади в додержавний період. Органи соціального управління тогочасної спільноти, їх повноваження. Характеристика норм додержавного періоду. Передумови виникнення держави (економічні, політичні, ідеологічні і психологічні). Роль держави в організації суспільного життя. Держава як гарант соціального миру і злагоди. Держава як політична форма організації громадянського суспільства.

Теорії виникнення держави. Теологічна теорія виникнення держави і права , її суть і представники. Патріархальна і патримоніальна теорія виникнення держави і права. Теорія насилля: внутрішнього і зовнішнього. Расова теорія. Органічна теорія виникнення держави і права. Класова теорія. Договірна теорія виникнення держави і права. Психологічна теорія. Сучасні теорії виникнення держави. Теорія еліт. Основні напрямки елітарної теорії. Концепція плюралізму еліт.

Поняття і основні ознаки держави. Плюралізм у розумінні держави. Юридичне значення держави. Соціологічне значення держави. Держава, як живий, природний організм. Держава як система нормативного порядку. Сутність держави: методологічні підходи у процесі аналізу історичної і сучасної сутності держави. Еволюція сутності і соціальне призначення держави.

Характеристика основних ознак держави. Території держави та способи її набуття і припинення. Суверенітет і його ознаки та види. Суверенітет народу. Суверенітет нації. Громадянство та способи його набуття і припинення.

Характеристика податкової і фінансової системи держави. Державні атрибути, символи і пам'ятні дати.

Проблеми типології державі правових систем. Поняття типу держави і права. Критерії типології держав і правових систем. Характеристика формаційного і цивілізаційного підходів. Категорія “цивілізація” і її значення.

Державна влада. Характеристика державної влади. Ознаки державної влади. Властивості державної влади. Легалізація та лімітація державної влади. Легітимація державної влади. Типи легітимації державної влади за Максом Вебером. Співвідношення політичної, державної влади і держави.

Тема 2. Форма держави

Поняття форм держави. Розвиток категорії “форма держави” в політико-правовій думці. Загальне поняття й елементи форми держави. Поняття державного правління. Види форм правління сучасних держав. Монархія як форма правління і її види. Абсолютна монархія. Конституційна монархія. Парламентська монархія. Дуалістична монархія. Республіка як форма правління та її види. Президентська республіка. Характеристика парламентської і змішаної республіки. Форма правління Української держави за Конституцією України. Шляхи вдосконалення форм правління на сучасному етапі державотворення.

Поняття державного устрою. Загальноісторичні види державного устрою. Характеристика унітарних держав. Поняття автономії і її права. Федерація як складна держава. Види федерацій. Права складових частин федерації. Конфедерація і її ознаки. Співдружність як особлива форма об'єднання сучасних держав. Співтовариство і його відмінність від співдружності. Особливості державного устрою України.

Державний режим: характеристика основних видів. Поняття політичного режиму. Сучасні державні режими. Ознаки демократичних і недемократичних режимів, їх співвідношення з формою правління, формою державного устрою.

Міжнародні об'єднання держав. Поняття міжнародного об'єднання і його ознаки.

Тема 3. Механізм держави і державний апарат

Механізм і апарат держави. Поняття, ознаки, структура механізму держави. Створення державного апарату як засобу реалізації державної влади. Державний апарат і система спеціальних владних установ. Широке і вузьке розуміння державного апарату. Ознаки державного апарату. Склад державного апарату та сфера його відносин. Державні підприємства і установи в механізмі держави. Ознаки і характеристика державного підприємства, державної установи, державної організації.

Орган держави: поняття, ознаки. Класифікація державних органів. Поняття і типи державної служби. Професійна служба та її види. Цивільна і мілітаризована

державна служба. Поняття державний службовець за чинним законодавством та його види. Типи систем державної служби. Кар'єрна система. Споліальна система. Мерітна система. Посадова особа : поняття і ознаки. Класифікація посадових осіб за законодавством України.

Тема 4. Правова держава в контексті новітнього досвіду

Правова держава Ідея правової держави як загальнолюдська цінність, її становлення і розвиток. Основні етапи формування концепції правової держави: античні часи-формування положень правової держави (Демокрит, Арістотель, Цицерон). Середньовіччя і розвиток ідей правової державності (Ж. Боден , Р.Гукер, Н. Макіавеллі, ДЖ. Локк). Кантова ідея правової держави. Історія правової державності в Європі (Німеччина, Франція, Росія, Україна).

Поняття та характеристика основних принципів правової держави. Верховенство права та його складові. Мінімальна достатність права. Позапартійність і всезагальність права. Деїдеологізованість права. Верховенство Конституції і законів України. Співвідношення верховенства закону і верховенства права. Самостійність права щодо судової і виконавчої влади. Принцип зв'язаності держави правами і свободами людини і громадянина. Юридична форма діяльності органів державної влади, їх посадових і службових осіб. Інституціоналізованість державної влади як принцип правової держави.

Моделі правової держави. Ліберальна правова держава. Матеріальна правова держава. Соціальна правова держава. Демократична правова держава. Проблеми побудови правової держави в Україні.

Тема 5. Права людини і громадянина

Співвідношення понять «людина», «особистість», «громадянин». Право як загальносоціальне явище (права людини, нації, народу, людства, дитини). Права людини: історія та сучасність. Поняття свобод людини. Законні інтереси людини. Види прав і свобод. Покоління прав людини.

Умови обмеження прав і свобод людини і громадянина. Зміст рівності громадян перед законом та рівноправності. Інтеграція України у європейську і світову співдружність держав. Імплементация міжнародно-правових принципів та норм щодо прав людини у державно-юридичну практику (зокрема України): поняття, механізм.

Гарантії прав і свобод людини і громадянина. Класифікація гарантій. Юридичні гарантії прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.

Тема 6. Громадянське суспільство і держава

Становлення і розвиток громадянського суспільства. Характеристика філософських поглядів на громадянське суспільство. Характеристика етапів

становлення громадянського суспільства. Поняття і структура громадянського суспільства. Особливості суб'єктного складу громадянського суспільства.

Громадянське суспільство і сучасна держава, їх співвідношення. Роль держави і народу в громадянському суспільстві. Проблеми побудови громадянського суспільства в Україні.

Тема 7. Політична і правова система суспільства

Поняття політичної системи суспільства і його структура. Місце і роль держави в політичній системі суспільства. Суб'єктивний компонент структури політичної системи. Нормативний компонент структури політичної системи. Комунікативний компонент структури політичної системи. Ідеологічний компонент структури політичної системи. Функціональний компонент структури політичної системи. Політична опозиція.

Види політичних систем світу. Об'єднання громадян: поняття, ознаки і види. Характеристика політичної партії. Основні партійні системи світу. Демократія як спосіб функціонування політичної системи суспільства. Політична система українського суспільства, характерні риси та напрями розвитку. Проблема конфлікту в процесі формування політичної системи України.

Характеристика правової системи. Структура правової системи. Характеристика романо-германської правової системи. Характеристика англосаксонської правової системи. Релігійно-традиційний тип правових систем сучасності.

Тема 8. Теорія демократії

Теорія демократії. Поняття демократії. Історія виникнення демократії. Стародавня Греція і її роль у формуванні демократичних принципів. Розвиток демократії в середні віки. Зміст демократії сьогодні. Характеристика демократії.

Ознаки і принципи сучасних демократичних держав. Функції демократії. Організаційно-політична функція її характеристика. Регулятивно-компромісна функція. Суспільно-стимулююча функція. Установча функція. Контрольна функція. Охоронна функція. Функцій та форми демократії.

Референдум та його види. Демократія і загальнолюдські цінності. Демократія і права соціальних меншин. Основні засади демократії. Економічна роль держави у підтримці демократії. Соціальні обов'язки держави у процесі демократизації. Проблема сумісності націоналізму та демократії. Основні теорії демократії. Влада і демократія. Проблеми розвитку демократії в сучасній Україні.

Правовий статус особи. Елементи правового статусу. Співвідношення понять «людина», «особистість», «громадянин». Види правового статусу.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1

Тема 1. Основні правові доктрини

1. Праворозуміння як наукова категорія. Типологія праворозуміння та її критерії.
2. Природно-правова доктрина: представники, основні джерела, здобутки концепції та її недоліки.
3. Юридично-позитивістський тип праворозуміння: історія виникнення, здобутки концепції та її недоліки.
4. Соціологічна теорія права здобутки концепції та характеристика основних її недоліків.
5. Психологічної теорія права і її характеристика.
6. Лібертарна теорія права

Контрольні питання

1. Розкрийте категорію праворозуміння через об'єкт, суб'єкт і зміст.
2. Класифікація типів праворозуміння
3. Формування природно-правової доктрини.
4. Аналіз здобутків і мінусів природно-правової школи.
5. Здобутки історичної школи права
6. Основні джерела і здобутки соціологічної теорії права.
7. Право як комунікація.

Завдання для самостійної роботи

1. Розгляньте теологічний напрям щодо джерел походження природних прав
2. Розгляньте раціоналістичний напрям щодо джерел походження природних прав
3. Які напрямки співвідношення індивідуальних природних прав і суспільних інтересів у природно-правовій доктрині.
4. Проаналізуйте «чисту теорію права» Г. Кельзена
5. Синергетичний підхід у праві за вченням Г. Хакена.
6. Комунікативно-дискурсивний підхід в трактатах Марк ван Хука.

Спеціалізована література:

1. Айтов С. Ш. Історична антропологія та пізнавальний потенціал синергетики. *Гуманітарний журнал*. 2014. № 1-2. С. 64-67.
2. Алаїс С. І. Проблема праворозуміння в основних школах права: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.:12.00.01. Київ, 2003. 19 с.
3. Андреев Д. Природне право у працях Лейбніца. *Юридична Україна*. 2012. № 5. С. 12-15.
4. Андрушакевич Ю. Сутність конкретизації сучасного права. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 2. С. 269-276.
5. Байльдинов Е. Проблема понимания права с позиций обеспечения устойчивости глобального развития. *Моральная теория права. Современное право*. 2012. № 5. С. 7-14.

6. Бехруз Х. Праворозуміння, розуміння права і правова система. *Право України*. 2010. № 4. С. 143-147.
7. Гаврилюк Р. Чи можливо наукове неklasичне пізнання права? *Право України*. 2014. № 1. С. 94-105.
8. Дзевелюк А. В. Праворозуміння. Держава і право. *Юридичні і політичні науки*. 2010. Вип. 47. С. 77-81.
9. Литвинов О. М. Філософія права Новгородцева П. І.: осмислення права і держави в контексті суспільного ідеалу: дис. канд. юрид. наук: 12.00.12. Луганськ, 2005. 240 с.
10. Лук'янова Г. Ю. Комплементаризм праворозуміння: актуальні наукознавчі аспекти: моногр. Львів: Т. Б. Сорока, 2014. 212 с.
11. Лук'янова Г. Ю. Праворозуміння, розуміння права, правосвідомість: щодо питання співвідношення понять *Митна справа*. 2011. № 5, ч. 2. С. 64–69.
12. Лук'янова Г. Ю. Методологічні основи дослідження права у сучасній юридичній науці *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. праць*. Львів : ЛьвДУВС, 2011. Вип. 4. С. 33–43.
13. Лук'янова Г. Ю. Праворозуміння, розуміння права, правосвідомість: щодо питання співвідношення понять *Митна справа*. 2011. № 5, ч. 2. С. 64–69.
14. Лук'янова Г. Ю. Праворозуміння: деякі питання загальної теорії / Г. Ю. Лук'янова *Проблеми державотворення та правотворення в Україні* тези доповідей учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 17 лютого 2012 р.) / МВС України, Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛьвДУВС, 2012. С. 318–320.
15. Лук'янова Г. Ю. Аксиологічні основи праворозуміння: Актуальні аспекти підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки : тези Звіт. наук. конф. фак. громадської безпеки (м. Львів, 24 лютого 2012 р.) / МВС України, Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛьвДУВС, 2012. С. 148–151.
16. Козюбра М. Праворозуміння: поняття, типи та рівні. *Право України*. 2010. № 4. С. 10-21.
17. Плавич В. Проблеми сучасного праворозуміння. Теоретико - методологічний та філософсько-правовий аналіз: моногр. Одеса: Астропринт, 2011. 228 с.
18. Погребняк С. Ознаки права в контексті сучасного право розуміння. *Право України*. 2010. № 4. С. 164-169.
19. Погребняк С. Принципи права: доктринальні питання. *Право України*. 2013. № 9. С. 217-228.
20. Павлов В. Методологічні підстави антропологічної концепції права. *Право України*. 2014. № 1. С. 166-181.
21. Панченко В. Ю. Правопонимание и правовая политика в сфере юридической помощи. *Право и государство: теория и практика*. Москва, 2013. № 1. С. 13-18.
22. Пермяков Ю. Е. Позитивистское и метафизическое начало в философском познании права. *Право и политика*. 2008. № 1 (37). С. 5-9.
23. Петришин О. Соціально-юридична природа права. *Право України*. 2012. № 3-4. С. 15-29.
24. Рабінович П. Сутність право розуміння. *Право України*. 2007. № 9. С.3-7.

26. Рабінович П. Феномен праворозуміння: гносеологічна характеристика. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 3. С. 11-22.
27. Рабінович С. З історії античного праворозуміння: вчення ранніх стоїків та епікуренців про природну справедливість. *Юридична Україна*. 2006. № 10 (46). С.4-9.
28. Романюк Є. О. Основні властивості права в контексті природно-правового та позитивістського праворозуміння: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2013. 20 с.
29. Сатохіна Н. Герменевтичні смисли правової реальності. *Право України*. 2014. №1. С. 136-147.
30. Сирих В. Методологія інтегративного право розуміння. *Право України*. 2014. № 1. С. 113-119.
31. Ситар І. М. Онтологічні функції права: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.01. Львів, 2008. 208 с.
32. Сливка С. Каноническо-правовые истины в теории догматического развития. *Leges si Viata*. 2018. № 3, ч. 2. С. 159-164.
33. Стащенко О. До питання про зміст і напрями соціологічного право розуміння. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 11 (167). С. 7 -9.
34. Стеценко С. Праворозуміння: співвідношення теорій та юридичної практики. *Право України*. 2010. № 4. С. 176-181.
35. Стовба О. Динамічне праворозуміння: онтологія і методологія. *Право України*. 2014. № 1. С. 120-125.
36. Стовба О. Праворозуміння VS. правосвідомість: проблеми і перспективи. *Право України*. 2010. № 4. С. 64-69.
37. Тарасов Н. Н. Метод и методологический подход в правоведении (попытка проблемного анализа). *Правоведение*. 2001. № 1. С. 31-50.
38. Тесленко М. Право як інструмент соціальної справедливості. *Право України*. 2004. № 7. С. 40-43.
39. Тарахонич Т.І. Сучасні підходи до праворозуміння. *Альманах права*. 2011. Вип. 2. С. 149-153.
40. Тимошина О. Методологічні підстави соціології права: Л. Петражицький vs. Є. Ерліх. *Право України*. 2014. № 1. С. 195-202.
41. Тимошина О. Стилї філософсько-правового мислення і типи право розуміння. *Право України*. 2011. № 8. С. 52-60.
42. Тихомиров О. Філософські та методологічні аспекти компаративного підходу до право розуміння. *Право України*. 2010. № 4. С. 110-105.
43. Фалькіна Т. Ю. Толкование права: моногр. Екатеринбург: УрЮИ МВД России, 2015. 78 с.
44. Федорова А. Захист соціальних прав у рамках Європейської конвенції з прав людини. *Право України*. 2012. № 11-12. С. 241-251.

Тема 2

Світоглядні основи праворозуміння

Практичне заняття проходить у вигляді розгляду підготовлених презентацій по заданому плану. Кожен студент обирає собі одного представника правового мислення будь-якого періоду і у формі презентації висвітлює його правові ідеї. (Дозволяється коротко оглянути біографію філософа, але основну увагу акцентувати на його науковому внеску і аналізу основних правових творів).

1. Правові ідеї в працях філософів античності.
2. Правова думка епохи середньовіччя.
3. Причини криза в праві і його відродження.
4. Характеристика політико-правової думки Заходу.
5. Особливості розуміння права американськими філософами.

Контрольні питання

1. Критерії типології праворозуміння.
2. Яке сприйняття права його джерел було у представників Стародавньої Греції. На прикладах Декарта, Арістотеля.
3. Проаналізуйте правову думку та правові течії середньовіччя.
4. Як змінилося праворозуміння в епоху Відродження і Реформації
5. Основні тенденції американської філософії кінця»20 по 21 століття.

Завдання для самостійної роботи

1. Як у працях античних філософів аналізується право і закон
2. Розгляньте на прикладі будь-якого європейського філософа основні закономірності світобачення. (Т.Аквінський, Августин Аврелій, Бонавентура ...)
3. Проаналізуйте спільне розуміння витоків права у представників природно-правової школи.
4. Любов як основоположна категорія в працях Лейбніца.
5. Роз'ясніть моральний закон за вченням Е.Канта
6. Розгляньте праці Гегеля і його філософію «духу».
7. Розгляньте політико-правові погляди Вільяма Джеймса, Генрі Девіда Торо.
8. На власний вибір проаналізуйте основні філософські погляди одного з філософів (Р.Вільямса, В.Пенна, Дж. Едвардса, Г.Торо, Дж. Ройса, Т.Джеферсона, В.Джеймса).

Спеціалізована література:

1. Американская философия: введение . Москва: Идея-Пресс, 2008. 576с.
2. Аристотель. Политика. Соч. В 4 т. Т.4. М.: Мысль, 1983. С. 375 – 644.
3. Бекон Френсіс. Енциклопедичний довідник : у 2 т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2005. Т.1 Київ. С.116.
4. Біржакова Є. О. Відображення природних прав людини як вихідна форма буття права в контексті теорії природного права .*Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 33–36.

5. Бурлай Є.В. Дуалізм «природного» і «позитивного» в праві як філософська проблема. Проблема філософії права 2003. Том 1. С. 83-85.
6. Братасюк М. Природно-правовий підхід у контексті сучасного правничого методологування. *Публічне право*. 2013. № 4(12) С. 203-209.
7. Томас Гоббс. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Київ.: Дух і Літера, 2000. 600 с.
8. Гроцій, Гуго де Гроот Філософський енциклопедичний словник. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
9. Горгота О. Б. Методологія історико-філософського дослідження: від раціоналістичного монізму Г.В.Ф. Гегеля до комунікативного плюралізму К. Ясперса: дис. ... канд. філос. наук. Київ, 2007. 185 с.
10. Гусев В. І. Історія західноєвропейської філософії XII-XVIII ст. Київ.: Либідь, 1994. 197 с.
11. Денисенко В. Кант Іммануїл /Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 313 с.
12. Декарт Р. Рассуждение о методе. Избр. произв. В 2 т. М., 1989. 656 с.
13. Дворкін Р. Серйозний погляд на права. Київ: Основи, 2000. 519 с.
14. Драгоманов М.І. Вибране. Київ: Либідь, 1991. 685 с.
15. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии. Москва: Наука, 1991. 572 с.
16. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія: Підруч. Київ: Лібра, 1999. 487 с.
17. Жоль К.К. Философия и социология права. К.: Юринком Интер, 2000. 480 с.
18. Кант І. Критика практичного розуму. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.
19. Камю Альбер Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник : у 2 т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2005. Т. 1, Київ, С. 711
20. Камю А. Бунтующий человек. – М.: Политиздат, 1990. 415 с.
21. Кірюхін Д. І. Вступ до філософії релігії Гегеля. Філософія як спекулятивна теологія. Київ : ПАРАПАН, 2009. 204 с.
22. Кузнецов В. Філософія права. Історія та сучасність: Навч. посіб. Київ: "Стілос"; "Фоліант", 2003. 382 с.
23. Лейбниц Г.В. Монадология. Соч. В 4 т. Т.1. М.: Мысль, 1982. 636 с.
24. Локк Дж. Два трактата о правлении. Кн. в торая . В 3 т. Т. 3. Москва: Мысль, 1988. 668 с.
25. Максимов С.И. Правовая реальность: Опыт философского осмысления. Харків: Право, 2002. 318 с.
26. Медитації" Декарта у дзеркалі сучасних тлумачень. Київ : Дух і Літера, 2014. 368 с.
27. Ніцше Ф. Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с
28. Пашков А. С. Ідея громадянського суспільства: історико-філософські інтерпретації та сучасність /Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. Вип. 60. К.: Український центр духовної культури. 2007. С. 112-116.

29. Ротар Бекон Ф. / Політична енциклопедія ред. кол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови). Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 54.
30. Руссо, Жан-Жак. Про суспільну угоду або принципи політичного права. Пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с.
31. Токвиль Алексис де. Демократія в Америці. Москва: Весь мир, 2000. 560с.
32. Циппеліус Р. Філософія права : підручник : пер. з нім. Київ: Тандем, 2000. 300 с.
33. Філософія права : підручник ,за ред. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2009. 208 с.
34. Харт Х.Л.А. Концепція права: Пер. з англ. Київ: Сфера, 1998. 231 с.
35. Хеффе О. Політика, право, справедливість. Основоволоження критической философии права. Москва: Мысль, 1994. 682 с.
36. Философия права. Хрестоматия : Учебное пособие для студентов высш. учеб. заведений [Авт.колл.]; под ред. Н.И. Панова. Київ: Издательский Дом «Ин Юре», 2002. С.368-388.
37. Философия права: конспект лекций / под ред. О.Г. Данильяна. Харьков: Право, 2009. 176 с.
38. Філософія прав людини. \ За ред. Ш. Госепата, Г. Ломанна; Київ: Ніка-Центр, 2008. 320 с.
39. Шестопал С. С. Неотомістський напрямок у французькій філософії права: концепція Жака Марітена : монографія Харків: Юрайт, 2013. 192 с.

Тема 3

Формування права у суспільстві: причини, моделі, механізм

1. Закономірності природи і суспільства як основа теоретичних уявлень про причини існування права.
2. Механізм виникнення правової регуляції у суспільстві.
3. Правове регулювання у первісному суспільстві.
4. Характеристика моделі права і її складових елементів.
5. Об'єктивнація у праві як складова частина право творення
6. Процес право творення: від ідеї до правової норми.
7. Об'єктивнація і легітимація права.

Контрольні питання

1. Причина відсутності єдиного розуміння такого явища, як право.
2. Розкрийте термін «право».
3. За яких умов можна говорити про наявність права у суспільстві?
4. Суб'єктивне і об'єктивне в праві.
5. Критерії для визнання закону правовим.
6. Визначте роль легітимації права у цьогочасному суспільстві.

Завдання для самостійної роботи

1. Як право пов'язано з поняттям свободи і справедливості у соціальному трактуванні?
2. Проаналізуйте історію становлення інститутів розсудження членів суспільства.
3. Порівняйте позицію М.Козюбри і Явича з приводу об'єктивного і суб'єктивного у праві.
4. Яка на вашу думку соціальна цінність права?
5. Значення моральних вимогів правового характеру приписів держави.

Спеціалізована література:

1. Антологія української юридичної думки. Київ, 2002. 568 с.
2. Бандура О. О. Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз) : автореф. дис. ... док. філос. наук : 12.00.12. Київ, 2003. 40 с.
3. Борщевський І.В. Право в системі соціальних норм *Вісник Одеського державного університету*. 2008. № 13/9. С. 5-13.
4. Взаємозв'язки філософії права та загальної теорії права *Проблеми філософії права*. Київ, 2003. Т.1 С.56-60.
5. Велика українська юридична енциклопедія : у 20-ти томах. Том 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 952 с.
6. Горобець К. В. Аксиосфера права: філософський і юридический курс : монографія. Одеса: Фенікс, 2013. 218 с.
7. Горобець К. В. Аксиосфера права та її компоненти: дис. ... к.ю.н. : 12.00.12. Одеса, 2012. 206 с.
8. Гришук О.В. Філософія конституційних цінностей : монографія. Київ : "Компанія ВАІТЕ". 2019. 416 с.
9. . Загальна теорія права : Підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.
10. Загальна теорія держави і права. Підручник / За ред. М.В.Цвіка, О.В.Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
11. Кельзен Г. Чисте Правознавство. З додатком: Проблема справедливості / Переклад з німецької Олександра Мокровольського. Київ: Юніверс, 2004. 496 с.
12. Кельзен Г. Про сутність і цінність демократії. Харків: ВНТЛ-Класика, 2013. 139 с.
13. Колодій А.М. Принципи права України. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 208с.
14. Кравець В. Право як об'єкт пізнання *Право України*. 2001. №6. С. 80.
15. Кондратьєв Р., Геристо О. Принципи права та їх роль у регулюванні суспільних відносин *Право України*. 2000. № 2. С. 43.
16. Кравець В. Право як об'єкт пізнання *Право України*. 2001. №6. С.80.
17. Клименко О. Формування українського права та його взаємодія з іншими правовими системами *Право України*. 2001. №9. С. 85.
18. Поляков А.В. Общая теория права. Проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода. СПб., 2004. 642 с.
19. Петришин О.В. Право як соціальне явище: особливості юридичного підходу *Проблеми філософії права*. 2006-2007. Том IV-V. С.73-89.
20. Погребняк С.Признаки права в контексте современного правопонимания *Право Украины*, 2011, № 1. С.272-279.
21. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Навч.посібник. Вид.10-е доп. Львів, Край, 2008. 224с.
22. Рабінович П.М. Сучасне європейське праворозуміння *Право України*, 2006, №8. С.4-7.
23. Цвік М. В. Праворозуміння (значення повторюваності суспільних відносин для його дослідження) *Право України*, 2010, №4. С.22-27.
24. Цимбалюк М. Цивілізаційна цінність права у демократичному суспільстві *Право України*. 2003. №2. С. 65.

25. Фулей Т. Загальнолюдські (загальноцивілізаційні) принципи права: деякі теоретичні аспекти *Право України*. 2003. №7. С. 24.

Тема 4

Ціннісна характеристика права

1. Підходи до сутності права у науковій літературі
2. Характеристика основних ознак права
3. Функції права.
4. Цінності в праві і право як цінність. Характеристика основних правових цінностей.
5. Поняття та природа принципів права та їх класифікація.
6. Застосування принципів права.

Контрольні питання

1. Назвіть соціальні ознаки права
2. Характеристика цілісно-нормативного підходу до сутності права.
3. Загально-соціальна сутність права.
4. Нормативність і її складові елементи.
5. Виміри цінностей права в юридичній науці.
6. Розкрийте ознаки принципів права . У чому проявляється об'єктивний характер правових принципів.
7. Наведіть приклади принципів права за їх класифікацією.
8. Як принцип свободи втілюється у діючому законодавстві
9. Особливість міжгалузевих принципів права.
10. Роль, яку відіграють принципи у нормотворчій діяльності органів державної влади.
11. Проаналізуйте втілення принципу гуманізму в чинному законодавстві.

Завдання для самостійної роботи

1. Характеристика права як правових емоцій імперативно-атрибутивного характеру.
2. Теорія примирення в праві.
3. Розкрийте об'єктивістську концепцію цінностей в праві.
4. Суб'єктивістська концепція правових цінностей.
5. Обґрунтуйте тезу «Свобода – це основна цінність в праві» посилаючись на позиції науковців і чинне законодавство.
6. Наведіть приклади інтегративної функції права.
7. Які проблеми ідеологічного характеру принципів права сьогодні існують?
8. Принцип справедливості та його аспекти (формальна, змістовна і процедурна справедливість)
9. Коли принципи права стають самостійним джерелом права?
10. Проблеми застосування принципів права у процесі їх реалізації.
11. Принцип розумності, добросовісності і справедливості як основа цивільного права.

Спеціалізована література:

1. Багрій О. Сутність принципу верховенства Конституції України.
2. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 9. С. 83-87.
3. Бандура О. О. Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз) : автореф. дис. ... док. філос.. наук : 12.00.12. Київ, 2003. 40 с.
4. Бандура О.О. Єдність цінностей у праві та істини у праві. Київ: Вид-во Нац. акад. внутр. справ України, 2000. 200 с.
5. Бандура О.О. Єдність цінності та істинності правової норми. Філософські проблеми права та правоохоронної діяльності співробітників ОВС. Київ: Вид-во Укр. акад. внутр. справ, 1995. С. 67–73.
6. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 томах. Том 2: Філософія права / редкол.: С. Максимов та ін. ; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 1128 с.
7. Велика Українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку “Юридичні науки” / укладачі: Бабка В. Л., Шумило М. М.; за ред. д.і.н., проф. Киридон А. М. Київ : Державна наукова установа “Енциклопедичне видавництво”, 2017. 152 с.
8. Ветютнев Ю. Методологічні проблеми розуміння істини як правової цінності. *Право України*. 2014. № 1. С. 106-112.
9. Горобець К. В. Аксиосфера права: філософський і юридический курс : монографія. Одеса: Фенікс, 2013. 218 с.
10. Горобець К. В. Аксиосфера права та її компоненти: дис. ... к.ю.н. : 12.00.12. Одеса, 2012. 206 с.
11. Городовенко В. Деякі питання нормативного закріплення принципів права. *Юридична Україна*. 2012. № 6. С. 11-18.
12. Дроботов С. А. Функції права у розвиткові демократичної і правової держави: моногр. Київ: Логос, 2012. 334 с.
13. Загальна теорія держави і права / за ред. Цвік М.В., Петришин О.В. Харків : Право, 2009. 584 с.
14. Загальна теорія права : Підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
15. Загальна теорія права : Підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.
16. Заморська Л.І. Функції права: змістовно-теоретичний аналіз. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 6. 2015. С. 3–9.
17. Заморська Л.І. Онтологічне значення правових цінностей в системі духовних / III міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми публічного та приватного права» м. Запоріжжя 3 жовтня 2012 р. С. 381-382
18. Заморська Л.І. Просторовий критерій правової нормативності / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «VIII Прибузькі юридичні читання», присвячені 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права. Миколаїв, 23-24 листопада 2012 р. С. 59-61
19. Заморська Л.І. Нормативність права як соціальна цінність // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Серія юридична*. 2012. № 3. С.21-30.

20. Заморська Л.І. Функції права: змістовно-теоретичний аналіз. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. No 6. 2015. С. 3–9.
21. Каленіченко Л.І. Державно-правовий примус та система його форм. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. круглого столу (м. Харків, 27 жовт. 2017 р.)* / МВС України. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 228 с.
22. Колодій А.М. Принципи права України: Монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 208 с.
23. Костенко А. Соціальний натуралізм – методологічна основа прогресивної юриспруденції. *Право України*. 2014. № 1. С. 126-135.
24. Костицький В. Право як цілісність. *Право України*. 2002. № 2. С. 8-10.
25. Коростей В. Про функції права. *Право України*. 2004. № 9. С. 123–127.
26. Кравченко Л.В. Справедливість як вибір. Київ: Молодь, 1998. 256 с.
27. Кравченко Л.В., Мороз Б.І. Гарант оновлення суспільства (становлення соціальної справедливості). Київ: Політвидав України, 1989. 189 с.
28. Луцький Р. П. Соціально-економічне середовище як визначальний фактор формування та розвитку позитивного права. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 6. С. 39-44.
29. Лук'янова Г. Ю. Аксиологічний підхід до розуміння сутності права. *Наше право : науково-практичний журнал*. 2012. № 2, ч. 2. С. 24–28.
30. Лук'янова Г. Ю. Право в загальносоціальному розумінні як природно-історична категорія. Проблеми державотворення та правотворення в Україні : матер. II Регіон. круглого столу (м. Львів, 18 лютого 2011 р.), МВС України, Львів. держ. ун-т внутр. справ. \Львів : ЛьвДУВС, 2011. С. 281–284.
31. Лук'янова Г. Ю. Економічна функція як найважливіша соціальна функція права. Актуальні проблеми діяльності ДСБЕЗ та підготовки фахівців для її підрозділів : тези доп. та повідомл. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 2 березня 2012 р.) МВС України, Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛьвДУВС, 2012. С. 57–60.
32. Максимов С. Класична і неklasична моделі осмислення правової реальності. *Право України*. 2014. № 1. С. 61-68.
33. Мандрікова К.О. Розумність у правовому регулюванні: вимоги до нормотворчості та правозастосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2015. 15 с.
34. Малишев Б. В. Сутність права як телеологічна категорія. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 12. С. 16-21.
35. Матвеева Ю.І. Принцип правової визначеності як складова верховенства права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2019. 220 с.
36. Мала енциклопедія теорії держави і права / За заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького. Київ : Кондор, 2012. 368 с.
37. Мішина І. Д. Аксиологічні засади правових систем. *Порівняльне правознавство*. 2012. No 3-4. С. 84–90.
38. Наливайко О. І. Функції права: поняття, класифікація, генезис *Часопис Київського університету права*. 2004. № 3. С. 13-18.

39. Наливайко О. І. Функціональне призначення права у процесі захисту прав людини. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: Зб. наук. пр.* 2002. № 1 (7). С. 57-60.
40. Оніщенко Н. М. Гласність в праві: деякі аспекти вивчення та розгляду. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2013. № 2. С. 25-30.
41. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології : Монографія. Київ: Юридична думка, 2008. 335 с.
42. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) С.П.Погребняк. Харків: Право, 2008. 240 с.
43. Попович Т. П., Левкулич В. В. Категорія цінностей: загально-філософський та філософсько-правовий аспекти. *Закарпатські правові читання: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 11-13 квітня 2019 р.) / Ужгородський національний університет; за заг. ред. О.Я. Рогача, Я.В. Лазура, М.В. Савчина. Ужгород : РІК-У, 2019. Т.1. С. 94–102.*
44. Попович Т. П. Категорія “цінності” у правовому вимірі: окремі аспекти. *Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції “Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації” (м. Хмельницький, 17 травня 2019 року).* [у 2-х част.]. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. Частина 2. С. 101–105
45. Попович Т. П. Зміни ціннісних орієнтирів: основні фактори та тенденції. *Закарпатські правові читання : матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 29-30 квітня 2020 р.) / Ужгородський національний університет; за заг. ред. Я.В. Лазура, М.В. Савчина, М.В. Менджул. Ужгород : РІК-У, 2020. С. 117-124.*
46. Попович Т.П. Юридичний обов’язок як правова цінність. *Часопис Київського університету права.* 2020. № 2. С. 43–47.
47. Рабінович С. П. Природно-правові підходи в юридичному регулюванні : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 260 с.
48. Рабінович П.М. Принципи права . Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Т. 5: П-С. Київ, 2003. 736 с.
49. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства : монографія Харків: Финарт, 2013. 196 с.
50. Савчин М. В. Конституційні принципи та їх інтерпретація. *Право України.* 2017. № 7. С. 30–38.
51. Савчин М. В. Конституційні цінності та конституційна юриспруденція в Україні. *Вісник Конституційного Суду України.* 2010. № 1. С. 111–120.
52. Смілик А. С. Діалектика співвідношення понять «свобода» та «право». *Право і суспільство.* 2015. № 5-2, Ч. 2. С. 3-8.
53. Старосольський В. Про цінність права. *Життя і право.* 2004. № 2. С. 33–38.
54. Рішення Конституційного суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м’якого покарання *Офіційний вісник України.* 2004. № 45. Ст. 2975.
55. Солоненко О. М. Функціональний аспект принципів права у правозастосовній діяльності *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ.* №1. 2011.

56. Тарахонич Т.І. Принципи юридичної відповідальності в системі принципів права . *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 284-287.
57. Теория государства и права / под ред. Р. А. Ромашова. СПб. : *Юридический центр Пресс*, 2005. С. 189.
58. Тимошенко В. Лекція професора В. Тимошенко: “Вступ до курсу “Функції права”. *Право України*. № 2. 2017. С. 185–195.
59. Уварова О.О. Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика : монографія. Харків: «Друкарня Мадрид», 2012. 194 с.
60. Филимонов В. Д. Гуманизм как принцип права. *Государство и право*. 2013. № 1. С. 102-108.
61. Фомін А. Альберт Дайсі про панування закону як верховенство права у вузькому сенсі. *Право України*. 2013. № 10. С. 170-177.
62. Фулей Т. І. Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їхнього впровадження в Україні : дис. ... канд. юр. наук. : 12.00.01: Львів, 2003. 253 с.
63. Хавронюк А. Загальні принципи права (досвід Європейського Союзу). *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 4. С. 106-110.
64. Цимбалюк М. Цивілізаційна цінність права у демократичному суспільстві. *Право України*. 2003. № 2. С. 65 – 67.
65. Шаповал В. Політико-правова категорія народного представництва: питання теорії. *Право України*. 2013. № 5. С. 12-17.
66. Шаповал В. Феномен прав і свобод людини та громадянина (теоретико-правовий і конституційний аспекти). *Право України*. 2015. № 2. С. 24-45.
67. Шемшученко Ю. С. Національні тенденції та міжнародний досвід сучасного праворозуміння: моногр. Київ: Юридична думка, 2013. 478 с.
68. Шилінгов В. Поділ права на приватне та публічне як фундаментальна засада правової системи демократичного суспільства. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 48-51.
69. Штурмак Н. Еволюція (генеза) релігійного право розуміння. *Право України*. 2009. № 11. С. 185-189.
70. Ющик О. Про класифікації та види права. *Право України*. 2014. № 5. С. 41-51.
71. Чефранов А. Б. Проблеми застосування теорії цінностей у правових дослідженнях. *Проблеми філософії права*. 2005. Том III. No 1-2. С. 327–337.
72. Daci J. Legal Principles, Legal Values and Legal Norms: are they the same or different? *Academicus – International Scientific Journal*. P. 109-115. URL: <http://www.academicus.edu.al/nr2/Academicus-MMX-2-109-115.pdf>

Тема 5

Об’єктивне право в системі соціальних норм

1. Характеристика права і моралі.
2. Співвідношення права і звичаю.
3. Зв'язок права і релігійних норм .
4. Право і корпоративні норми.
5. Право і політичні норми
6. Співвідношення права і технічних норм

Контрольні питання

1. Поняття соціальної норми.
2. Класифікація соціальних регуляторів
3. Що спільного у права і моралі і що відмінне
4. Звичай як форма суспільного досвіду і соціальний регулятор
5. Відмінності права і корпоративних норм.
6. Ознаки політичних норм
7. Поняття і приклади технічних норм.

Завдання для самостійної роботи

1. Традиції як різновид звичаю.
2. Особливості норм моралі і їх вплив на право
3. Приведіть приклад ролі релігійних норм в окремих державах.
4. Політика і право: їх взаємозв'язок.
5. Проаналізуйте технічні норми у порівнянні з правовими.

Спеціалізована література:

1. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 6., 2015. 146 с.
2. Васянович О. А. Правовий звичай як форма права у сучасних правових системах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 20 с.
3. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 томах. Том 2: Філософія права / редкол.: С. Максимов та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 1128 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія : у 20-ти томах. Том 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 952 с.
5. Вовк Д.О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення : монографія. Харків : Право, 2009. 224 с.
6. Галамай О. З. Природно-правовий аналіз права та звичаю. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць.* 2016. № 850. С. 138–144.
7. Гетьман-Пятковська І. А. Право та мораль: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодії : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. К., 2007. URL: <http://www.disslib.org/pravo-ta-moral-teoretyko-pravovi-problemy-spivvidnoshennja-ta-vzayemodiyi.html>
8. Горбатенко В. Право як форма регулювання соціальних відносин. *Право України.* 2014. № 5. С. 22-30.
9. Заморська Л. Системний підхід до нормативності сучасного права: гносеологічний зміст. *Підприємництво, господарство і право.* 2012. № 5 (197). С. 128-131.
10. Загальна теорія права : підручник / О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов та ін. ; за ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.
11. Калетник О. До питання про вплив права на мораль (теоретико-правовий аспект). *Держава і право. Юридичні і політичні науки.* 2013. Вип. 60. С. 58-63.

12. Козырева А.Б. Корпоративное правотворчество: теория и практика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 2016. 232 с.
13. Козюбра М.І. Право, наука та інші форми світосприйняття і методологія: лінії взаємозв'язків. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Том 2. С. 3–12.
14. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 584 с.
15. Ефективність правового регулювання (питання теорії) . *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 11-13.
16. Лук'янов Д.В. Релігійні правові системи в сучасному світі : монографія. Харків : Право, 2015. 352 с.
17. Мохонько А.В. Соціальні норми: сутнісні характеристики. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 35–40.
18. Міма І.В. Релігійні норми та їх місце в системі соціально-правового регулювання суспільних відносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 23 с.
19. Недбайло П.О. Советские социалистические правовые нормы . Антологія української юридичної думки : у 10 т. / редкол. :Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Видавничий дім «Юридична книга», 2004. Т. 9 : Юридична наука радянської доби / [В.Б. Авер'янов, О.М. Костенко, В.П. Нагребельний, В.Ф. Погорілко, К.О. Савчук, І.Б. Усенко, Г.П. Тимченко] ; за ред. В.П. Нагребельний. 2004. С. 73–95.
20. Нерсесянц В.С. Право в системе социальной регуляции Москва: Знание, 1986. 64 с.
21. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права : [навчальний посібник] Київ: Юрисконсульт, 2006. 355 с.
22. Пайда Ю.Ю. Право та релігія як регулятори суспільних відносин: су-перечності доктринального характеру. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 36–46.
23. Рущенко І.П. Загальна соціологія : [підручник] Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 524 с.
24. Селиванов В., Діденко Н. Правова природа регулювання суспільних відносин *Право України*. 2000. №10. С. 10–20.
25. Сенюта І.Я. Правовий звичай як джерело права та регулятор відносин у сфері надання медичної допомоги. *Медичне право*. 2017. № 2. С. 59–70.
26. Сидоренко О.М. Право та мораль як основні способи правового впливу на поведінку суб'єктів. *Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія* / за ред. О.В. Козаченка, Є.Л. Стрельцова ; МОН України, НУ «ОЮА», Каф. крим. права та ін. крим.-прав. дисциплін Миколаїв. ін-ту. права, ПРЦ НАПрНУ, ГО «Всеукр. Асоціація крим. права». Миколаїв : Іліон, 2016. С. 405–420.
27. Тарахонич Т.І. Види правового регулювання: теоретичні аспекти розуміння. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 28-32.
28. Тарахонич Т.І. Загальнотеоретичні засади дії права в аспекті його співвідношення з суміжними правовими категоріями *Держава і право*, 2009, вип. 46
29. Тарахонич Т.І. Методологічні підходи та принципи дослідження правового регулювання . *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 15-19.

30. Тарахонич Т.І . Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії . *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 12-18.
31. Тарахонич Т.І. Методологічні аспекти дослідження правового регулювання. *Держава і право*. 2009. Вип. 45. С. 20-26.
32. Тарахонич Т.І. Право та мораль у системі соціальної регуляції. *Проблеми філософії права*. 2003. Т. І. С. 147-149
33. Тихонович Л.А. Поняття соціальних норм та їх ознаки. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Право*. 2011. Вип. 16. С. 24–30.
34. Фуллер Лон Л. Мораль права. Київ : Сфера, 1999. 232 с.
35. Шаравара І. І. Співвідношення правосвідомості, моралі і права в системі соціальних норм. *Право і суспільство*. 2015. № 5, ч. 3. С. 43-48.
36. Чикалова Е. С. Взаимодействие морали и права: социально-философский анализ *Наука. Религия. Суспільство*. 2009. № 2. С. 185–192.

Тема 6

Правове регулювання суспільних відносин

1. Поняття і ознаки правового регулювання.
2. Поняття правового впливу.
3. Способи, методи та типи правового регулювання
4. Види сфер правового регулювання.
5. Механізм правового регулювання суспільних відносин
6. Засоби правового регулювання.

Контрольні питання

1. Визначте співвідношення понять «правовий вплив» і «правове регулювання».
2. Правове регулювання та його вплив на суспільні відносини. Нормативне та індивідуальне правове регулювання.
3. Охарактеризуйте ознаки і стадії правового регулювання.
4. Визначення межі сфери правового регулювання.
5. Яку систему засобів правового впливу на суб'єктів з формуванням їхньої правової поведінки ви знаєте?
6. Які методи правового регулювання використовуються державою. Дайте їм характеристику.

Завдання для самостійної роботи

1. Яке місце та яку роль відіграє держава у функціонуванні механізму правового регулювання?
2. Від чого залежить ефективність механізму правового регулювання?
3. Які особливості механізму правового регулювання у міжнародному праві.

Спеціалізована література:

1. Андреев А. Механізм правового регулювання суспільних відносин: окремі аспекти щодо визначення поняття та особливостей. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6 (280). С. 125–128.
2. Баймуратов М. О., Львова Є. О., Бабін Б. В. Міжнародний економічний правопорядок: актуальні питання правового регулювання: моногр. Суми: Університетська книга, 2011. 257 с.
3. Бейкун А. Правові проблеми теорії державного регулювання в Україні. *Право України*. 2001. №8. С. 44.
4. Ваньчук Д. Поняття й сутнісні ознаки правового регулювання суспільних відносин: сучасний погляд. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 32 (1). С. 7–10.
5. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2016. Т. 5: Історія держави і права України. 848 с.
6. Гайдамака І.О. Правовий режим: поняття та види . Держ. буд-во та місцеве самоврядування. – 2008. –Вип. 15. – С.120-127.
7. Грузд А., Зартицький О., Смирнов Д. Сумська Н. Конституційно-правове регулювання в Україні: деякі питання теорії та практики . *Право України*, 1998. №8. С. 75.
8. Гойман В.И. Действие права. Москва, 1992.
9. Дутчак І. Д. Теоретико-правові засади правового регулювання суспільних відносин у сфері публічної інформації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 3(1). С.140 – 145.
10. Єрмоменко В. Правові форми реалізації громадянами права на працю . *Право України*. 1999. №1. С. 16.
11. Голосніченко Д. Засоби регулювання повноважень у механізмі правового впливу. *Право України*. 2008. № 5. С. 14-19.
12. Волинець В. В. Забезпечення верховенства права як умова функціонування сучасної правової держави *Держава і право : збірник наукових праць*. Вип. 60. Київ, 2013. С. 28-35.
13. Ільєва Н. В. Нотаріальна діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Право і Безпека*. 2010. № 3. С. 95-98.
14. Івановська О.П. Звичаєве право в Україні: етнотворчий аспект. Навчальний посібник. Київ, 2002. 264 с.
15. Кисель О.М. Функціональне призначення правового регулювання . *Держава і право. Юрид. і політ. науки*. 2001. Вип. 10. С. 27-35.
16. Ківалова Т.С., Смелянець Г.Є. Допитання про поняття і складові елементи правового регулювання. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2003. Вип. 21. С. 33–38.
17. Коструба А. Правоприпинення як стадія механізму правового регулювання цивільних правовідносин. *Вісник НАПрНУ*. 2013. № 4. С. 142–148
18. Корчевна А. До критики поняття “механізм правового регулювання”. *Право України*. 2003. №1. С. 117.

19. Коструба А. Норми права і правоприпиняючі юридичні факти в механізмі правового регулювання. *Право України*. 2011. № 3. С. 202-207.
20. Красовська В. Ефективність дії правових стимулів та обмежень у механізмі правового регулювання. *Право України*. 2010. № 6. С. 182-188.
21. Красовська В. Г. Механізм правового регулювання як система правових засобів. *Держава і право : зб. наук. пр. юрид. і політ. науки*. 2009. Вип. 43. С. 81–87.
22. Кривицький Ю. Механізм регулювання в сучасній теорії права. *Часо-пис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 74–79.
23. Кроленко В. О. Відомчі програми як елемент механізму адміністративно-правового регулювання. *Право і суспільство*. 2011. № 2. С. 101-106.
24. Кулак Н.В. Загальні тенденції державного регулювання інноваційно-го розвитку сфери підприємницької діяльності. *Науковий журнал: Молодий вчений*. 2016. № 12.1 (40). С. 129–135.
25. Куракін О.М. Структура механізму правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 35 (2.1). С. 41–44.
26. Луценко А. Праве регулювання контрактної форми трудового договору: деякі проблеми і шляхи її вирішення. *Право України*. 1999. №7. С. 44.
27. Міжнародна поліцейська енциклопедія. Понятійний апарат. Концептуальні підходи. Теорія та практика : у 10 т. / Нац. акад. внутр. справ України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Акад. прав. наук України; Акад. підготов. кер. кадрів поліції ФРН; Акад. упр. М-ва внутр. справ РФ. Київ : Вид. дім “Ін Юре”, 2005. Т. 2 : Права людини у контексті поліцейської діяльності. 1224 с.
28. Онищенко Н.М., Бобровник С.В. Соціальна та юридична ефективність законодавства. *Законодавство: проблеми ефективності*. Київ, 1995. С. 19.
29. Оніщук М. Нотатки не стороннього: до доктрини конституційних змін в Україні. *День*. №63. 2008. с. 15–19
30. Оніщенко Н.М. Правове регулювання та правовий вплив: поняття, взаємозумовленість та відмінність. *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Випуск 25. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. с. 3–7.
31. Осадчий В. І. Механізм правового регулювання. *Митна справа*. Одеса, 2013. № 5 (2.2). С. 336–340.
32. Осипова Н.П. Специфіка реалізації правосвідомості в процесі правового регулювання. *Пробл. законності*. 2008. Вип. 95. С. 89-94
33. Павловська Л.М. Ефективність правового регулювання суспільних відносин. *Пробл. законності*. 2007. Вип. 90. С. 3-10.
34. Пендюра. Теорія держави і права України. Київ: Сплайн. 2008. 192 с.
35. Приходько О. Ефективність феміди. *Дзеркало тижня*. №48. 2007. С. 5–7.
36. Погрібний С. О. Поняття механізму досягнення мети правового регулювання цивільних відносин. *Проблеми законності : республік. міжвід. наук. зб. / за заг. ред.: В. Я. Тацій*. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2006. С. 47–52.
37. Правове регулювання та правотворчість: співвідношення понять / Т.І. Тарахонич. *Держава і право*. 2010. Вип. 49. С. 9-16.

38. Руденко С.В. Щодо питання визначення поняття «межі правового регулювання» *Вісник. Запоріжжя*, 2002. №3 (20). с. 30–39.
39. Сарновська С. О. Механізм правового регулювання та його подвійне тлумачення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2004. № 12 (38). С. 43–51.
40. Смородинський В.С. Роль держави у правовому регулюванні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків, 2013. Вип. 25. С. 17–28.
41. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник . Київ : "Правова єдність" всеукраїнська асоціація видавців, 2011. 523 с.
42. Сидоренко В. В. Основні підходи до розуміння сутності механізму правового регулювання. *Держава і право*. 2012. № 55. С. 112-117.
43. Сарновська С.О. Сучасний стан та подальший розвиток вчення про механізм правового регулювання *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Випуск 22. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. с. 68–79
44. Сіренко В.Ф. Визначення ефективності законодавства: методологічні аспекти. *Законодавство: проблеми ефективності*. Київ, 1995. С 3–13.
45. Селеванов В., Діденко Н. Правова природа регулювання суспільних відносин. *Право України*, 2000, №10. 8
46. Селіванов В., Діденко Н. Діалектика приватного і публічного в правовому регулюванні. *Право України*. - 2001. - №11. – С. 15.
47. Теорія держави і права: Навч. посіб. А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков Київ: Юрінком Інтер, 2003. С. 264–265.
48. Тарахонич Т.І. Місце правових відносин в системі елементів механізму правового регулювання. *Правова держава*. Київ, 2003. Вип. 14. с. 45–55
49. Тарахонич Т.І. Правове регулювання: теоретичні аспекти *Правова держава: Щоріч. наук. пр. Ін-ту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*. Київ, 2001. Вип. 12. – С. 76-81.
50. Тарахонич Т. І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права : особливості взаємодії. *Держава і право*. 2010. № 50. С. 11-17.
51. Тарахонич Т.І. Види правового регулювання: теоретичні аспекти розуміння. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 28–32.
52. Тарахонич Т. І. Правове регулювання та правовий вплив як юридичні категорії: співвідношення понять. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 10-14.
53. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: Навчальний посібник. / Автор-упорядник Кравчук М.В. – 3-є вид., змін. й доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 247 с.
54. Теорія держави і права: Навч. посіб. / За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 368 с.
55. Тімченко І. Розвиток конституційної реформи в Україні на сучасному етапі. *Дзеркало тижня*. №54. 2008. С. 5–8.
56. Цвік М.В., Ткаченко В.Д., Богачова Л.Л., Петришин О.В., Олейников С.М. Загальна теорія держави і права: Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів освіти Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого Харків: Право, 2002. 432 с.

57. Чепульченко Т. О. Місцеве правове регулювання в системі соціально-нормативного впливу на суспільні відносини. *матеріали міжн. наук.-практ. конф. "Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави"* (м. Київ, 2011 р.). Київ : ІВЦ "Видавництво "Політехніка", 2011. С. 13–15.
58. Шестак В. С. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації культурної функції держави. *Форум права*. 2010. № 2. С. 578–585.
59. Шопіна І. М. Щодо розмежування між адміністративно-правовим регулюванням та адміністративно-правовим впливом. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2011. № 20. С. 535–540.
60. Шопіна І.М. Щодо концептуальних підходів до визначення поняття правового регулювання. *Форум права*. 2011. № 2. С. 1055–1061.
61. Яковлев О.А. Правовий режим: підходи до визначення поняття. *Право та інновації*. 2015. № 2. С. 80–85.
62. Ярмачі Х. П. Механізм правового регулювання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 2. С. 81–87. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/2013230> (дата звернення: 20.06.2016).

Тема 7

Джерела права

1. Правовий звичай
2. Нормативно-правовий акт
3. Нормативно-правовий договір
4. Судовий прецедент.
5. Судова практика як джерело права і її роль в Україні
6. Загальні принципи права і правова доктрина як джерела права.

Контрольні питання

1. Трактують категорії «форма права» та «джерело права» у юриспруденції. Види форм (джерел) права.
2. Характеристика звичаю як історично першого джерела права.
3. Дайте визначення прецеденту і охарактеризуйте його види.
4. Чи є договір з нормативним змістом однією з головних юридичних форм існування правових норм? Аргументуйте відповідь.
5. Що є основним джерелом права в Україні?

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте природу правового прецеденту. Чи можна вважати, що в Україні діє правовий прецедент ?
2. Наведіть приклади правового регулювання правовим звичаєм в українському законодавстві.
3. «Прецедентний характер рішень Європейського суду з прав людини в правовій системі України
4. Особливості механізму взаємодії джерел міжнародного та національного права
5. Релігійно-правовий текст: поняття, ознаки та особливості

Спеціалізована література:

1. Андрианов К. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2002. № 3. С. 27-31.
2. Бариська Я. О., Попович Т. П. Джерела права у зарубіжній правовій доктрині. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 15-17.
3. Бедрій Р. Б. Конституційно-правове регулювання муніципальної нормотворчості в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Юридична*. 2012. Вип. 4. С. 91-99.
4. Берназюк І. М. До питання класифікації стратегічних актів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 5. С. 27-31.
5. Берназюк Я. О. Поняття та ознаки стадій нормотворчого процесу підготовки проектів актів Президента України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 7. С. 32-37.
6. Білоус О. Ю. Конвенції міжнародної організації праці як джерела трудового права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 20 с.
7. Бірюкова А. Співвідношення звичаю та закону: історичний аналіз. *Право України*. 2008. № 3. С. 41-43.
8. Бовсуновська І. Г. Розвиток наукових поглядів на визнання судового прецеденту (судової практики) як джерела права в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 55-60.
9. Богатова О. В. Нормативный правовой акт как источник права: теоретический аспект: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2004. 185 с.
10. Богачова Л. Л. Оприлюднення нормативно-правового акта як стадія підзаконного нормотворчого процесу. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 18-21.
11. Богдан І. А. Вплив природно-правової доктрини на зміст права на творчість. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 12. С. 115-121.
12. Борденюк В. Теоретичні аспекти співвідношення правових актів державного управління та актів органів місцевого самоврядування. *Право України*. 2004. № 11. С. 16-21.
13. Борщевський І. В. Правовий звичай як джерело сучасного права в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 5. С. 3-6.
14. Васянович О. А. Правовий звичай у правових системах сучасності: моногр. Київ: КНЕУ, 2014. 183 с.
15. Волощук О. Т. Конституційний суд України на шляху до доктрини реального права (проблеми та перспективи). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 6. С. 52-59.
16. Гетьман Є. А. Поняття підзаконного нормативно-правового акта та його співвідношення із нормативно-правовим та правовим актами. *Форум права*. 2013. № 3. С. 106-113.
17. Гетьман Є. Кодекс як особливий вид закону. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1. С. 42-50.
18. Головатенко В. Правові акти Президента України: юридична природа, статус, функції. *Право України*. 2004. № 3. С. 14-18.
19. Головач А. Й. Сутність та особливості джерел права Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2015. № 4, ч. 2. С. 12-16.

21. Горда Ю. Отдельные примеры толкования категории публичного порядка в судебной практике США. *Leges si Viata*. 2018. № 4, ч. 2. С. 26-30.
22. Гримич М. К. Судові акти як джерело адміністративного процесуального права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Тернопіль, 2017. 20 с.
23. Гримич М. К. Щодо системи джерел адміністративного процесуального права України. *Форум права*. 2016. № 5. С. 30-34.
24. Гураленко Н. А. Судовий прецедент у системі джерел права: філософське та теоретичне осмислення: моногр. Чернівці: Рута, 2012. 256 с.
25. Дашковська О. Судовий прецедент і судова практика як джерела права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1. С. 34-41.
26. Джуринський, О. В. Джерела господарського права України: моногр. Київ: Ліра-К, 2016. 198 с.
27. Ігонін В. К. Джерела митного права України: моногр. Одеса: Астропринт, 2014. 171 с.
28. Ільков В. В. Властивості джерел права в адміністративному судочинстві. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 182-184
29. Ільков В. В. Джерела права в адміністративному судочинстві України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Дніпро, 2017. 36 с.
30. Ільков В. В. Методи дослідження джерел права в адміністративному судочинстві. *Форум права*. 2017. № 1. С. 60-63.
31. Капінус Р. Ю. Акти глав держав як джерела адміністративного права: моногр. Київ: Юридична думка, 2016. 179 с.
32. Кармазіна К. Ю. Механізм взаємодії джерел континентального та загального права: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2011. 204 с.
33. Коломоєць Т. О. Кодекс як джерело адміністративного права України: історія, сучасність та перспективи: моногр. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. 175 с.
34. Константи́й О. В. Джерела адміністративного права України: моногр. Київ: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2005. 120 с.
35. Корейба Ю. В. Джерела інформаційного права України: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2015. 20 с.
36. Корейба Ю. Конституція України як визначальне джерело інформаційного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 9. С.48-52.
37. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 42-46
38. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (питання методології) : автореф. дис на здобуття наук. ступеня доктора юр. наук. : 12.00.02 «Конституційне право». Київ: 1999. 39 с.
39. Левчишина О. Л. Адміністративний договір в Україні: поняття, ознаки, зарубіжний досвід і пропозиції щодо вдосконалення. *Право і суспільство*. 2015. № 5-2 (2). С. 117-121.
40. Легин Л. Нормативно-правовой акт как юридический документ: технико-юридическая характеристика. *Leges si Viata*. 2016. № 4, ч. 3. С. 35-38.
41. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акту як спосіб розв'язання колізії. *Держава та регіони*. 2017. № 1. С. 19-24.
42. Луць Л. Уніфікація судової практики – важливий засіб забезпечення належного правосуддя. *Право України*. 2012. № 11-12. С. 144-150.

43. Луцький Р. П. Ієрархічність правових джерел (нормативних актів) як відображення буття позитивного права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 18-21.
44. Луцький Р. П. Форми виразу позитивного права та їх ієрархічність. *Європейські перспективи*. 2012. № 2 (1). С. 74-78.
45. Мазаракі Н. А. Джерела адміністративного права. *Право і суспільство*. 2015. № 1. С. 141-147.
46. Марченко А. А. Прецедентний характер рішень Європейського суду з прав людини в правовій системі України. *Митна справа*. 2013. № 6. С. 23-28.
47. Місевич С. В. Джерела канонічного права (теоретико-правовий аналіз): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Чернівці, 2005. 212 с.
48. Оніщенко Н. Деякі дискусійні питання визначення категорії «джерело права» у сучасній юридичній науці. *Право України*. 2013. № 5. С. 245-252.
49. Оніщенко Н. Співвідношення внутрішньодержавного і міжнародного права: наукові реалії сьогодення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 1 (80). С. 29-36.
50. Оніщенко О. В. Конституція України як основне джерело конституційного права України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 214 с.
51. Онуфрієнко О. В. Інструментально-правова якість закону: загальнотеоретичний аспект. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2001. № 4. С. 78-88.
52. Осминин Б. И. Разрешение коллизий между внутригосударственным правом и международными договорами. *Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения*. 2013. № 1. С. 114-123.
53. Осыченко Е. В. Негосударственные источники права в правовой системе демократического государства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 Москва, 2011. 172 с.
54. Павликов С. Г. О доктрине как источнике права. *Государство и право*. 2013. № 6. С. 18-25.
55. Пархета А. А. Теоретичні проблеми визначення сутності адміністративного прецеденту як джерела права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 65. С. 517-523.
56. Пархоменко Н. Концептуальні основи теорії джерел права. *Право України*. 2017. № 6. С. 9-16.
57. Пархоменко Н. М. Джерела права: теоретико-методологічні засади: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2009. 36 с.
58. Петров А. А. Предметная иерархия нормативных правовых актов: моногр. Москва: Проспект, 2014. 206 с.
59. Петрова Л. В. Про визначення права за його статутом. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2001. Вип. 16. С. 103-107.
60. Петрученко К. І. Нормативно-правові акти місцевого самоврядування як джерело права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2014. 18 с.
61. Пискунов В. В. Концепт общественного договора: классические и современные формы: дис. ... канд. филос. наук. Москва, 2005. 115 с.
62. Погорілко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система. *Право України*. 2002. № 3. С. 8-16.

63. Погребняк С. Загальні принципи права як джерело права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1 (64). С. 14-25.
64. Радейко Р. Право як формалізоване явище. *Юридична Україна*. 2013. № 12. С. 49-54.
65. Резніченко С. В. Джерело права: поняття та правова регламентація. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2002. № 4. С. 43-46.
66. Решота В. В. Функції джерел адміністративного права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 6. Т. 1. С. 103-106.
67. Риндюк В. І. Техніко-юридичні помилки в нормативно-правових актах:
68. поняття та види. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2012. Вип. 57. С. 3-9.
69. Рогач О. Кодифікаційні акти в правовій системі України: поняття, ознаки, властивості. *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 4. С. 78-88.
70. Рудик П. А. Суб'єкти внесення змін до Конституції України. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 62. С. 90-97.
71. Сав'як О. В. Правовий звичай у системі джерел конституційного права України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 219 с.
72. Савенко В. В. Експлікація теоретико-пізнавальної природи закону як основи права. *Право і суспільство*. 2015. № 3 (3). С. 56-60.
73. Саннікова М. В. Декларація та акти декларативно-рекомендаційного характеру в системі джерел права: моногр. Харків: Друкарня Мадрид, 2014. 154 с.
74. Семьянов Е. В. Судебное правотворчество: вопросы общей теории права: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2005. 193 с.
75. Сердюк І. А. Вживання термінів «правовий акт» і «юридичний акт» у сучасній юридичній науці. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 24-27.
76. Сидоренко О. М. Правова доктрина як вторинне джерело права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2006. Вип. 29. С. 38-43.
77. Сичова Л. В. Нормативний договір як джерело права в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 115-121.
78. Скрипнюк О., Батанов О. Актуальні проблеми теорії джерел конституційного права України (аксіологічні, гносеологічні та онтологічні аспекти). *Право України*. 2017. № 6. С. 39-52.
79. Слотвінська Н. Д. Судова практика як джерело права: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2016. 203 с.
80. Смирнова К. В. Джерела права Європейського Союзу: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 228 с.
81. Совгиря О. Прийняття актів Кабінетом Міністрів України як процесуальна форма закріплення його рішень. *Право України*. 2012. № 11-12. С. 279-287.
82. Соловійов О. Застосування практики Страсбурзького Суду як джерела права в Україні: деякі проблемні аспекти. *Право України*. 2010. № 10. С. 207-214.
83. Стасів О. Основні форми реалізації права на працю за Конституцією України. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2013. Вип. 58. С. 261-267.
84. Стефанюк В. Правові акти управління. *Право України*. 2003. № 7. С. 3-9.
85. Стрельцова О. Співвідношення понять судового прецеденту та судової практики. *Право України*. 2004. № 10. С. 136-141.

86. Темлюк М. Ефективність дії закону та умови її забезпечення: окремі питання теорії. *Юридична Україна*. 2013. № 12. С. 32-41.
87. Тесленко М. Правова природа актів Конституційного Суду України. *Право України*. 2000. № 2. С. 88-100.
88. Тимченко Г. В. Ефективність законодавства як форми права. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Юридичні науки*. 2013. № 4. С. 36-42.
89. Тихий В. Правова природа, повноваження, рішення та висновки Конституційного Суду України. *Право України*. 2010. № 6. С. 26-33.
90. Толстенко В. Л. Поняття форми держави як предмет дослідження сучасної теорії держави і права. *Юридична Україна*. 2013. № 9. С. 8-15.
91. Тополевський Р. Система джерел права України: сучасний стан і перспективи розвитку. *Право України*. 2017. № 6. С. 27-33.
92. Тьорьок Ю. Забезпечення цілісності судової практики Верховного Суду Угорської Республіки і застосування ним рішень європейського суду з прав людини. *Право України*. 2012. № 11-12. С. 186-188.
93. Форманюк В. Локальні акти місцевого самоврядування в системі джерел права. *Юридичний вісник*. 2013. № 1. С. 63-68.
94. Форманюк В. Судова практика як специфічне джерело права. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 24-27.
95. Хомюк Н.С. Сучасна система джерел права України: загальнотеоретичні аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2015. 217с.
96. Цимбалістий Т. О. Правова природа актів органу конституційної юстиції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 59-61.
97. Чабан О. М. Форми права, що регулюють міжнародні приватні відносини. *Наше право*. 2015. № 6. С. 176-181.
98. Шалінська І. В. Акти «м'якого права» у системі джерел права: автореф. дис.. канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2015. 20 с.
99. Шацька Б. Судовий прецедент в Україні: тенденції новітньої практики. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 1. С. 18-22.
100. Шевчук С. Забезпечення єдності судової практики в умовах існування спеціалізованої юрисдикції. *Право України*. 2013. № 9. С. 306-324.
101. Шкабко С. І. Форма правління як елемент форми держави та основа категорія державознавства. *Право і суспільство*. 2015. № 4, ч. 4. С. 49-54.
102. Щокін Ю. В. Міжнародно-правовий звичай: проблеми теорії і практики: моногр. Харків: Право, 2012. 454 с.
103. Явтушенко О. В. Теоретико-правовий аналіз похідних джерел мусульманського (ісламського) права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. С. 20-23.

Модуль 2

Інституційна характеристика права

Тема 1

Норма права

1. Поняття, основні ознаки і визначення норми права
2. Структура норми права
3. Класифікація норм права.
4. Значення спеціалізованих норм права у правовому регулюванні.
5. Нормативний припис: поняття і структура. Співвідношення норми права і припису статті нормативно-правового акту.
6. Нетипові нормативні приписи.

Контрольні питання

1. Визначте поняття «норми права». Яке співвідношення понять «право» та «норма права».
2. Виділіть і охарактеризуйте «ідеальну» структуру норми права.
3. Критерії класифікації норм права.
4. Визначення структурних елементів норми права, а саме: видів гіпотез; видів диспозицій; видів санкцій.
5. Як визначається нормативний припис?
6. Охарактеризуйте співвідношення норми права та статті нормативно-правового акту.
7. Наведіть приклади нетипових нормативних приписів.
8. Яка роль нетипових нормативних приписів у правовому регулюванні.

Завдання для самостійної роботи

1. Підберіть приклади різних видів правових норм у Кодексі України про адміністративні правопорушення, у Цивільному кодексі України. Вкажіть особливості цих норм.
2. Підберіть приклади складних, альтернативних гіпотез, диспозицій, санкцій з Кримінального кодексу України
3. Проаналізуйте структуру норм права Конституції України на предмет видів диспозицій, які в них містяться.
4. Юридична фікція і її приклади в законодавстві.
5. Розкрийте юридичну конструкцію за Кримінальним кодексом України.

Спеціалізована література:

1. Андрійв В. правові норми в системі соціальних норм держави. Підприємство, господарство і право. 2007. №9. С.47-48.
2. Бобровник С.В. Норми права. Теорія держави і права. Академічний курс: підр. Київ: Юрінком Інтер, 2006. С.365.
3. Губська О. Нереабілітуючі підстави закриття кримінальних справ з позиції презумпції невинуватості *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 11. С. 73—75.

4. Гудзь Д. С. Історія виникнення правових презумпцій та розвиток поняття про них *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Вип. 32. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. С. 99—105.
5. Гудзь Д. С. Правові презумпції у міжнародних документах про права людини *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Вип. 36. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. С. 91—97.
6. Гуліна С. Проблеми реалізації принципу презумпції невинуватості в кримінальному процесі *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 1. С. 119—122.
7. Душкова Л. А. Установление фикций как технико-научный метод *Философия права*. 2004. № 1 (9). С. 97.
8. Заморська Л.І. Логіко-структурні закономірності щодо визначених норм права *Держава і право. Юрид. і політ. науки*. 2008. Вип. 39. С. 40-47.
9. Заморська Л.І. Норма права як основний елемент системи права *Підприємництво, господарство і право*. 2008, № 1 С. 42-45
10. Заморська Л. Поняття «нормативність» права : теоретичний аспект *Право України* 2007. № 6. С. 26-29
11. Заморська Л.І. Логіко-структурні закономірності відносно визначених норм права *Держава і право* 2008 Вип. 39. С. 40-46
12. Заморська Л. І. Поняття функцій правових норм : теоретичний аспект / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Формування правової держави в Україні: проблеми та перспективи» м. Тернопіль, 2007 С. 129- 131.
13. Заморська Л.І. Структурні закономірності відносно визначених норм у конституційному праві /Матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Запорізькі правові читання» - м. Запоріжжя, 15-16 травня 2008 р. С. 38-40
14. Заморська Л.І. Гіпотеза як елемент відносно визначеної норми права / Матеріали третьої науково-практичної конференції м. Севастополь – 26-28 лютого 2008р. С. 70-73
15. Заморська Л.І. Поняття функцій правових норм / Матеріали четвертої науково-практичної конференції м. Севастополь – 26-28 березня 2008 р. С. 36-38
16. Заморська Л.І. Відносно визначена санкція як елемент відносно визначеної норми права / Матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції м. Суми – 16-17 травня 2008р. С. 65-68
17. Заморська Л.І. Системно-структурні функції відносно визначених норм права *Юридична Україна* 2008. № 11 С.16-21
18. Заморська Л.І. Відносно визначена диспозиція як елемент відносно визначеної норми кримінального права /Тези доповідей та повідомлень учасників Всеукраїнської курсантсько-студентської наукової конференції м. Львів – 7 листопада 2008р. С.63-65
19. Заморська Л.І. Санкція відносно визначеної норми кримінального права /Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання юридичної науки» м. Тернопіль - 30 вересня 2008р. С. 18-21
20. Заморська Л.І. Гіпотеза як елемент відносно визначеної норми кримінального права / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Майбутні юристи про права і свободи громадян» м. Запоріжжя – 15 жовтня 2008р. С. 16-18

21. Заморська Л.І. Відносно визначені норми права як засіб оптимізації правових режимів. *Вісник Ужгородського національного університету* 2009 №. С. 75-79
22. Заморська Л.І. Поняття, сутність та структура відносно визначених норм конституційного права *Наше право* 2008. № 4-5. С. 28-33
23. Заморська Л.І. Відносно визначені норми права в цивільному праві України. *Проблеми цивільного та господарського права* 2008 №6. С. 68-72
24. Заморська Л.І. Відносно визначені норми трудового права України *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 46. Одеса. 2009. С. 472-475.
25. Заморська Л.І. Конституційно-правові норми як специфічний вид правових норм в сучасній теорії права *Держава і право*. 2010. Вип. 48. С. 3-10
26. Заморська Л.І. Соціальна нормативність як основа існування правових норм / *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасне міжнародне та вітчизняне право як регулятор суспільних відносин»* м. Одеса. 7-8. 2010 р. С. 19-20
27. Заморська Л.І. Співвідношення нормативності та загальнообов'язковості права : теоретичний аспект / *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи та пріоритети розвитку юридичної науки»* м. Запоріжжя 14-15 жовтня 2010 р. С. 23-24.
28. Заморська Л.І. Нормативність права як його властивість / *Матеріали міжнародної конференції «Міжнародні читання присвячені пам'яті професора імператорського новоросійського університету П.Є. Казанського»* м. Одеса. 22-23 жовтня 2010 р. С. 13-15
29. Заморська Л.І. Сутність нормативності права / *Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика правотворчої та правозастосовчої діяльності у контексті сучасних реформаційних процесів»* м. Харків 22-23 жовтня 2010 р. С. 18-19
30. Заморська Л.І. Взаємозв'язок нормативності з іншими властивостями права / *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розбудова демократичного суспільства після нюрнберзького трибуналу»* м. Одеса. 22-23 жовтня 2010р. С. 223-229.
31. Заморська Л.І. Роль нормативності права у сучасному суспільстві / *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми державотворення в сучасних умовах»* м. Київ. 29-30.11. 2010р. С.16-17
32. Заморська Л.І. Категорія «адміністративно-правова норма» як прояв нормативності адміністративного права / *Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу»* м. Миколаїв 10-11 грудня 2010 р. С. 17-20
33. Заморська Л.І. Категорія «структура норми права» як основа його нормативності. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С.17-24
34. Заморська Л.І. Категорія «норма права» як основа його нормативності *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2010. № 4. С.27-36.
35. Заморська Л.І. До поняття норми конституційного права / *Матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Запорізькі правові читання»* м. Запоріжжя, 14-15 травня 2010 р. С. 32-34

36. Заморська Л.І. Соціальна норма – основа становлення нормативності права / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Правові реформи в Україні : проблеми реалізації» м. Київ. 16-17.02.2011 С. 20 – 21.
37. Заморська Л.І. До питання про визначення категорії «норма права» *Право України* 2011. №4. С. 159-164
38. Заморська Л.І. Правова норма та нормативність права: теоретичний аналіз *Порівняльно-правові дослідження*. 2011. № 1. С. 86-92
39. Заморська Л.І. Сутність нормативності в теорії природного права Збірник наукових праць «Новітні наукові дослідження держави і права - 2011» . Т. 1. 22 квітня 2011 р. С 95-101
40. Заморська Л.І. Нормативний характер права Матеріали міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу «Правове життя сучасної України» м. Київ Т. 1. 21-22 травня 2011 р. С. 51-53
41. Заморська Л.І. Гносеологічний зміст категорії «соціальна нормативність» Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасних державотворчих та правотворчих процесів» м. Запоріжжя. 24.02.2011. С. 18-20.
42. Заморська Л.І. Примусовість та соціальна нормативність як передумови формування нормативності права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 57. С. 440 – 448
43. Коржанський М. Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини. Київ: Атіка, 2004. 214 с.
44. Корчак Н. Матеріально-правове значення презумпцій в інституті антимонопольного регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 1. С. 6—10.
45. Котуха О. Презумпції в конституційному праві України *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 1. С. 94-97.
46. Котуха О. Презумпції, фікції: порівняльний аспект *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С. 122-124
47. Колошин В. Логічна структура норми права (деякі практичні аспекти) *Право України*. 1995. №5-6. С. 44.
48. Курсова О. А. Фикции в российском праве: Автореф. дис... канд. юрид. наук. Н.-Новгород, 2001. С. 18.
49. Щекин Д. М. Юридические презумпции в налоговом праве. Москва: *Акад.-правовой ун-т*. 2002. С. 51.
50. Корнута Р. Вітчизняні погляди на структуру норми права *Право України*. 2007. № 7. С. 19 - 21.
51. Марчук В.М., Ніколаєва Л.В. Нариси з теорії права. Київ, 2004, 89 с.
52. Огородник А. Оціночні поняття в структурі норм кримінального права *Право України*. 2000. №1. С. 103.
53. Орехов В.Ю. Місце санкції у структурі правової норми *Держава і право. Юрид. і політ. науки*. 2005. Вип. 29. С. 102-108.
54. Панько К. К. Юридические фикции в современном российском праве *Проблемы юридической техники: Сб. ст. / Под ред. В. М. Баранова*. Н. - Новгород, 2000. С. 467

55. Погорілко В., Федоренко В. Поняття, ознаки, види і структура конституційно-правових норм *Право України*. 2001. №11. С. 9.
56. Прокопчук О.Ю. Поняття та особливості норм права Законодавство України. 2004. 17 с
57. Приписнова А. Ю. Особенности применения фикций в российском и европейском праве *Российские и европейские правозащитные системы: соотношение и проблемы гармонизации* Н. Новгород, 2003. С. 130-138.
58. Ручкин Е.Б. К вопросу о нормативности права *Пробл. законності*. 2001. Вип. 46. С. 3-9.
59. Ульянова О. Правові фікції і правові презумпції: єдність та відмінність *Право України*. 2005. № 6. С. 101-103
60. Савчук С. В. Презумпція невинуватості як засіб законодавчої техніки *Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. Правознавство*. Вип. 385. Чернівці: Рута, 2007. С. 12-16.
61. Ставицька О. Норма права в системі чинників регулювання соціальних конфліктів *Право України*. 2001. №10. С.13.
62. Солоніна О. П. Класифікація презумпцій за їх роллю у процесі доказування *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: зб. наук. праць*. Донецьк: ДІВС, 2007. № 1. С. 136-145.
63. 284. Солоніна О. П. Поняття презумпції у теорії права та різних галузях права *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: зб. наук. праць*. Донецьк: ДІВС, 2006. № 2. С. 11- 18.
64. Яценко С. С. Конституційний принцип презумпції невинуватості та інститут кримінальної відповідальності у праві України та деяких інших євразійських держав: порівняльний аспект *Вісник Конституційного суду України*. 2005. № 2. С. 51-58.

Тема 2

Нормотворення і юридична техніка в Україні

1. Нормотворчий процес: стадії та принципи.
2. Законодавчий процес в Україні.
3. Основні стадії законодавчого процесу.
4. Юридична техніка і її вимоги.
5. Вимоги до юридичної мови
6. Юридичні конструкції.

Контрольні питання

1. Як у юридичній літературі відмежовуються поняття «право творення», «нормотворення» і «законотворення»?
2. Складіть схему нормотворення.
3. Зобразіть схематично рух законопроекту у парламенті.
4. Розкрийте основні ознаки, стадії та принципи нормотворчого процесу.
5. Яке розуміння законодавчого процесу ви вважаєте оптимальним? («широке» чи «вузьке»).
6. Які вимоги до текстів нормативних актів висуваються у нашому законодавстві?

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте зміну кола суб'єктів законодавчої ініціативи за роки незалежності України
2. Які шляхи покращення законодавчої процедури ви бачите?
3. Роль комітетів парламенту у здійсненні законодавчої діяльності.
4. Визначте критерії для текстів, що висувуються законодавчою технікою.
5. Визначте термін «прогалина у праві». Яка роль суду відводиться у вирішенні цих проблем.

Спеціалізована література:

1. Андрусів Л. М. Поняття та зміст промудрації законів України *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2006. № 2. С. 35-39.
2. Андрусів Л. М. Правова основа законодавчого процесу в Україні / Л. М. Андрусів *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2007. № 1. С. 35-39.
3. Андрусів Л. М. Про законодавчу ініціативу у Верховній Раді України: поняття, сутність і суб'єкти / Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина в Україні: всеукр. міжвузівська наук. конф., 28 квітня 2006 р.: Івано-Франківськ, 2006. С. 67-69.
4. Андрусів Л. М. Оприлюднення законів України Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: всеукр. наук. конф., 28 вересня 2007 р.: тези доп. Львів, 2007. С. 3-5.
5. Барський В. Р. Нормотворчість представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 Одеса, 2006. 221 с.
6. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні: проблеми вдосконалення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2006. С. 15.
7. Богачова О. В., Зайчук О. В., Копиленко О. Л. Законотворчий процес в Україні Київ: Реферат, 2006. 424 с.
8. Гетьман Є. Нормотворча діяльність органів виконавчої влади в Україні: правовий зміст і проблемні питання URL: <http://www.kdpunt.gov.ua/work/monografiyanormotvorchadiyalnistorganiv-vikonavchoyi-vladi-v-ukrayini-pravoviy-zmist-i>
9. Гетьман Є. А. Нормотворча діяльність органів виконавчої влади: поняття, сутність, основні ознаки *Європейські перспективи.* 2013. № 6. С. 42–47.
10. Грималюк П. О. Делегована правотворчість: теоретико-прикладні засади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2013. – 20 с.
11. Дзейко Ж. Методи дослідження законодавчої техніки *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки.* 2010. Вип. 82. С. 19–22.
12. Дорохов Р. П. До питання про теоретико-методологічні засади нормотворчості *Митна справа.* 2011. № 5 (77) ч.2. С. 84–89.
13. Задирака Н.Ю. Теоретико-правові питання законотворчості : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 Київ, 2005. 16 с.
14. Заєць А. Законодавча діяльність: деякі питання методології, теорії і практики *Українське право.* 1996. №1. С 8-12.

15. Зінченко О. Юридичні конструкції як найвища форма правової абстракції *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 55–59. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2011_1_16
16. Ісаков В.Б. Стадії підготовки проектів законів. Законодавча техніка: Науково-практич. посібник / За ред. Ю. А. Тихомирова. Москва, 2008. с. 59.
17. Іванова А. Законодавчий процес і законодавча техніка у період Центральної Ради, Гетьманату та Директорії: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2005. 240 с.
18. Киця О. Методологічна основа дослідження юридичної техніки актів судового тлумачення *Право і суспільство*. 2014. № 3. С. 22–29. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_3_6
19. Концепція законодавчого процесу «від початку і до кінця» О. Заславський, О. Хоруженко: Центр законодавчих ініціатив, грудень 2017р
20. Косович В. М. Оціночні поняття як засіб юридичної техніки: моногр. Львів: Тріада-плюс, 2010. 211 с.
21. Косович В. Юридичний техніко-технологічний інструментарій та верховенство права (методологія дослідження). *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2018. Вип. 66. С. 14-26.
22. Легін Л.М. Законодавчий процес в Україні та його вдосконалення : авто-реф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 Київ, 2009. 18 с
23. Легін Л. М. Теоретичні основи дослідження законодавчого процесу в Україні *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2007. № 3. С. 143-149.
24. Легін Л. М. Правове регулювання нормотворчого та законодавчого процесів *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей*. 2009. Випуск XXI. С. 34-44.
25. Ленгер Я. І., Бисага Ю. Ю. Нормотворчість у контексті реформування права *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 1. С. 15–19.
26. Лозинська І. В. Правотворення, правотворчість та законотворчість: проблема співвідношення *Митна справа*. 2011. № 5(77) ч. 2. С. 18-21.
27. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. 20 с.
28. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: моногр. Харків: Права людини, 2015. 277 с.
29. Нечипоренко А. О. Нормотворчість в Україні: поняття, види, напрямки удосконалення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Харків: Нац. університет ім. Я. Мудрого. 2015. 21 с.
30. Магомедов С.К. Техніко-правові аспекти законотворчості *Адвокат*. 2007. N 7. с. 81
31. Мурашин О. Г. Акти прямого народовладдя у правовій системі: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 Київ, 2001. 420 с.
32. Наді Р. Законотворчі помилки *Відомості Верховної Ради*. 2008. N 5. с. 20.
33. Ничка Ю. Європейська міжнародна правотворчість: загальнотеоретична характеристика *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2010. № 50. С. 10-14.

34. Олуйко В. М. Парламентське право України: проблеми теорії та практики. Київ: Юрінком Інтер, 2004. С. 32.
35. Онищук І. Техніка юридичного письма: понятійно-категоріальний. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3. С. 87-94.
36. Охріменко Н. М. Нормотворча діяльність міністерств в Україні: проблеми реалізації *Вісник Національної академії державного управління*. 2015. №3. С. 182–189.
37. Петров А.И. Законотворчество как особый вид деятельности представительного органа государственной власти : автореф. дис. . канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 Н . Новгород, 2007. 27 с.
38. Петришина М. О. Загальна характеристика нормотворчого процесу в органах місцевого самоврядування в Україні *Право України*. 2010. № 4. С. 47–53.
39. Плавич С. В. Теоретико-методологічні засади правотворчості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 Київ, 2009. 19 с.
40. Погорелова З. О. Законодавчий процес в Україні: проблеми теорії і практики: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.0. Харків, 2004. С. 11.
41. Погорелова З. О. Природа норма творчої діяльності Української держави. *Правова держава*. № 36. 2019 с. 19 -25.
42. Погорілко В. Стратегія і тактика законотворення *Віче*. 1993. № 4 (13). С. 46-55.
43. Піголкін О.С. Сучасні тенденції законодавчого творчості. Концепції розвитку російського законодавства / За ред. Т.Я. Хабрієва, Ю.М. Тихомирова, Ю.П. Орловського. Москва: ВАТ «Видавничий дім« Городец »», 2008. С. 55.
44. Практика законотворення. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки (Методичні рекомендації) / Загальн. ред. та упоряд. Крижанівський В. П. Київ: [ФОП Москаленко О. М.], 2014. 44 с.
45. Пригара Л. Юридична техніка актів правозастосування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Київ, 2008. 17 с.
46. Рабінович П. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Львів: Край, 2008. 224 с.
47. Рибалкін А. О. Нормотворчість органів внутрішніх справ (аспекти загальної теорії): дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 Харків, 2005. 164 с.
48. Риндюк В. Законодавча техніка як чинник удосконалення законодавчого процесу *Віче*. 2007. № 12. С. 10–11.
49. Сайфуліна Ю. В. Правоутворення як форма виникнення і буття права *Митна справа*. 2011. № 2(74) ч. 2. С. 14–18.
50. Шаблій О. А. Міжмовна термінологічна омонімія як проблема термінографії і перекладу (на матеріалі німецької та української юридичних терміносистем): дис. ... канд. філол. наук. 10.02.16. Київ, 2002. 254 с.
51. Шпак Ю. А. Методологічні підходи до визначення поняття нормотворчості органів місцевого самоврядування *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2013. № 1. С. 145–152.
52. Шутак І. Юридична техніка як сфера наукових знань і навчальна дисципліна. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3. С. 81-89.

Тема 3

Система права і система законодавства

1. Поняття та ознаки системи права
2. Структура системи права. Публічне і приватне право.
3. Загальна характеристика основних галузей права України.
4. Співвідношення норм міжнародного і національного права.
5. Поняття законодавства. Характеристика структури законодавства.
6. Співвідношення системи права і системи законодавства.

Контрольні питання

1. Відмежуйте поняття «правова система» і «система права».
2. Охарактеризуйте правову систему та її елементи.
3. Визначте поняття галузі права і дайте характеристику основним галузям права України.
4. Проаналізуйте інститути права у будь-якій галузі права України.
5. Наведіть приклади підгалузей і інститутів права.
6. В чому причина виникнення субгалузей і субінститутів.
7. Дайте широке і вузьке розуміння законодавства існуючого в юридичній науці.
8. Чинники формування та розвитку системи законодавства.
9. Вертикальна структура законодавства .
10. Горизонтальна структура системи нормативно-правових актів.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте фактори, які впливають на формування системи права.
2. Як співвідносяться норми міжнародного і національного права?
3. Намалюйте схему співвідношення понять: «правова система» «система права», «система законодавства».
4. Розгляньте тенденцію формування нових інститутів права у світі.
5. Фактори формування та розвитку системи законодавства. Структура законодавства України.
6. Поняття «законодавство» і «система законодавства».

Спеціалізована література:

1. Байтин М. И. Право и правовая система: вопросы соотношения *Право и политика*. 2000. № 4. С. 4–15.
2. Басай О. В. Система засад цивільного законодавства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 67. С. 375-381.
3. Битяк Ю., Бойко І., Писаренко Н. Система адміністративного права. *Право України*. 2017. № 12. С. 173-183.
4. Бошицький Ю. Л. Правова система України в умовах сучасних національних та міжнародних тенденцій розбудови державності: моногр. Київ: Кондор, 2012. 616 с.
5. Бейкун А. Проблемні питання впливу кодифікації та систематизації аграрного законодавства на динамізм процесів у сфері АПК *Право України*. 1998. №11. С. 42.

6. Л. В. Бицюра. Гармонізація законодавства у процесі конструювання національної правової системи: загальнотеоретичний вимір. *Право і суспільство*. 2015. № 3 (2). С. 3-8.
7. Васильєв А.С., Борщевський І.В., Іванов В.В., Канзафарова І.С., Притченко Р.С., Труба В.І. Теорія права і держави: Підручник. Харків: Одиссей, 2007. 447 с
8. Воронин М. В. Основания и проявления системности права: моногр. Москва: Юрлітінформ, 2016. 196 с.
9. Воронова Л. Конституція України і фінансове законодавство. *Право України*. 2012. № 1-2. С. 111-124.
10. Довгерт А. С. Система приватного права України між минулим та майбутнім. *Університетські наукові записки*. 2005. № 4. С. 64-67.
11. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Вступ до теорії правових систем: моногр. Київ: Юрид. думка, 2006. 432 с.
12. Заморська Л.І. Загальнонаукова концепція категорії «система права» *Держава і право*. 2010. Вип. 47. С. 46-50
13. Заморська Л.І. Сучасна українська правова система : загальнотеоретичні властивості / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Моральні основи права» м. Івано-Франківськ. 16.12.2010. С. 474-477
14. Заморська Л.І. Сучасна українська правова система : загальнотеоретичні властивості / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми інформаційних технологій, економіки та права» м. Чернівці. 23-24.02.2011. С. 282-284
15. Заморська Л.І. Поняття «інституту трудового права» як вираження його нормативності / Міжнародна науково-практична конференція «Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы». г. Кишинёв (Молдова). 28-29 березня 2014 р. С. 197-198
16. Заморська Л.І. Нормативний прояв системи сучасного цивільного права України : загальнотеоретичний аспект / Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті» - 4 квітня 2014 р. м. Одеса С. 67-71
17. Заморська Л.І. Інститут договірних зобов'язань у сучасному цивільному праві України : загальний теоретико-нормативний аналіз / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу НУ «ОЮА» «Правове життя сучасної України» Т.1. 16-17 травня 2014р. С. 327-329
18. Лисенкова О. Законодавство України: необхідне нормативне визначення поняття *Право України*. 1999. №11. С. 93.
19. Луць Л. Критерії системного аналізу – методологічні основи дослідження правової системи *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2001. Вип. 36. С. 48.
20. Лук'янець Д. Про структуру системи права. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 12. С. 112-114.
21. Лук'янов Д. В. Права людини в релігійних правових системах. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 30-34.
22. Лук'янов Д. Правова система як предмет порівняльно-правових досліджень: характеристика за теорією систем. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2 (81). С. 27-35.

23. Луць Л. Структура правової системи суспільства: загальнотеоретичні аспекти. *Право України*. 2002. № 9. С. 7-10.
24. Мирошниченко М. Ідентичність – легітимність – правопорядок: до проблеми реформування правової системи України. *Право України*. 2003. С.31-35.
25. Носенко О. В. Інститути конституційного права України: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук.12.00.02: Київ, 2007. 206 с.
26. Олійник А. Ю., Гусарєв С. Д., Слюсаренко О. Л. Теорія держави і права: Навчальний посібник. – Київ: Прав. єдність, 2008. 270 с.
27. Оніщенко Н. М. Загальна характеристика правової системи як інтегруючої категорії юридичної науки *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. Вип. 2. Київ: Вид. дім «Юридична книга», 2000. С. 63.
28. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії: Монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. С. 75.
29. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні: моногр. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. 132 с.
30. Оніщенко Н. Співвідношення внутрішньодержавного і міжнародного права: наукові реалії сьогодення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 1 (80). С. 29-36.
31. Опришко В. Питання гармонізації законодавства України з міжнародним правом і національними правовими системами *Право України*. 1999. №8. С. 8.
32. Опришко В. Загальнотеоретичні та практичні проблеми систематизації законодавства України *Право України*. 1999. №12. С. 25.
33. Пархоменко Н. М. Система права /Великий енциклопедичний юридичний словник Київ: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2007. С. 812.
34. Пархоменко Н. Взаємодія міжнародного, європейського та національного права: теоретичні засади. *Право України*. 2014. № 5. С. 52-61.
35. Педько Ю. С. Предмет та система адміністративного права: окремі дискусійні питання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 62.С. 28-36.
36. Петришин О. В., Погребняк С. П. Система права: загальнотеоретична характеристика. *Право України*. 2017. № 5. С. 9-17.
37. Петров Д. Е. Дифференциация системы права. Саратов: Изд-во ФГБОУ ВПО «Саратовская государственная юридическая академия», 2014. 160 с.
38. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології. Монографія. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. С. 13.
39. Рабинович П. Система права – об'єктивна основа систематизації законодавства (гносеологічний аспект) / Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 1999. С. 305-311.
40. Рабинович А. Господарське право в системі права України: можливості дослідження засобами компаративістики. *Юридична Україна*. 2014. № 2. С. 24-28.
41. Савчин М. В. Порівняльне правознавство. Загальна частина: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 126.
42. Сивий Р. Б. Приватне право в системі права України: поняття, критерії виокремлення, структура: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2006. 231 с.

43. Стретович В. Правова система України: загальна характеристика сучасного стану формування *Право України*. 1998. №2. С. 3.
44. Ткаченко О. Правова реформа в Україні та проблеми гармонізації національного законодавства з міжнародним правом *Право України*. 1998. №12. С. 3.
45. Тополевський Р. Система джерел права України: сучасний стан і перспективи розвитку. *Право України*. 2017. № 6. С. 27-33
46. ШемшученкоЮ. С. Що є право? / Антологія української юридичної думки. В 10 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Вид. Дім «Юридична книга», 2005. Том 10: Юридична наука незалежної України / Упор. В. Ф. Погорілко, І. Б. Усенко, Н. М. Пархоменко; відп. ред. Ю. С. Шемшученко і В. Ф. Погорілко. Київ: Вид. Дім «Юридична книга», 2005. С. 41.
47. ШемшученкоЮ. С. Галузь права / Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / Ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова ред. кол.) та ін. Київ: Укр. енциклопедія, 1998. Т. 1. С. 549.
48. Ющик О. І. Галузі та інститути правової системи (міфи і реальність). Київ: Оріяни, 2002. С. 7–8.
49. Федоренко В. Система конституційного права України: поняття, генезис і структура. *Право України*. 2017. № 5. С. 18-26.
50. Федоренко В. Теоретико-методологічні проблеми системи сучасного конституційного права України. *Право України*. 2007. № 2. С. 21-25.
51. Яковюк І. Система джерел права Європейського Союзу: загальна характеристика. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 209-220.

Тема 4

Нормативно-правові акти

1. Закон як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили.
2. Класифікація законів.
3. Підзаконний нормативний акт в системі законодавства, його ознаки і види.
4. Характеристика нормативно-правових актів парламенту.
5. Нормативно-правові акти глави держави. Правові акти уряду, їх основні види.
6. Нормативно-правові акти у федеративній та унітарній державах, їх система та особливості.

Контрольні питання

1. Закон у вузькому та широкому, матеріальному та формальному розумінні.
2. Дайте визначення юридичній силі нормативних актів.
3. Конституційні, кодифікаційні та прості (звичайні) закони. Загальні та спеціальні закони.
4. Співвідношення закону та права.
5. Місце конституції в системі нормативно-правових актів

Завдання для самостійної роботи

1. Сформулюйте основне призначення нормативно-правових актів.
2. Розкрийте співвідношення принципів верховенства закону та верховенства права
3. Розкрийте формальні і матеріальні ознаки закону.

4. Особливе місце Конституції в системі нормативно-правових актів держави
5. Кодекс як особливий вид законів
6. Поняття надзвичайних законів.
7. Нормативно-правові акти міністерств та відомств, їх класифікація та юридична природа.
8. Нормативно-правові акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх система та якості.

Спеціалізована література:

1. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів як стадія правотворчості. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 3. С. 3-5.
2. Берназюк І. М. Державні цільові програми як стратегічні акти Кабінету Міністрів України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 2. Т. 2. С. 17-20.
3. Берназюк І. М. До питання класифікації стратегічних актів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 5. С. 27-31.
4. Л. В. Бицюра. Гармонізація законодавства у процесі конструювання національної правової системи: загальнотеоретичний вимір. *Право і суспільство*. 2015. № 3 (2). С. 3-8.
5. Богатова О. В. Нормативный правовой акт как источник права (теоретический аспект): дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2004. 185 с.
6. Богачова Л. Л. Оприлюднення нормативно-правового акта як стадія Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять підзаконного нормотворчого процесу. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 18-21.
7. Буряк Я. Я. Нормативно-правові акти місцевих державних адміністрацій в Україні: загальнотеоретична характеристика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2015. 16 с.
8. Буряк Я. Я. Розпорядження голови місцевої державної як підзаконний нормативно-правовий акт. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична*. 2013. Вип. 1. С. 3-10.
9. Вилегжаніна М. В. Нормативно-правові акти в комунікаційному середовищі сучасної України: дис. ... канд. наук із соц. комун. Київ, 2011. 191 с.
10. Вилегжаніна М. Нормативно-правовий акт як особливий вид документа. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 27. С. 281-287.
11. Вилегжаніна М.В. Класифікаційний аналіз нормативно-правових актів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 1. С. 35-40.
12. Гарник Л. Л. Зупинення дії нормативно-правового акту (питання теорії та практики): дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 155 с.
13. Гетьман Є. А. Види підзаконних нормативно-правових актів органів виконавчої влади іноземних держав. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Юридичні науки*. 2013. № 4. С. 15-18.
14. Гетьман Є. А. Ознаки нормативно-правового та підзаконного нормативно-правового акта та їх співвідношення. *Митна справа*. 2013. № 6 (22). С. 390-395.

15. Гетьман Є. А. Поняття підзаконного нормативно-правового акта та його співвідношення із нормативно-правовим та правовими актами. *Форум права*. 2013. № 3. С. 106-113.
16. Гетьман Є. Підзаконний нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, функції, види. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2. С. 92-100.
17. Горбунова Л. М. Підзаконні нормативно-правові акти: організаційно-правові питання забезпечення законності: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 225 с.
18. Гримыч М. К вопросу о классификации судебных актов и их правотворческого значения. *Верховенство Права*. 2017. № 1 (30). С. 64-69.
19. Гринюк Р., Багрій О. До питання про доцільність визнання презумпції конституційності нормативно-правових актів у контексті забезпечення верховенства Конституції України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 92-102.
20. Дергільова О. Г. Правові акти: поняття, класифікація та соціальне призначення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 3. С. 3-8.
21. Джоусе-Иванина М. Нормативно-правовой акт в системе источников российского права: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2010. 182 с.
22. Дутка Г. І. Закон у системі нормативно-правових актів України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2003. 203 с.
23. Дупай Я. М. Доступність законодавства – передумова правової поінформованості суспільства. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 62. С. 38-44.
24. Єрмоленко В. М. Підзаконні акти Верховної ради України як джерело аграрного права. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право*. 2014. Вип. 197 (2). С. 29-35.
25. Железняк Н. А. Організаційно-правовий механізм здійснення контролю за додержанням законодавства про державну реєстрацію нормативно-правових актів. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 10. С. 7-15.
26. Житарев Є. В. Модельні нормативні акти в правовій сфері: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2013. 18 с.
27. Заплотинська Ю. Акти Кабінету Міністрів України в системі нормативно-правових актів: загальнотеоретичний та порівняльно-правовий аспекти. *Вісник Львівського університету*. 2013. Вип. 57. С. 36-42.
28. Иванов С. А. Соотношение закона и подзаконного нормативного правового акта: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2001. 183 с.
29. Ільницький М. Адміністративно-правове регулювання оприлюднення нормативно-правових актів і забезпечення доступу до них в електронній формі за законодавством України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4, ч. 1. С. 98-103.
30. Калиновська Т. О. Нормативно-правові акти місцевих рад як органів місцевого самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. 250 с.
31. Кармадонов К. С. Официальное опубликование нормативно-правовых актов как стадия правотворческого процесса: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2007. 178 с.
32. Коростей В. Подзаконные акты: реальность и перспектива. *Право України*. 2001. № 9. С. 61-62.

33. Косович В. До визначення поняття «нормативно-правовий акт»: практична необхідність і теоретична можливість уточнення. *Право України*. 2012. № 9. С. 274-280.
34. Косович В. М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Львів, 2015. 38 с.
35. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: моногр. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. 566 с.
36. Кравчук К. Г. Акти Конституційного Суду України та їх правотворчий характер. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 51-54.
37. Крутько А. Л. Рівні правового регулювання народної законодавчої ініціативи: теоретико-правове співвідношення. *Право і суспільство*. 2015. № 1. С. 15-21.
38. Куненко І. Проблеми правового регулювання внесення змін до Конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 2. С. 90-93.
39. Куценко І. В. Підзаконні нормативно-правові акти в системі джерел права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2013. 16 с.
40. Куценко І. В. Сучасний стан та перспективи розвитку підзаконних актів в Україні. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Вип. 38. С. 116-123.
41. Лазнюк Н. В. Нормативно-правові акти центральних органів державного управління як джерело права. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2003. № 13. С. 215-219
42. Легин Л. Нормативно-правовой акт как юридический документ: технико-юридическая характеристика. *Leges si Viata*. 2016. № 4, ч. 3. С. 35-38.
43. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акту як спосіб розв'язання колізії. *Держава та регіони*. 2017. № 1. С. 19-24.
44. Лилак Д. Колізії наукових поглядів на поняття «законодавство» і практичну необхідність його нормативної легалізації. *Право України*. 2001. № 8. С. 48-51.
45. Лисенкова О. С. Система законодавства України: структурно -функціональна характеристика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2001. 17 с.
46. Литвин І. І. Нормативно-правові акти, що регулюють адміністративні правовідносини у сфері надання освітніх послуг. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 1. С. 156-159.
47. Луцький Р. П. Нормативно-правовий акт як визначальна форма вираження позитивного права. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2012. Вип. 28. С. 13-17.
48. Любарець А. Ю. Підзаконні акти в адміністративній реформі. *Наше право*. 2013. № 12. С. 77-80.
49. Марцеляк О. Правова природа актів Конституційного Суду України та її роль у розвитку науки конституційного права. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 118-122.
50. Мельник М., Різник С. Про межі конституційної юрисдикції та пряму дію норм Конституції України при здійсненні правосуддя. *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 4-5. С. 149-159.
51. Могілевський Л. Роль вищих органів державної влади у сфері видання нормативно-правових актів підзаконного характеру. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 1, ч. 1. С. 145-151.

52. Моткова О. Д. Дія норм Конституції: доктринальний аспект. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 1. Т. 1. С. 31-34
53. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади впливу громадськості на прийняття нормативно-правових актів: зарубіжний та український досвід: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2015. 40 с.
54. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: моногр. Харків: Право, 2014. 228 с.
55. Олейников С. М. До аналізу чинників системи законодавства. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право*. 2015. Вип. 2. С. 17-25.
56. Онищук І. І. Правовий моніторинг: методи соціологічного дослідження. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 9. С. 33-40.
57. Оніщенко Н. М. До питання про авторитет діючого законодавства (теоретичні засади, практичні передумови, перспективі зміцнення). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 1. С. 27-32.
58. Пархоменко Н. М. Юридична сила: Основна властивість та один з критеріїв класифікації правових актів. *Правова держава*. 2001. № 13. С. 55-62.
59. Петрученко К. І. Нормативно-правові акти місцевого самоврядування як джерело права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.01. Київ, 2014. 18 с.
60. Писаренко В. П. Організація контролю за виконанням нормативноправових актів в органах виконавчої влади: дис. ... канд. наук з держ. упр. 25.00.02. Харків, 2007. 221 с.
61. Подковенко Т. Система законодавства України: стан та шляхи вдосконалення. *Підприємництво, господарство, право*. 2005. № 9. С. 40-44.
62. Поляков А. О. Порівняльна характеристика правових актів Європейського Союзу вторинного характеру. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 2. С. 23-25.
63. Пушняк О. В. Визнання нормативно-правового акту нечинним як підстава припинення його чинності. *Форум права*. 2011. № 1. С. 834-841.
64. Радченко О. І. Теоретико-правові аспекти класифікації підзаконних актів вищих органів державної влади України. *Юрист України*. 2011. № 1 (14). С. 24-32.
65. Рибікова Г. В. Правова експертиза нормативно-правових актів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 19 с.
66. Савенко В. В. Експлікація теоретико-пізнавальної природи закону як основи права. *Право і суспільство*. 2015. № 3, ч. 3. С. 56-60.
67. Сердюк І. А. Вживання термінів «правовий акт» і «юридичний акт» у сучасній юридичній науці. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 24-27.
68. Сердюк І. А. Нормативно-правовий акт у співвідношенні з актом застосування актом тлумачення норм права. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренко*. 2010. Вип. 3. С. 152-159.
69. Сидоренко А. Ю. До питання про кодифікацію як спосіб систематизації відомчих нормативних актів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 2. С. 16-22.
70. Суходубова І. В. Стабільність і динамізм законодавства: загальна характеристика понять та сутність взаємозв'язку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3. С. 130-137.

71. Суходубова І. Гармонійне співвідношення стабільності і динамізму законодавства як умова його якості та ефективності. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 329-336.
72. Форманюк В. В. Локальні нормативно-правові акти: моногр. Херсон: Грінь Д. С., 2014. 183 с.
73. Форманюк В. В. Поняття та види локальних нормативно-правових актів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2013. 18 с.
74. Цвік М. Про систему юридичних актів. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 4. С. 14-24.
75. Шаповал В. Феномен конституції як основного закону. *Право України*. 2014. № 7. С. 64-84.
76. Шварцева М. І. Здійснення моніторингу національного законодавства України з боку парламентської асамблеї Ради Європи. *Право і суспільство*. 2015. № 5-2, ч. 3. С. 45-51.
77. Ясіновська А. Кодекси матеріального права: деякі теоретичні аспекти. *Вісник Львівського університету*. 2014. Вип. 59. С. 43-49.

Тема 5

Дія нормативно-правових актів

1. Поняття дії нормативно-правових актів.
2. Набуття чинності нормативно-правових актів.
3. Припинення дії нормативно-правових актів.
4. Залишкова дія закону.
5. Державна територія, як сфера дії національного законодавства України.
6. Поняття дії нормативно-правових актів за колом осіб.
7. Правовий імунітет: поняття, види та суб'єкти, що ним користуються.

Контрольні питання

1. Назовіть критерії визначення меж дії нормативно-правових актів.
2. Зворотна сила закону (обмежена та ревізійна).
3. Об'єкти, на які поширюється дія національного законодавства України.
4. Принцип екстериторіальності
5. Дипломатичний імунітет
6. Основні підстави для обмеження дії нормативно-правових актів за колом осіб.

Завдання для самостійної роботи

1. Принцип негайної дії закону.
2. Визначте ревізійну та обмежену зворотню силу закону.
3. Міжнародна екстериторіальність та внутрідержавна екстериторіальність .
4. Громадянський статус як критерій обмеження дії нормативно-правових актів за колом осіб.
5. Правовий імунітет і його внутрішньодержавний і міжнародний рівень.

Спеціалізована література:

1. Абрамович Р.М. Еволюція та співвідношення принципів «Nullum crimen sine lege», «nulla poena sine lege» та «Ex post facto law» *Наукові записки. Юридичні науки. Національний університет «Києво-Могилянська академія»*. 2012. С.59-62.
2. Абрамович Р.М. Генезис принципу «Закон зворотної дії в часі не має» як складової верховенства права *Наукові записки. Том 116, Юридичні науки / Національний університет «Києво-Могилянська академія»*. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2011. С. 60-63.
3. Абрамович Р.М. Принцип незворотності дії закону в часі у рішеннях Конституційного Суду України *Держава і право*. 2011. №54. С. 60-62.
4. Волкотруб С. Інститут імунітету в кримінальному судочинстві // *Право України*. 2002. № 3. С. 121&127.
5. Галянтич М. Колізія нормативних актів: вимушений шлях розвитку права. *Право України*. 1996. № 6. С. 33–36.
6. Гуменюк Б.І. Дипломатична служба: правове регулювання: Навч. посібник. Київ Либідь, 2007. 224 с.
7. Денисенко В. В. Коллизии правовых актов и механизм их разрешения (теоретико-правовой аспект): дис. ... канд. юрид. наук.12.00.01. Санк- Петербург, 2004. 234 с.
8. Дутка Г. І. Закон у системі нормативно-правових актів України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01.Київ, 2003. 21 с.
9. Добкін М. Гарантії забезпечення статусу народного депутата України *Право України*. 2003. № 11. С. 122-128.
10. Загальна теорія держави і права: [підручник для студентів юридичних спеціальнос вищих навчальних закладів] / за ред. М. В. Цвік М. В. Харків: Право, 2002. 432 с.
11. Калашник О. М. Прогалини в цивільному процесуальному праві та їх усунення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2016. 20 с.
12. Кармаза, О. Способи подолання прогалин в житловому законодавстві *Вісн. Київ.нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Юрид. науки*. 2011. № 86. С. 67-70.
13. Коваленко, Т. О. Види прогалин у земельному праві. *Юрид. науки*. 2011 № 87. С. 25-28.
14. Криволапчук В.О. Юридичні колізії в законодавстві як елемент правового розвитку держави *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 6. С. 9–16.
15. Колотова, О. В. Відмежування прогалин у праві від суміжних правових явищ *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2009. № 3. С. 55-59.
16. Кулик О.П., Сардачук П.Д. Елементи дипломатичного протоколу і дипломатичної практики в історії України. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 172 с.
17. Ленгер Я. І. Повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування: колізійні питання делегування. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Випуск 37. Том 1. 2016. С. 44-49.
18. Ленгер Я. І. Правова природа колізії та її особливості в муніципальному праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету Серія «Юриспруденція»*. № 25. 2017. С. 14-16.

19. Ленгер Я.І. Взаємодія органів публічної влади як спосіб попередження та розв'язання муніципально-правової колізії *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2017. С. 36-38.
20. Ленгер Я.І. Вибірчі права внутрішньо переміщених осіб в Україні: колізійні питання та можливі шляхи їх усунення. *Конституційно-правові академічні студії*. №1. 2016. С. 19-26.
21. Ленгер Я.І. Внутрішні причини та зовнішні фактори виникнення правових колізій в муніципальному праві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. №2. 2017. С. 25-28.
22. Ленгер Я.І. Ієрархічний та змістовний принципи вирішення правових колізій в муніципально-правових актах. *Вісник Херсонського університету*. 2017. № 2. С. 52-55.
23. Ленгер Я.І. Класифікація колізій в муніципальному праві. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Випуск 42. 2017. С. 44-46.
24. Ленгер Я.І. Органи місцевого самоврядування та інші органи як суб'єкти правовідносин із врегулювання муніципально-правових колізій. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Випуск 44. 2017. С. 52-55.
25. Ленгер Я.І. Правова експертиза нормативно-правового акту як превентивно-контрольна процедура вирішення правової колізії в муніципальному праві. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 1. С. 34-37.
26. Ленгер Я.І. Правова природа колізії та її особливості в муніципальному праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. № 2. 2017. С. 14-18.
27. Ленгер Я.І. Принципи вирішення правових колізій в муніципальному. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 21-26.
28. Лилак Д. Колізія і конкуренція законів *Право України*. 2001. № 4. С. 19–21.
29. Луць, Л. А. Загальна теорія держави і права : навч.-метод. посіб. (за кредитно-модульною системою) Київ : Атіка, 2007. 412 с.
30. Матузов Н. И. Юридические коллизии и способы их разрешения. Теория государства и права: курс лекций Москва : Юристъ, 1997. С. 424–439.
31. Марчук, В. М. Нариси з теорії права : навч. посіб. Київ: Істина, 2004. 304 с.
32. Мірошниченко А.М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні [2-ге вид., перероб. і допов.]. Київ, 2010. 270 с.
33. Міжнародна поліцейська енциклопедія: в 10 т.; відп. ред. Р.І. Римаренко, В.Я. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. Т.І. Київ: Концерн «Видавничий Дім»; «Ін Юре», 2003.
34. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах : 42000 слів. Т. 1. А-К / уклад. В. Яременко. 2-е вид., виправл. Київ: Аконіт, 2004. 926 с.
35. Окрема думка судді Конституційного Суду України М.І. Козюбри до Рішення Конституційного Суду України у справі за зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини 1 статті 58 Конституції України (справа про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) *Вісник Конституційного Суду України*. 1999. №2. С.25.
36. Окрема думка судді Конституційного Суду України М.Д. Савенка до Рішення Конституційного Суду України у справі за зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини 1 статті 58 Конституції

- України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) *Вісник Конституційного Суду України*. 1999. №2. С.31.
37. Панов А.В. Дипломатична і консульська служба: Навчальний посібник. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 112 с.
 38. Плечій О. Часові межі дії нормативно-правових актів України: про-блемні питання *Вісник Львівськ. ун-ту. Серія юридична*. 2002. Вип. 37. С. 70–73
 39. Погребняк С. П. Колізії у законодавстві України та шляхи їх пере-борення: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук Харків, 2001. 24 с.
 40. Портнов А.В. Види колізій у законодавстві України *Юрист України*. 2012. № 1–2. С. 5–12.
 41. Погребняк С.П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх переборення: дис. ...канд. юрид. наук: спец.: 12.00.01 Харків, 2001. 201 с.
 42. Погребняк С. Про підходи до поняття колізій в юридичній літературі *Вісник Академії правових наук України*. 1999. № 4. С. 207.
 43. Популярный юридический энциклопедический словарь; редкол.: О. Е. Кутафин, Н.Л. Туманова, И.В. Шмаров и др. Москва: Большая Российская энциклопедия; Эксмо, 2004. 800 с.
 44. Пригодський, В. Щодо прогалин права як детермінант виникнення адміністративно-господарського спору, їх виявлення та подолання *Адмін. право*. 2009. № 11. С. 137-140.
 45. Рабінович, П. М. Основи загальної теорії пра ва та держави. Харків: Консум, 2002. 160 с.
 46. Репецький В.М. Дипломатичне і консульське право. Львів, 2002. 198 с.
 47. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник Київ: Алерта; 2011. 520 с.
 48. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів та словосполучень / уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ: 2006. С. 216.
 49. Ткаля О. В. Класифікація правових імунітетів *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія «Право»*. Ужгород, 2012. Вип. 20. Ч. 2. Т. 1. С.81- 85.
 50. Тихомиров Ю. Юридическая коллизия, власть и правопорядок *Государство и право*. 1994. № 1. С. 3 –11.
 51. Харитонов, Є. О. Цивільне право України. Елементарний курс : навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 352 с.
 52. Удалова Л. Імунітет у кримінальному процесі України *Право України*. 2003. № 7. С. 73-79.

Тема 6

Прогалини і колізії в нормативно-правових актах

1. Поняття прогалин у праві і причини їх існування. Характеристика основних ознак прогалин.
2. Класифікація прогалин у праві.
3. Інститут аналогії у праві та його види і функції.
4. Поняття колізії нормативно-правових актів і її види.
5. Способи усунення правових колізій. Правила розв'язання правових колізій.

6. Поняття колізійної норми на міжнародному та внутрідержавному рівнях.
Структура колізійних норм.

Контрольні питання

1. Наукові підходи до визначення прогалин у праві:
2. а) позитивістська концепція;
3. б) соціологічна школа;
4. в) інструментальна теорія;
5. г) комунікативна концепція.
1. Відмежуйте від прогалин у праві такі правові явища, як «кваліфіковане мовчання законодавця», «помилка у праві», «удавана» потреба у регулюванні суспільних відносин; «темнота» правових норм.
2. Розкрийте відмінність між поняттями «усунення прогалини» і «заповнення прогалини».
3. Стадії правозастосування при прогалинах у праві.
4. Чим відрізняється аналогія у праві від тлумачення права.
5. Умови і суб'єкти застосування аналогії у праві.
6. Основні аспекти співвідношення аналогії права та аналогії закону.

Завдання для самостійної роботи

1. Чи є залежність розуміння прогалини у праві від панівного типу право розуміння в конкретній державі?
2. Які підходи до дослідження прогалини у праві визначені сучасною наукою.
3. Інститут аналогії у праві і його ознаки.
4. Функції інституту аналогії у праві.
5. Визначте якими рисами відрізняється аналогія у праві від субсидіарного застосування норм та застосування відсильних норм права.
6. Проаналізуйте які теоретичні чи практичні положення щодо застосування аналогії і встановлені її меж допустимі для правозастосування і відповідають реалізації принципу законності у державі.

Спеціалізована література

1. Борисова В. Цивільне право України : [підручник] Київ : Юрінком Інтер, 2004. Т. 1. 480 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ: Перун, 2001. С. 965.
3. Довгерт А. Юридична аналогія в Цивільному кодексі та судовій практиці України *Приватне право*. 2013. № 1. С. 159–165.
4. Дрішлюк А. Аналогія закону та аналогія права: динаміка наукового дослідження (радянський період) *Південноукраїнський правничий часопис*. № 2. 2012. С. 265–268.
5. Дрішлюк А. Аналогія закону та аналогія права: динаміка наукового дослідження (дореволюційний період) *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. 2011. С. 295–298.

6. Дрішлюк А. Аналогія закону та аналогія права: динаміка наукового дослідження (сучасний період) *Право. Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 17. 2011. С. 9–14.
7. Завальнюк С. Аналогія права за цивільним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид.наук : 12.00.03. Одеса, 2015. 22 с.
8. Клім С. Аналогія закону в цивільному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса : Б. в., 2012. 20 с.
9. Колотова О. Відмежування прогалин у праві від суміжних правових явищ *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 55–59.
10. Колотова О. В. Поняття та сутність прогалин у праві *Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. № 39. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. С. 74–81.
11. Колотова О. В. Види прогалин у праві *Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. № 41. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. С. 86–91.
12. Колотова О. В. Допустимість застосування аналогії у галузях права *Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. № 44. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. С. 60–66.
13. Колотова О. В. Відмежування аналогії закону від суміжних правових явищ *Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. № 45. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. С. 119–125.
14. Колотова О. В. Відмежування прогалин у праві від суміжних правових явищ *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 55–59.
15. Колотова О. Прогалини у праві та шляхи їх подолання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук :12.00.01. НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2010. 19 с.
16. Майданик Р. Застосування цивільного законодавства за аналогією *Юридична Україна*. 2009. № 7. С. 56–61.
17. Матат Ю. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання в правозастосовній діяльності :[монографія] Харків: Право, 2015. 176 с.
18. Матат Ю. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання в юридичній практиці : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2013. 20 с.
19. Пушняк О. В. Питання дії права в часі при подоланні прогалин у законодавстві *Теорія і практика правознавства*. 2013. № 2 (4) С.18-21
20. Печений О. Деякі проблеми застосування аналогії в цивільному праві *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 2(49). С. 108–119.
21. Погрібний С. Аналогія закону та аналогія права як засоби регулювання договірних цивільних відносин *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2010. № 5. С. 14–21.
22. Рабінович П. Основи загальної теорії права та держави : [навч. посібник] Київ: Атіка, 2001. 368 с.
23. Скакун О. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : [підручник] Харків :Еспада, 2006. 776 с.

24. Спасибо-Фатєєва І. Трансцендентна судова мімікрія або про принципи права, аналогію закону та права в судовій практиці *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2003. № 4(35). С. 142.
25. Спектор Е. И. Пробелы в законодательстве и пути их преодоления: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 2003. 127 с.
26. Труба В. Теорія держави і права : підручник Харків: Одісей, 2007. 448 с.
27. Харитонов Є. «Прогалини» у цивільному законодавстві: хиби правотворчості чи прийом законодавчої техніки *Юридичний вісник*. 2013. № 1. С. 72–81.
28. Щодо порядку застосування нормативно-правових актів у разі існування неузгодженості між підзаконними актами / Лист Міністерства юстиції від 30.01.2009 р. № Н-35267-18 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v3526323-09>.

Тема 7

Систематизація нормативно-правових актів

1. Поняття систематизації законодавства і її види.
2. Кодифікація, як різновид систематизації законодавства, її характерні риси.
3. Види кодифікаційних актів.
4. Інкорпорація: поняття та види.
5. Основні риси і цілі консолідації.
6. Уніфікація законодавства і її роль в сучасності.

Контрольні питання

1. Що таке «систематизація законодавства» і для чого вона проводиться?
2. Які прийоми упорядкування законодавства ви знаєте?
3. Як відбувається інкорпорація законодавства: суб'єкти здійснення, види і ознаки, які їй притаманні.
4. Дайте характеристику консолідації, як правотворчому прийому систематизації законодавства.
5. Який вид систематизації законодавства є результатом законодавчої діяльності парламенту?
6. Які процеси уніфікації законодавства відбуваються сьогодні у світі?

Завдання для самостійної роботи

1. Приведіть приклад консолідованих актів у законодавстві України.
2. Яка роль Міністерства юстиції України у систематизації законодавства?
3. Приведіть приклади і зробіть аналіз кодифікованих актів законодавства України.
4. Які проблеми виникають у ході систематизації законодавства?
5. Уніфікація і її роль в удосконаленні національного законодавства

Спеціалізована література

1. Бобровник С.В. Нормотворча діяльність та проблеми систематизації законодавства *Правова держава: Щорічник наукових праць*. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. 1997. Вип. 8. С. 77-82.

2. Бобровник С.В., Богінич О.Л. Система законодавства України: *Актуальні проблеми та перспективи розвитку*. Київ: Наукова думка, 1994. 123 с.
3. Богінич О.Л. Співвідношення законів та підзаконних нормативних актів у процесі систематизації законодавства *Правова держава: Щорічник наукових праць*. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. 1997. Вип. 8. С. 92-96.
4. Борщевський І. В. Природа, сутність та класифікація інкорпорації – форми систематизації законодавства *Юридичні і політичні науки*. Вип. 38. Київ: Ін-т держави і права НАН України, 2007. С. 57–62. Борщевський І. В. Природа, сутність та класифікація інкорпорації – форми систематизації законодавства *Юридичні і політичні науки*. Вип. 38. Київ: Ін-т держави і права НАН України, 2007. С. 57–62.
5. Бурчак Ф.Г. Кодифікація законодавства і становлення правової системи України *Правова система України: Теорія і практика: Тези доповідей і наукових повідомлень науково-практичної конференції (7-8 жовтня 1993 р.)*. Київ: Президія ВРУ, АН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького та ін. 1993. С. 21-23.
6. Бурчак Ф.Г. Роль і значення кодифікації законодавства в розбудові правової системи України *Українське право*. Київ, 1994. № 1. С. 12-16.
7. Волошенюк О. В. Гармонізація та уніфікація законодавства як форми зближення правових систем. *Право і суспільство*. 2015. № 4. С. 3-7.
8. Гетьман Є. А. Кодифікація законодавства України: загальна характеристика, особливості, види: моногр. Харків: Право, 2012. 192 с.
9. Галюк Р.Г. Систематизація українського права: поняття і види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Харків, 2015. 21 с.
10. Галюк Р.Г. Систематизація українського права: поняття і види : дис.... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 Харків, 2015. 204 с.
11. Галюк Р.Г. Традиційні та інноваційні підходи до систематизації українського права *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2014. Вип. 29. Ч. 2. Т. 1. С.7–11.
12. Граціанов А.І. Інкорпорація як вид систематизації законодавства *Держава і право*. Київ: ІДП НАНУ, 2002. Вип. 17. С. 6–11.
13. Граціанов А.І. Консолідація як форма упорядкування законодавства *Держава і право*. Київ: ІДП НАНУ, 2001. Вип. 12. С. 11–13.
14. Граціанов А.І. Процес систематизації та уніфікації законодавства і розвиток правової системи України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Київ, 2004. 185 с.
15. Граціанов А.І. Роль уніфікації в систематизації законодавства *Держава і право*. Київ: ІДП НАНУ, 2000. Вип. 8. С. 15–19.
16. Євграфова Є.П. Система національного законодавства в контексті права (лібертарно-легістський підхід). Київ: КНТ, 2007. 184 с.
17. Євграфова Є.П. Формування системи національного законодавства (деякі питання теорії і практики) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук :12.00.01 Харків, 2005. 21 с.
18. Єгоров О.П. Консолідація як форма впорядкування законодавства України./ Соціально-правовий розвиток: досягнення, перспективи та проблеми : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 7 груд. 2010 р. URL: <http://91.196.156.130/cgibin/>

19. Заєць А. П. Вдосконалення структури законодавства як наукова проблема / Матеріали науково-практичної конференції «Концепція розвитку законодавства України». Київ, 1996. С. 56-59.
20. Клименко О.В. Систематизація права лівобережної України у другій чверті XIX сторіччя : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 Київ, 2004. 20 с.
21. Ліпкан В.А. Систематизація інформаційного законодавства України. Київ: ФОП О.С. Ліпкан, 2012. 304с.
22. Лисенкова О.С. Система законодавства України: Структурно-функціональна характеристика: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 Київ, 2001. 180 с.
23. Лисенкова О.С. Система законодавства України: Структурно-функціональна характеристика: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2001. 17 с.
24. Мамутов В. К. Кодифікація Київ: Юринком Інтер. 2011. 244 с.
25. Михайлович М. М. Теоретико-правові аспекти систематизації законодавства *Вісник Національного ун-ту внутрішніх справ*. Харків: Нац. ун-т внутр.справ, 2005. Вип. 31. С. 249–255.
26. Кабріяк Р. Кодифікації: пер. сфр. Москва: Статут, 2007. 476 с.
27. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / За заг. ред. О.І. Ющика. Київ: Парламент. вид-во, 2007. 208 с.
28. Кудрявцева В. В. Кодифікація інвестиційного законодавства України: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2010. 228 с.
29. Лінецький С.В., Крижанівський В.П. Законотворчість: Коментар до Регламенту Верховної Ради України. Київ: К.І.С., 2008. 400 с.
30. Ліпкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства України: моногр. Київ: О. С. Ліпкан, 2012. 303 с.
31. Малишев Б.В. Систематизація як засіб відображення телеологічних(цільових) зв'язків у законодавстві України. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 22–26.
32. Меленко С.Г. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Київ, 2002. 19 с.
33. Меленко С.Г. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 Київ, 2002. 206 с.
34. Меленко С.Г. Роль консолідації як виду систематизації нормативно-правових актів у процесі формування норми права *Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр.* Чернівці : Рута, 2007. Вип. 385 : Правознавство. С. 29–33.
35. Могілевський Л.В. Кодифікація як спосіб систематизації нормативно-правових актів у сфері правового регулювання трудових відносин *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 78–83.
36. Козловський А. Систематизація законодавства як гносеологічний процес *Право України*. 2000. №2. С. 49.
37. Невмержицька Н. О. Уніфікація як спосіб удосконалення законодавств. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 4. С. 63-70.
38. Оніщенко Н.М. Систематизація законодавства та генеза корпоративних норм в Україні *Правова держава: Щорічник наукових праць*. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. 1999. Вип. 9. С. 127-130.

39. Оніщенко Н. М. Кодифікація та інкорпорація як методи систематизації законодавства *Правова держава*. Вип. 8. К., 1999. С. 82–87.
40. Опришко В.Ф. Систематизація законодавства України – новий етап його вдосконалення (теоретичні та практичні проблеми) / Конституція України та проблеми систематизації законодавства: Зб. наук.праць. Київ: Інститут законодавства ВРУ. 1999. Вип. 5. С. 5-21.
41. Опришко В.Ф. Загальнотеоретичні та практичні проблеми систематизації законодавства України *Право України*. Київ, 1999. № 12. С. 25-30.
42. Петухова О.В. Консолідація: сутність та види *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 3. С. 130–135.
43. Погорелов Є.В. Кодифікація і її функції як форми систематизації й удосконалення законодавства *Вісник Запорізького Юридичного інституту*. Запоріжжя, 2000. № 1. С. 28-34.
44. Стешенко Т.В. Кодифікація виборчого законодавства: зарубіжний досвід та перспективи її впровадження в Україні *Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр.* Харків: Право, 2011. Вип. С. 33–40.
45. Стефан Гі. Кодифікація і укладання зводів законів. Нариси з нормотворення (міжнародний досвід). Кн. II. К., 2000. 165 с.
46. Юрах В. М. Про перспективу кодифікації законодавства стосовно
47. фінансування виборчого процесу. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 62. С. 108-114.
48. Яковюк І. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4 (71). С. 29-42.

Модуль 3

Реалізаційна характеристика права

Тема 1 Правовідносини

1. Поняття правових відносин і їх ознаки
2. Структура правовідносин
3. Суб'єктивне право і юридичний обов'язок як основний зміст правовідносин
4. Правосуб'єктність фізичних і юридичних осіб
5. Види правовідносин
6. Поняття, ознаки і види юридичних фактів.

Контрольні питання

1. Приведіть приклад абсолютних правовідносин.
2. Якими ознаками наділяється суб'єкт правовідносин.
3. Охарактеризуйте державу як суб'єкт правовідносин.
4. Якими ознаками наділяється юридична особа як суб'єкт правовідносин
5. Що таке об'єкт правовідносин?
6. Визначте поняття «суб'єктивного права» і «юридичного обов'язку».
7. За яких умов дієздатність особи що не досягла 18 років може бути визнана повною? Емансипація.
8. Дефективні юридичні факти.

Завдання для самостійної роботи

1. Чому в якості ознак правовідносин виділяють їх ідеологічний характер?
2. Коли держава від власного імені вступає у правовідносини.
3. Охарактеризуйте складові правосуб'єктності за різними правовими підходами.
4. Чи можливо існування правовідносин «поза» нормами права?
5. Розкрийте співвідношення «загальної», «галузевої» і «спеціальної» правоздатності.
6. Чи визнає Українське законодавство добровільну повну чи частково відмову громадянина від дієздатності чи правоздатності.

Спеціалізована література

1. Бондарев А.С. Два типа правоотношений в обществе: их единство и различия. *Вестник Пермского университета. Юридические науки*. 2011. Вып. 1. С. 7–18.
2. Гао Я. Некоторые вопросы теории правоотношения : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. М., 1995. URL: <http://www.disslib.net/teoria-prava/nekotorye-voprosy-teorii-pravoотношения.html> (дата звернення: 19.08.2020)
3. Завальний А.М. Юридичні факти у сфері здійснення правоохоронної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 20 с.
4. Ермолаева Е.В. Объект правоотношения: историко-теоретическое исследование : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Казань, 2004. 25 с. 5. Загальна теорія держави і права : Підручник для студ. Юрид. вищ. навч. Закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. ; За ред. М.В.
5. Загальна теорія права Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
6. Загальна теорія права : Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
7. Загальна теорія права : підручник / О. В. Петришин, Д.В. Лук'янов, С. І. Максимов та ін. ; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
8. Зеленко І.П. Юридична фікція як правовий і соціальний інструмент. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "ПРАВО"*. Вип. 23. Ч. 1. Т.1. 2013. С. 46–49.
9. Карманюк О. П. Юридичні обов'язки і законність: теоретичні аспекти взаємодії. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2016. IV(16). I.: 95. С. 15–19. С. 15.
10. Кельман М.С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави та права : Підручник. Київ : Кондор, 2005. 609 с.
11. Кикоть Г. Проблема класифікації юридичних фактів у сучасній теорії права *Право України*. 2003. №7. С.29.
12. Кикоть Г. Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії *Право України*. 2005. №7. С.109-111.
13. Коструба А.В. Цивільні правовідносини і правоприпиняючі юридичні факти в механізмі правового регулювання. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. Вернадського. Юридичні науки*. 2010. Т. 23, № 2. С. 89–96.
14. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 584 с.

15. Куріньовська Л.А. Особливості визначення суб'єктного складу в зворотних правовідносинах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2013. Вип. 22. С. 170–174.
16. Лазур Я. В. Деякі особливості правовідносин у сфері реалізації прав і свобод громадян в публічному управлінні. *Часопис КУП НАН України*. 2010. № 4. С. 130.
17. Настасяк І. Соціальні детермінанти правового впливу. *Вісник НУ “Львівська політехніка”*. *Юридичні науки*. 2014. № 782. С. 76–82.
18. Огородов Д.В. Правовые отношения в информационной сфере : авто- реф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.14. М., 2002. 25 с.
19. Пасічна І.О. Поняття та сутність податкових правовідносин. *Юридична наука*. 2015. № 3. С. 36–42.
20. Перов Д.О. Склад інформаційних правовідносин. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 88–95.
21. Передерієв Є. Фундаментальна категорія «правовідносини» у системах права. *Право України* 2007. № 10. С. 13-19.
22. Попович Т.П. Соціальні обов'язки: теоретико-правові аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 71–74.
23. Рудаков А.А. Права и обязанности как парные юридические категории (вопросы теории) : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Красноярск, 2006. 16 с.
24. Рунова Н. Об'єкт правовідносин державної служби. *Публічне право*. 2013. № 3. С. 175–181.
25. Самілик Л.О., Корбут Л.П. Співвідношення понять “суб'єкт права”, “особа”, “суб'єкт правовідносин”, “учасник відносин”. *Право і суспільство*. 2016. № 1. С. 89–93.
26. Селіванов В., Діденко Н. Правова природа регулювання суспільних відносин. *Право України*. 2000. № 10. С. 20.
27. Сімутіна Я.В. Юридичні факти в механізмі правового регулювання трудових відносин : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Одеса, 2019. 463 с.
28. Слепнев А.В. Государство как субъект правоотношений : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. М., 2009. URL: <http://www.dissercat.com/content/gosudarstvo-kak-subekt-pravootnoshenii>
29. Талдикін О.В. Правосуб'єктність фізичних осіб: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 55–60.
30. Теорія держави і права. Академічний курс : Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенка. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
31. Теремецький В.І. Загальна характеристика елементів структури податкових правовідносин. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 1. С. 175–188.
32. Хохлова Е. М. Субъективное право и юридическая обязанность в механизме правового регулирования : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Саратов, 2008. 169 с.
33. Чернадчук В.Д. Бюджетні правовідносини в Україні: теорія, практика та перспективи розвитку : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 42 с.

34. Черноп'ятов С.В. Охоронні трудові правовідносини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Дніпропетровськ, 2016. 22 с.
35. Шагиева Р.В. Правоотношения и их роль в реализации права. *Вестник РУДН. Юридические науки*. 2015. No 3. С. 92–99.
36. Шумило М.М. Правовідносини в сфері пенсійного забезпечення в Україні : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2016. 680 с.
37. Popovych T. Constitutional and legal obligation: scientific approaches to understanding. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. No 6. vol. 1. P. 156–160.

Тема 2

Реалізація і застосування права

1. Поняття реалізації норм права і основні форми реалізації права
2. Застосування норм права як особлива форма реалізації права.
3. Механізм застосування правових норм.
4. Індивідуально-правові акти застосування правових норм.
5. Поняття та основні види правомірної поведінки особи.

Контрольні питання

1. Поняття і суб'єкти реалізації норм права
2. Яка з форм реалізації права виражається в активній поведінці суб'єкта права.
3. Змістом якої форми реалізації права є виконання зобов'язуючих норм.
4. В чому полягає специфіка застосування правових норм як особливої форми реалізації права
5. В яких випадках виникає необхідність застосування правових норм як форми право реалізації.
6. Види правомірної поведінки залежно від характеру її здійснення суб'єктами.

Завдання для самостійної роботи

1. Розгляньте етапи процесу реалізації права у романо -германській правовій системі.
2. Особливості механізму реалізації правових приписів у англосаксонській правовій системі.
3. Принципи на яких ґрунтується реалізація норм права.
4. Охарактеризуйте місце акту застосування права в системі правових норм.
5. Розкрийте інформаційний і поведінковий аспект правомірної поведінки.
6. Особливості конформістської і маргінальної поведінки.

Спеціалізована література:

1. Балтаджи П. М. Юридична мова правозастосовних актів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12. 00. 01. Київ, 2008. 20 с.
2. Бочаров Д. О. Правозастосовча діяльність: поняття, функції та форми. Донецьк: Академія митної служби України, 2006. 74 с.
3. Бочаров Д. О. Доказування у правозастосовній діяльності: загально- теоретичні питання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2007. 20 с.
4. Бобрешов Є. Г. Судове правозастосування в Україні: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2011. 18 с.

5. Бриль К.І. Правозастосовний акт як особливий вид індивідуальних правових актів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 20 с. 5. Буц О.В. Поняття і основні ознаки правозастосовних актів. *Держава та регіони. Серія Право*. 2016. № 1 (51). С. 3–8.
6. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. Т. 3: Загальна теорія права. 584 с.
7. Гнатюк М. Д. Правозастосування та його місце в процесі реалізації права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 19 с.
8. Головатий С. Про людські права : лекції. Київ : Дух і літера, 2016. 760 с.
9. Дума В. В. Правозастосовча діяльність та форми її здійснення : авто- реф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 20 с.
10. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. О. В. Петришина. Хар- ків. 2020. 568 с.
11. Костовська К. М. Юридична техніка актів правозастосування в діяль- ності органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2011. 16 с.
12. Косович В. Правозастосовна техніка: загальнотеоретична характе- ристика. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2017. Вип. 64. С. 3–10.
13. Клименко К. О. Правозастосування в судовому адміністративному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2008. 20 с.
14. Малишев Б. В., Москалюк О. В. Застосування норм права (теорія і практика). Київ, 2010. 450с
15. Мандюк А. Юридическое значение индивидуальных административных актов. *Leges si Viata*. 2016. № 3, ч. 2. С. 43-46.
16. Мандюк О. О. Введення в дію індивідуальних адміністративних актів. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 27. С. 151-156.
17. Мандюк О. О. Історія становлення та розвитку поняття індивідуальних адміністративних актів в українській адміністративно-правовій науці. *Журнал східноєвропейського права*. 2017. № 45. С. 78-87.
18. Мухін В.В. Індивідуальне регулювання у механізмі децентралізації у праві : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2018. 443 с.
19. Назарук Ю. Теоретичні характеристики правозастосовного акта. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2017. № 3. С. 217–220.
20. Перепелюк А.М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 20 с.
21. Подпіснєв Д.С. Ознаки реалізації норм права. *Вісник НТУУ*. 2013. 3 (19). С. 107–111.
22. Пригара Л. І. Юридична техніка актів правозастосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 19 с.
23. Писаренко Н. Б. Межі судового контролю щодо дискреційних адміністративних актів: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1 (88). С. 109-119.
24. Пунько О. В. Правозастосовна діяльність міліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2005. 19 с.

25. Слинько Д. В. Основні риси та структура правозастосовної діяльності. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Вип. 20. 2015. С.21–24.
26. Сердюк А. І. Застосування норм права. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 4 (76). С. 43–51.
27. Сердюк І. А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття “застосування норм права”. *Науковий вісник Дніпропетровського державно-го університету внутрішніх справ*. 2010. № 3 (49). С. 135–141.
28. Серьогін С.В. Верховенство права в Україні: проблеми розуміння та застосування. Монографія. – Дніпропетровськ: Середняк Т.К., 2014. – 124 с.
29. Теорія держави і права : підручник / за заг. ред.. С. Л. Лисенков та ін. Київ. 2005. 448 с.
30. Уварова О. О. Роль принципів права у процесі правозастосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2009. 20 с.
31. Фалькин, Т.Ю. К поняттю механізму реалізації права: різновидності правового механізму. *Право и образование*. 2007. № 4. С. 123–130.
32. Чабан В. Адміністративний нормативно-правовий акт і адміністративний договір: юридична характеристика. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 6. С. 52-57.
33. Юхимюк О. Типологія правозастосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія. Право*. 2012. № 19. С. 132–134.
34. Юхимюк О. Дотримання як форма безпосередньої реалізації норм права. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 1. С. 32–35.

Тема 3

Правопорушення і юридична відповідальність

1. Поняття і причини правопорушень. Шляхи їх усунення
2. Види правопорушень за ступенем суспільної небезпечності та за галузями права.
3. Склад правопорушення
4. Юридична відповідальність: її ознаки, види і стадії.
5. Підстави звільнення від юридичної відповідальності.

Контрольні питання

1. Поняття та ознаки державного правового примусу.
2. Позитивний і негативний аспекти юридичної відповідальності.
3. Які цілі ставить перед собою юридична відповідальність.
4. На яких принципах ґрунтується юридична відповідальність. Функції юридичної відповідальності.
5. На яких принципах ґрунтується юридична відповідальність. Функції юридичної відповідальності.
6. Назвіть юридичні підстави конституційно правової, адміністративної, цивільно правової, дисциплінарної, матеріальної, кримінальної відповідальності.
7. Охарактеризуйте поняття запобіжного заходу і наведіть приклад.
8. Які примусові заходи вживаються для захисту суб'єктивних прав.
9. Які підстави виключають юридичну відповідальність.
10. Які підстави звільняють від правового покарання.

Завдання для самостійної роботи

1. Підстави державну правового примусу. Види державного правового примусу.
2. Які примусово державно-правові заходи здійснюється поза інститутом юридичної відповідальності.
3. Наведіть приклади примусових заходів що доповнюють юридичну відповідальність
4. Приклад примусових заходів що забезпечують можливість настання юридичної відповідальності.
5. Примусові заходи що замінюють юридичну відповідальність (заходи виховного та медичного впливу).
6. Які профілактичні заходи застосовуються для попередження юридичної відповідальності.
7. Охарактеризуйте примусові заходи майнового і фінансового впливу. (Реквізиція, примусова реалізація майна підприємства, примусове стягнення.)
8. Міжнародно правова відповідальність держави як особливий вид юридичної відповідальності.
9. Визначити підстави настання юридичної відповідальності. Фактично підстава нормативна підстава процесуальна підстава відсутність підстав.

Спеціалізована література:

1. Аземша І. Функції юридичної відповідальності в сучасних умовах. *Юридична відповідальність: проблеми теорії та практики: Альманах права;* Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2010. с. 44-46.
2. Баран С. О. Загальнотеоретичні проблеми юридичної відповідальності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2015. № 2 С. 56–63.
3. Белая Л. В. Удосконалення інституту юридичної відповідальності як фактор формування демократичної, соціальної, правової держави : автор. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2009. 23 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія : у 20-ти томах. Том 3 / За ред. Петришина О.В. Харків : Право, 2017. 952 с.
5. Венгеров А.Б. Теория государства и права // А.Б. Венгеров. – М.: Омега-Л, 2013. – 607 с.
6. Жукорська Я. Сучасна концепція міжнародно-правової відповідальності. *Актуальні проблеми правознавства.* № 3 (19) / 2019. С. 36–40.
7. Загальна теорія держави і права / За ред. Цвік М.В., Петришина О. В. Харків : Право, 2009. 584 с.
8. Загальна теорія права : Підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
9. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006.
10. Іваненко О. В. Проблеми визначення поняття функції юридичної відповідальності *Науковий вісник НАВСУ.* 2003. № 3. с. 90-96.

11. Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах : монографія / за заг. ред. Н. М. Оніщенко. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2009. 216 с.
12. Мироненко В. П. Цивільно-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності. *Юридична наука*. No 6. 2011. С. 24–30.
13. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / за ред. В. В. Мицика. Харків : Право, 2019. Т.1: Основи теорії. 416 с.
14. Панов М. І. Кримінальна відповідальність: поняття, принципи, підстава. *Право України*. No 8. 2012. С. 249–260.
15. Пархоменко Н. Юридична відповідальність і законність: основні аспекти співвідношення *Про українське право. Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ, 2010. Чис. V. С. 54-59.
16. Подковенко Т. О., Павелко Л. В. Принципи юридичної відповідальності: зміст та основні критерії класифікації. *Порівняльно-аналітичне право*. No 7. 2014. С. 26–29.
17. Самотуга А. В. Конституційно-правова відповідальність. Конспект лекцій. Дніпро, 2019. 244 с.
18. Сенякін І.Н. Поняття, ознаки і види юридичної відповідальності: курс лекцій / за ред. Н.І. Матузова, А.В. Малько. М., 2008.
19. Середа В. В. Дисциплінарна відповідальність: поняття, принципи та види. *Університетські наукові записки*. 2014. No 1 (49). С. 18–25.
20. Скрильник О. О. Особливості відповідальності у сучасному міжнародному праві. *Часопис Київського університету права*. 2013. No 4. С. 351– 355.
21. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
22. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право. 2015. 368 с.
23. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Вла- сенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] / За заг. ред. С . Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС ; Освіта України, 2017. 320 с.
24. Теорія держави і права. Академічний курс : Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
25. Терещук М.М. Юридична відповідальність у публічному праві: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2018. 211 с.
26. Трофимова М. П. Функции юридической ответственности : автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Саратов, 2000. 26 с.

Тема 4

Теорія юридичної аргументації

1. Генезис теорії юридичної аргументації.
2. Наукова теоретична аргументація в праві.
3. Поняття, моделі та види юридичної аргументації.
4. Докази і оцінка їх прийнятності в юридичній аргументації.
5. Судова аргументація і її ознаки
6. Правила юридичного дискурсу. Софійський спір. Парадокс.

Контрольні питання

1. Природа аргументації.
2. Предмет і значення теорії юридичної аргументації.
3. Охарактеризуйте виникнення і розвиток теорії аргументації в стародавні часи та середньовіччі.
4. Розгляньте сучасні теорії аргументації.
5. Поняття юридичної аргументації, її співвідношення з правовою аргументацією.
6. Аналіз та оцінка аргументів, зокрема доказів.

Завдання для самостійної роботи

1. Підстави юридичної аргументації.
2. Логічні форми що використовуються при юридичній аргументації.
3. Поняття риторики і діалектики.
4. Топіка і її вплив на формування юридичної аргументації.
5. Розкриття мети та завдань аргументації у правотворчості. Поняття та види юридичних аргументів і їх співвідношення з правовими аргументами.
6. Юридична аргументація в конституційному судовому процесі

Спеціалізована література:

1. Абрамович Р. М. Особливості судової аргументації при застосуванні принципу незворотності дії закону в часі в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ, 2013. Т. 144–145. С. 17–20.
2. Абачиев С. К. Теория и практика аргументации: Логико-гносеологическое и внелогические аспекты. 3-е изд., перераб и доп. Москва: КРА- САНД, 2013. 344 с.
3. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации: Лингвистика. Теория коммуникации. Английский язык. К.: Киевский национальный ун-т им. Тараса Шевченко. 2003. 304 с.
4. Бургін М. С. Аргументації теорія. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. / Редкол : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ, 1998. Т. 1. С. 139–140.
5. Дудаш Т. Особливості аргументування рішень Європейського суду з прав людини (до характеристики методологічних підходів). *Право України*. Київ, 2017. № 4. С. 86–96.
6. Загальна теорія права : підруч. / М. І. Козюбра та ін. ; за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваїте, 2015. 392 с.
7. Ивин А. А. Теория Аргументации : учебное пособие. Москва: Высшая школа, 2007. 319 с.
8. Каргин К. В. Понятие юридической аргу- ментации. *Юридическая техника*. 2013. № 7 (Ч.1). С. 60–64.
9. Кістяник В.І. Правова аргументація: сучасні підходи до її розуміння в зарубіжних дослідженнях. *Наукові записки НаУКМА. Том 129. Юридичні науки*. 2012. С. 20- 22.
10. Кістяник В. І. Вплив моделі правової аргументації Р. Дворкіна на судові рішення. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ, 2013. Т. 144–145. С. 21–24.
11. Кістяник В. І. Особливості аргументації в судах загальної юрисдикції. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ, 2015. Т. 168. С. 52–55.

12. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна) : підручник. Київ: Центр навч. літера- тури, 2004. 535 с.
13. Козюбра М. І. Загальнотеоретичне правознавство в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ, 2017. Т. 193. С. 3–11.
14. Козюбра М. І. Моделі (типи) юридичної аргументації. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ, 2013. Т. 144–145. С. 3 – 8.
15. Козюбра М. І. Теорія юридичної аргументації: історія становлення, стан і перспективи у вітчизняній юриспруденції. Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна : зб. наук. статей ; гол. ред. А. Мелешевич. Київ : Дух і літера, 2013. С. 559–582.
16. Козюбра М. Теорія юридичної аргументації та її особливості в конституційному судочинстві. *Вісник Конституційного Суду України*. Київ, 2016. № 6. С. 167–180.
17. Козюбра М. І. Теорія юридичної аргументації : становлення, стан та перспективи у вітчизняній юриспруденції. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. Т. 129. С. 3–10.
18. Лобач О. М. Юридична аргументація в податковому праві (загальний огляд). *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ, 2017. Т. 193. С. 30–37.
19. Луць Л. А. Правова та юридична аргумен- тація: деякі питання співвідношення. *Проблеми державотворення та захисту прав людини* : матеріали ХХІІ звітної науково-практичної конферен- ції. Львів, ЛНУ імені Івана Франка. С. 27–30.
20. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: навчально-метод. посібник (за кредитно- модульною системою). Київ: Атіка, 2015. 412 с.
21. Луць Л. А. Теорія правових актів: вимога часу. *Право і суспільство*. 2018. No 5. С. 14–21.
22. Мельник М. О. Вплив висновків школи правового реалізму на теорію юридичної аргументації. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ, 2017. Т. 193. С. 26–30.
23. Політюк А. П. Аргументація як предмет неформальних досліджень (неформальна логіка та риторична аргументація) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.06. Київ, 2015. 18 с.
24. Рабінович П. М., Дудаш Т. І. Правова аргументація: терміно-поняттєвий інструментарій дослідження. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків, 2016. № 2 (85). С. 8–20.
25. Савенко М. Д. Методологія юридичної аргументації у рішеннях конституційної юстиції. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ, 2013. Т. 144–145. С. 12–17.
26. Хворостянкіна А. В. Юридична аргументація в англо-саксонській та римсько-германській правових системах : методологічні засади порівняльного аналізу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. – 2012. – Т. 129. – С. 16–19.
27. Хоменко И. В. Логика. Теория и практика аргументации : учебник для бакалавров. 2-е изд., перераб и доп. Москва: Издат-во Юрлит, 2013. 327 с.
28. Юридична аргументація. Логічні дослідження : монографія / О. М. Юркевич та ін. / За заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2015. 336 с.

29. Чорнобай О. Л. Аргументативна практика в юридичній діяльності : наукова проблема й можливості її вирішення. *Юридична наука*. 2015. № 8. С. 15–19.
30. Щербина О. Ю. Специфіка витлумачення терміна «юридична аргументація» у логіко-юридичних студіях. *Альманах. Філософські проблеми гуманітарних наук*. Київ, 2016. № 25. С. 61–66.

Тема 5

Правосвідомість. Правова культура. Правове виховання

1. Поняття, структура і загальна характеристика правосвідомості
2. Функції правосвідомості та її види.
3. Деформація правосвідомості як негативне правове явище і її види.
4. Правова культура суспільства і особи: поняття, структура і функції.
5. Правове виховання: поняття, ознаки і методи здійснення

Контрольні питання

1. Розкрийте пізнавальний, ціннісний і регулюючий елемент правосвідомості.
2. Правова психологія та її елементи.
3. Правова ідеологія та її характеристика.
4. Наведіть приклади форм правосвідомості за суб'єктами та за глибиною відображення правової дійсності.
5. Правовий нігілізм як суспільне явище
6. Правовий ідеалізм: його принципи і наслідки.
7. Розкрийте структурний функціональний і аксіологічний аспекти правової культури суспільства.
8. Завдання для самостійної роботи
9. Розкрийте співвідношення понять «правове знання», «правова оцінка» і «правова настанова».
10. Які теорії, ідеї і принципи притаманні сучасній правовій ідеології.
11. Інтелект як елемент правової ідеології. Правова настанова як складова частина правової ідеології.
12. Правова культура професійної групи. Юридична еліта.
13. Професійна культура і мислення юриста.
14. Роль правової соціалізації в суспільстві.
15. Які форми правового виховання сьогодні є найбільш ефективними.

Спеціалізована література:

1. Альчук М. Формування правосвідомості та правової культури в українському суспільстві. *Становлення нової соціокультурної дійсності в Україні : ко-лект. монографія / за заг. ред. : В. П. Мельника*. Львів : Нац. ун-т ім. І. Франка, 2017. С. 68–90.
2. Бочелюк В. Й. Юридична психологія : навч. посіб. Київ: Центр учбової літ-ри, 2010. 336 с.
3. Бурдоносова М. А. Правовий нігілізм: сутність та основні риси. *Часо-пис Київського університету права*. 2008. № 4. С. 53–58.
4. Демічева В.В. Правова культура: теоретичний аналіз і практичний ви-мір. *Держава і право*. 2009. Вип. 45. С. 38–42

5. Демічева В.В. Правова культура та правосвідомість: взаємозв'язок та взаємовплив. *Держава і право. Юрид. і політ. науки*. Київ, 2005. Вип. 28. С. 119–125.
6. Жигалкін І. Роль і значення правосвідомості в структурі трудових правовідносин. *National Law Journal: Theory and Practice L.L.C.* 2015. No 1. P. 104–107.
7. Калиновський Ю. Ю. Структура правосвідомості: філософсько-правова рефлексія. *Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого*. Харків, 2010. No 5. С. 92–100.
8. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність : монографія. Харків : Право, 2008. 288 с.
9. Козенко Ю. Правова свідомість людини як аксіологічна сутність її поведінки. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради*. Київ, 2014. No 2. С. 8–12.
10. Кісіль З.Р. Правові та психологічні засади запобігання професійній деформації працівників органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 19.00.06. Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2011. 23 с.
11. Кушнір Н.П. Поняття та значення правової культури суспільства. *Держава і право*. 2005. Вип. 27. С. 474–778.
12. Луцький А.І. Правова ідеологія в системі правової свідомості. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. No 8. С. 25–12.
13. Максимов С. І. Правова культура як інтегральна характеристика правової системи. *Правова система України: проблеми і тенденції розвитку: матеріали наук.-практ. конференції (Харків, 3 червня 2010 р.)* / НДІ держ. буд-ва та місц. Самоврядування ; за ред. Ю. П. Битяк. Харків, 2010. С. 7–9.
14. Макеєва О.М. Правова культура як чинник розвитку правової системи. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. No 4. С. 48–53.
15. Мартинюк Т.М. Юридико-психологічні засади формування правосвідомості студентів-правників: автореф. дис. ... канд. юрид. Наук. Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2010. 20 с.
16. Єгоров О.П. Правова культура: поняття, елементи та рівні. *Правничий вісник Університету "КРОК"*. 2011. Вип. 9. С. 13–18.
17. Овчиннікова А. П. Феноменологія правової культури: філософсько-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Одеса, 2016. 20 с.
18. Олейников С. Методологічні основи дослідження правових форм діяльності форм діяльності держави. *Вісник Академії правових наук України*. №3. Харків, 1999.
19. Оніщенко Н. М. Правовий світогляд і політика (сучасна реальність, бачення на перспективу). *Бюлетень Міністерства юстиції*. 2014. No 2. С. 91–96.
20. Осика І. Правовий нігілізм та правова культура *Право України*. 2001. №7. С. 54-77
21. Пампура М.В. Правосвідомість у суспільстві, що трансформується: функціональний аспект. *Форум права*. 2016. No 5. С. 139–143.
22. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства : монографія. Харків : Право, 2007. 248 с.
23. Підлісний М. М. Проблеми аксіології та шляхи їх вирішення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 164 с.

24. Попадинець Г. Правосвідомість і правова культура як чинники становлення громадянського суспільства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія. Юридичні науки.* Львів, 2017. Вип. 782. С.123–128.
25. Пінська О.С. Правова свідомість: загальна характеристика, основні риси та структури. *Форум права.* 2011. No 1. С.784-788.
26. Савош Г. Правова культура у контексті виховання в умовах трансформації сучасного українського суспільства. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. пр. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т розвитку дитини.* Київ, 2014. Вип. 33. С. 43–46.
27. Хаустова М. Г. Правосвідомість у структурі правової системи. *Проблеми правознавства та правозахисної діяльності.* Харків, 2005. No 1. С. 68–79.
28. Черкас М. Є. Функції правосвідомості в механізмі правового регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2010. 18 с.25.
29. Цимбалюк М.М. Формування правосвідомості громадян у процесі розбудови громадянського суспільства: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.12 .Київ, 2004. 15 с.
30. Шупінська О. Загальне і особливе у співвідношенні категорій правової та юридичної культури // *Право України*, 1998, №11.
31. Яковюк І. Правова культура і її вплив на розвиток правової системи. *Вісник Академії правових наук України.* 2008. No 1 (52). С. 47.

Тема 6

Юридичний процес

1. Юридичний процес: поняття, ознаки і зміст.
2. Характеристика принципів юридичного процесу.
3. Види юридичного процесу.
4. Стадії юридичного процесу.
5. Особливості процесуальних правовідносин їх ознаки і структура.
6. Юридична справа. Процесуальні акти і їх види.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте юридичний процес як різновид соціального процесу.
2. Визначте серед загально-процесуальних і загально-правових принципів ті, які притаманні окремим видом юридичного процесу.
3. Визначити стадії правотворчого процесу.
4. Охарактеризуйте стадії правореалізаційного процесу.
5. З яких стадій складається процес тлумачення правових норм.
6. Юридична справа і її вирішення. Види процесуальних актів документів. 7. В чому особливість механізму процесуального регулювання.

Завдання для самостійної роботи

1. Юридична діяльність її типові елементи.
2. Юридична практика поняття ознаки і види.
3. Чи є різниця між юридичним процесом і матеріальною процедурою.
4. Чи може юридичний процес проходити поза межами процесуальної форми.

5. В чому полягає особливість суб'єктів процесуальних правовідносин.
6. Охарактеризуйте зміст процесуальних правовідносин.
7. Що служить право обмежувальним чинником в процесуальному регулюванні?

Спеціалізована література:

1. Бандурка О.М. Адміністративний процес: підручник. Київ: Літера ЛТД, 2002. 286 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2011_3_25
2. Васильєв С.В, Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України : монографія. Харків: Еспада, 2004.192 с.
3. Дашковська Т.М. Категорія юридичного процесу з точки зору метатеорії. *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 22 – 24 листопада 2013 р.)*. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2013. Ч. 1. С. 35 – 37.
4. Дашковська Т.М. Дослідження правових систем: деякі питання методології. *Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І.В. Шерешевського «Цивільний кодекс України досвід 10-ти років застосування»*. Матеріали інтернет-конф. (6 грудня 2013 р.) Одеса: Фенікс, 2013. С. 34 – 37.
5. Дашковська Т.М. Формування засад процесуального мислення. *Від засад римського права до принципів приватного права ЄС : матеріали круглого столу (м. Одеса, 29 травня 2015 р.)* / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитоновна. Одеса, 2015. С. 69 – 71.
6. Кармаза О.О. Перспективи розвитку інституту медіації в Україні / О.О. Кармаза // Проблеми формування національної правової системи України та її адаптації до європейського права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 5-6 травня 2017 року). Івано-Франківськ, 2017. – С. 93-96.
7. Кармаза О.О. Інститут медіації: основні концепції розвитку // О.О. Кармаза *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 2. С.24-28.
8. Касьяненко Л. М. Юридичний процес і правова процедура у фінансовому праві. *Публічне право*. 2014. № 1. С. 54-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2014_1_9.
9. Купрій В.М. Інтерпретація поняття "юридичний процес" у сучасній правовій доктрині *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 2. С. 15-21.
10. Купрій В.М. Термінологічна невизначеність категорії «процес» в аспекті прийняття конституції та внесення до неї змін // *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 21-22 квітня 2017 року*. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2017 С. 26-28.
11. Кузьменко О. В. Курс адміністративного процесу: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 208 с.
12. Лихова С. Я. , Міняєва Т. Ф. Вплив європейських норм та стандартів на юридичний процес в Україні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2011. № 3. С. 104-108.
13. Мельничук О. І. Міжнародний юридичний процес у контексті системно-структурного підходу. *Правова держава*. 2015. Вип. 26. С. 401- 409.

14. Миколенко О.І. Теорія адміністративного процедурного права. Харків: Бурун Книга, 2010. 336 с.
15. Озерський В.І. Правові та психологічні засади прокурорської діяльності: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 19.00.06. Київ, 2011. 40 с.
16. Оніщенко Н. Юридичний процес як форма правової діяльності Право України 2002, С. 7-14.
17. Пригара Л.І. Юридична техніка актів правозастосування: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ. 2008. 19 с.
18. Скакун О.Ф. Юридична деонтологія. Харків: Еспада, 2008. 400 с.
19. Теремко С. Соціологія Київ : Лібра, 2001. 320 с.
20. Чулюкин, Л. Д. Системные связи видов публичного юридического процесса. *Вестник экономики, права и социологии*. 2011. № 3. С. 158 – 160.
21. Штефан А. С. Процесуальний юридичний факт і його ознаки. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. -2017. № 1. С. 54-60.
22. Штефан А. С. Зловживання цивільними процесуальними правами як процесуальний юридичний факт. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. № 2. С. 62-70.
23. Фатхутдінова О.В. Теоретико-правові проблеми юридичного процесу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. Наук. Київ, 2000. 16 с.

Тема 7

Законність і правопорядок

1. Характеристика явища законності і його ознак
2. Вимоги, принципи і гарантії законності
3. Правопорядок: поняття, ознаки і структура
4. Співвідношення правопорядку і законності.

Контрольні питання

1. Розкрийте сучасне розуміння законності.
2. Чи існує взаємозалежність між законністю і демократією.
3. Розкрийте співвідношення законності і справедливості.
4. Загально- соціальні і спеціально- юридичні гарантії законності.
5. Розмежуйте поняття «суспільний порядок», «громадський порядок», «правопорядок».
6. Функції і принципи правопорядку.
7. Правопорядок і дисципліна: взаємозв'язок понять.

Завдання для самостійної роботи

1. Зародження ідеї законності в античності і їх історичний розвиток.
2. З якого періоду відбувається трансформація ідей рівності всіх перед законом і законності у правовий принцип.
3. Законність як конституційний принцип і його роль у зміцненні демократії
4. Законність як метод здійснення державної влади.
5. Які проблеми в реалізації спеціальних юридичних гарантій законності існують сьогодні в Україні.
6. Правопорядок і демократія.

7. Державна дисципліна. Трудова дисципліна. Дисципліна і законність.
8. Дисципліна і законність у державному управлінні. Які способи забезпечення їх в Україні.

Спеціалізована література:

1. Андрійко О. Ф. Поняття і система засобів забезпечення законності у державному управлінні. Адміні- стративне право України. Академічний курс: підруч.: у 2 т. / ред. колегія: В. Б. Авер'янов. Київ. Юридична думка, 2004. Т. 1. 2004. С. 347.
2. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: проблеми становлення, розвитку та функціонування: автореф. дис... д-ра юрид. наук. наук: 12.00.07. Харків, 2006. 40 с.
3. Бусова Н.А. Проблема легітимации правового порядку. Практична філософія та правовий порядок: Збірка наукових статей. Харків: Центр Освітніх Ініціатив. 2001. URL: <http://in1.com.ua/book/10109/4777/>
4. Верховенство права: проблеми теорії та юридичної практики: Добірка статей. *Право України*. 2010. № 3. С. 6-97.
5. Ворушило В.П. Основні принципи законності та дисципліни. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 1999. №4.
6. Гаращук В.М. Сутність, принципи та гарантії законності. *Проблеми законності*. Вип. 42. Х., 2000
7. Гаращук В.М. Про взаємозв'язок права, законодавства і законності. *Проблеми законності*: Респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В.Я. Тацій. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2001. Вип. 48. С.72-81.
8. *Гаращук В. М.* Законність у сфері державного управління. Адміністративне право України: підруч- ник / за ред. Ю. П. Битяк. Київ. Юрінком Інтер, 2005.
9. Голікова К. О. Дисципліна та законність в державному управлінні: поняття та способи їх забезпечення *Часопис Київського університету права*. Київ, 2013/2 С.110-113.
10. Головатий С.П. Верховенство права: ідея, доктрина, принцип: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 Київ, 2008. 44 с.
11. Горбунова Л.М. Принцип законності у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади: монографія Київ: Юніком Інтер, 2008. 240 с.
12. Карманюк О. П. Юридичні обов'язки і законність: теоретичні аспек- ти взаємодії. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2016. IV(16). I.: 95. С. 15–19. С. 15.
13. Зайчук О. В. Сучасна правова енциклопедія / за заг. ред. О. В. Зайчука. Київ: Юрінком Інтер, 2010. С. 121.
14. Козюбра М. Верховенство права і Україна. *Право України*. 2012. № 1-2. С. 30-63.
15. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
16. Крижанівський А. Ознаки сучасного правопорядку в контексті трансформації викликів. *Право України*. 2008. №6. С.47-50.
17. Крисюк Ю. Соціальний та правовий порядок і стабільність суспільства: взаємозв'язки і взаємообумовленість. *Право України*. 2007. №7. с.30-33
18. Крусян А.Р. Конституційна законність: правова доктрина та практика забезпечення і захисту в Україні. *Митна справа*. 2012. No 1(79). С. 3–10.

19. Курочка М.Й. Право і законність на сучасному етапі розвитку юридичної науки. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: зб. наук. ст.* — 2000. — №1.
20. Ладиченко В.В. Гуманістичні основи організації державної влади: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01. Київ, 2008. 41 с.
21. Мироненко Є.О. Принципи верховенства права та законності в адміністративному судочинстві України. *Форум права.* —2013. № 4. С. 248–252.
22. Околіта С.В. Справедливість та законність як принципи державно-правового регулювання: автореф. дис... канд. наук держ. управління: спец. 25.00.02. Київ, 2000. 18 с.
23. Ольховський Є. Законність як принцип поведінки. *Віче.* 1996. №3.
24. Осауленко О., Пунько О. Зміцнення законності у правозастосовному процесі. *Право України.* 2004. №12. С.61-63.
25. Осипова Н.П. Законність як загальний принцип захисту прав людини (соціологічний аспект). *Проблеми законності.: респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій.* Харків: Нац. юрид. акад. України. 1998. Вип. 36. С.58-67.
26. Панаріна Н. В. Право як нормативна основа формування правопорядку: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, Харків, 2008. 20 с.
27. Пісов М. П. Національний та інтегративний правопорядок: загально- теоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Оде- са, 2018. 22 с.
28. Петков В.П., Ворушило С.В. Співвідношення дисципліни і законності і діяльності ОВС . *Вісник Запорізького юридичного інституту.* 2000. № 4(13).
29. Пономаренко Г. О. Способи забезпечення законності управління у сфері внутрішньої безпеки держави. *Честь і закон.* 2007. № 1. С. 35
30. Подорожна Т. С. Правовий порядок: теретико-методологічні засади конституціоналізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02. Київ, 2017. 503 с.
31. Проблеми законності : респ. міжвід. наук. зб. /за ред. В. Я. Тацій: Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Харків, 2002. 214 с.
32. Проблеми сучасної конституціоналістики; навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. -272 с.
33. Ромашов Р.А. Проблема соотношения понятий «право» и «закон» в контексте исторического и юридико-лингвистического анализа: Открытая лекция. Киев, Симферополь: *Ин-т государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины. Серия: Академия сравнительного правоведения.* 2007. Выпуск 4. 24 с.
34. Самохвалов В.В. Законність і справедливість: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодії: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 Київ, 2008. 18 с.
35. Сіренко В.Ф. Кубко Є.Б., Бобровник С.В. та ін. Теоретико-методологічні проблеми законності. *Правова держава.* Вип..10. К., 1999
36. Скакун О.Ф. Право, законность, правопорядок: их взаимозависимость и тенденции развития. Практична філософія та правовий порядок: Збірка наукових статей Харків: Центр Освітніх Ініціатив. 2001. URL: <http://in1.com.ua/book/10109/4766/>
37. Тараненко О.О. Забезпечення законності в діяльності митних органів: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2006. 18 с.

38. Ткаченко Ю.В. Критерії оцінки конституційності законів. Проблеми законності.: респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В.Я. Тацій. Харків: Нац. юрид. акад. України. –1998. Вип. 34. С.49-54.
39. Ткаченко В.Д. Функціональне призначення законності *Вісник Академії правових наук України*. Х., 1996. № 6.
40. Ткаченко Ю.В. Принцип конституційної законності. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 66–71.
41. Ткаченко Ю.В. Конституційна законність як принцип конституційного ладу. *Форум права*. 2010. № 4. С. 875–883. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10tjvpkl.pdf>
42. Тодыка О.Ю. Народовластие в условиях глобализации. – Харьков: Право, 2005. – 336 с.
43. Фелик В. Правове бачення громадського порядку і громадської безпеки, що обумовлює зміни в системі адміністративних служб органів внутрішніх справ. *Право України*. 2008. № 2
44. Юринець Ю.Л. Проблеми забезпечення законності в діяльності суб'єктів владних повноважень в сфері реалізації культурних прав громадян. *Правничий вісник Університету «КРОК»* 2010. Вип. 6. Том 1. С. 108-117.
45. Ющик О.І. Право і закон: проблема співвідношення. *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Вип.27. Київ. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. С.63-70.

Тема 8

Правові системи сучасності

1. Поняття та структура правової системи суспільства
2. Основні правові сім'ї сучасності.
3. Характеристика основних ознак права країн романо-германської правової сім'ї.
4. Визначальні ознаки права країн англосаксонської правової сім'ї.
5. Ознаки права країн релігійно-традиційного типу.
6. Загальні риси системи соціалістичного права.
7. Змішані правові системи: загальні риси.

Контрольні питання

1. Дайте визначення категорії «правова система» з розкриттям її структури.
2. Проаналізуйте основні елементи правової системи.
3. Що є тим фактором, який дозволяє встановити приналежність держави до того чи іншого типу правової системи?
4. Які здобутки романо-германської правової системи знайшли свою широку підтримку у світі.
5. Розкрийте особливості родини загального права (англо-саксонської традиції).
6. Гібридні правові системи, їх риси та ознаки.
7. Які релігійно-традиційні правові системи найпопулярніші сьогодні у світі? У чому їх особливість?
8. Сучасний розвиток сімей традиційного права.
9. Правові системи в умовах глобалізації.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначення правової сім'ї. Яка різниця у поняттях «правова система» і «правова сім'я».
2. Проаналізуйте організаційний, правовий, програмний критерії правової системи.
3. В чому полягає зв'язок між правовою системою і правовою культурою.
4. Наукові підходи щодо класифікації правових систем (Давид Р, Алексєєв С., Лоуренс Фрідмен, Вольф, Мальстрьом, Саїдов, Йорсі.).
5. Періоди становлення і розвитку романо-германської правової системи.
6. Етапи розвитку англосаксонської правової системи.
7. Основні джерела правових систем держав релігійно-общинного типу.
8. Особливості Індійського і індуського права.
9. Єврейське право і його основні характеристики.
10. Правова система Німеччини і Франції аналіз.
11. Правові системи Канади і Австралії

Спеціалізована література:

1. Антологія української юридичної думки. У 10 т. / за заг. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: Юрид. кн., 2002. Т. 1. *Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права*. 568 с.
2. Анакіна Т. М. Судовий прецедент у праві Європейського Союзу: дис. ...канд. юрид. наук. Харків, 2008. 231 с.
3. Балко О. О. Інститут шлюбу за римським правом та його рецепція у континентальному типі правової системи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2015. 20 с.
4. Барабаш О. Протестантизм у становленні західної традиції права. Вісник Академії правових наук України. 2012. № 2. С. 53-61.
5. Бехруз Х. Конституціоналізм в ісламських державах: становлення, сучасний стан і напрями трансформації. Право України. 2012. № 11-12. С. 349-356.
6. Бигич О. Л. Порівняльне правознавство: природа та методологічне значення: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 208 с.
7. Бирюкова А. К вопросу о функциях адвокатуры как института правовой системы Украины. *Leges et Vita*. 2018. № 4, ч. 2. С. 3-6.
8. Бицюра Л. В. Гармонізація законодавства у процесі конструювання національної правової системи: загальнотеоретичний вимір. Право і суспільство. 2015. № 3 (2). С. 3-8.
9. Бичковський Є. Л. Науково-практичний коментар в правовій системі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2018. 20 с.
10. Білорицький Г. О. Імплементация міжнародних стандартів прав людини в правовій системі держави Ізраїль: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2013. 20 с.
11. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: Підручник. Одеса : Фенікс, 2009. 464 с.
12. Бобровников В. Шариат и адат в российском нормативном пространстве. Государственная служба. 2011. № 5. С. 90-94.
13. Бондар Н. А. Вплив римського права на становлення правової системи Польщі: історико-правові аспекти. Приватне та публічне право. 2017. № 1. С. 3-8.

14. Братасюк В. М. Правова реальність як форма прояву інтелектуальної традиції епохи (на матеріалах романо-германської правової сім'ї): дис. ...канд. юрид. наук. Київ, 2005. 192 с.
15. Балинська О.М., Гарасимів Т.З. Проблеми теорії держави і права. – Л.: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – 320 с.
16. Васянович О. А. Правовий звичай у правових системах сучасності: моногр. Київ: КНЕУ, 2014. 183 с.
17. Вовк Д. Вплив християнства на право держав європейської цивілізації: концептуальні засади осмислення. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 1. С. 25-34.
18. Вовк Д. Правова традиція: розуміння у контексті співвідношення з правовою системою і правовою культурою. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 2. С. 42-52.
19. Вовк Д. Правові системи християнських країн (особливості та проблема неоднорідності). *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 3. С. 249-258.
20. Вовк Т. В. Дія міжнародних договорів у країнах англосаксонської правової системи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 20 с.
21. Волошенюк О. В. Гармонізація та уніфікація законодавства як форми зближення правових систем. *Право і суспільство*. 2015. № 4, ч. 4. С. 3-7.
22. Волошин Ю. О., Гоша І. О. Гармонізація правових систем в сучасній доктрині конституційного права в умовах європейської інтеграції: моногр. / за заг. ред. М. О. Баймуратова. Одеса: Фенікс, 2013. 291 с.
23. Гавронська Т. В. Правове забезпечення прав і свобод людини в правових системах світу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 20 с.
24. Гартман М. Т. Генезис єврейської правової системи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2016. 20 с.
25. Городній М. М. Загальнотеоретична характеристика процесу акультурації у релігійному типі правових систем: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2016. 16 с.
26. Гураленко Н. А. Судовий прецедент в системі джерел права: філософсько-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2009. 223 с.
27. Гураленко Н. А. Судовий прецедент у системі джерел права: філософське та теоретичне осмислення: моногр. Чернівці: Рута, 2012. 256 с.
28. Дамирли М. А. оглы Сравнительное правоведение: моногр. Одеса: Фенікс, 2013. Ч. 1: Статус, предмет и система. 2013. 169 с.
29. Дамірлі М. Методологія порівняльного правознавства: основні елементи і проблеми. *Право України*. 2014. № 4. С. 184-196.
30. Дашковська Т. М. Співвідношення правових норм і юридичного процесу у деяких правових системах світу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 19 с.
31. Денильханов М-Э. Х. Шариат и светское право в общественном сознании народов Северного Кавказа. Москва: Воробьев А. В., 2011. 168 с.
32. Давид Р. Основные правовые системы современности / Перевод с франц. В.А. Туманова. Москва : Прогресс, 1988. URL: <http://lib.ru/PRAWO/rene.txt>.
33. Жовтобрюх М. Ідеологія лібералізму як складова англо-саксонської правової культури. Підприємництво, господарство і право. 2013. № 4. С. 7-10.

34. Задорожний Ю. Правова доктрина в країнах романо-германської та англо-американської правових сімей: порівняльний аналіз. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 10. С. 17-24.
35. Зайчук О., Оніщенко Н. Правові системи сучасності та тенденції їх розвитку. *Право України*. 2002. № 11. С. 23-27.
36. Зайчук О., Оніщенко Н. Середовище права та формування правових систем сучасності. *Право України*. 2003. № 12. С. 37-40.
37. Кресін О. В. Правові системи сучасності: взаємодія та конфлікти. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 584-587.
38. Кресін О. Становлення та розвиток порівняльно-правових досліджень. *Право України*. 2014. № 5. С. 236-249.
39. Кресін О. Сучасні проблеми порівняльного правознавства (нотатки з круглих столів у листопаді-грудні 2014 р.). *Право України*. 2015. № 4. С. 185-190.
40. Кривов'яз О. В. Забезпечення правопорядку в країнах англо-американської та романо-німецької правових сімей. *Митна справа*. 2013. № 4 (2). С. 49-54.
41. Кухнюк Д. В. Судовий прецедент як джерело кримінально -процесуального права України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 228 с.
42. Лисенко О. М. Порівняльне правознавство як наука та його місце в системі юридичних наук: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2001. 169 с.
43. Лук'янов Д. В. Релігійні правові системи: виклики сучасності. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 130. С. 18-27.
44. Лук'янов Д. В. Релігійно-правові системи світу: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2016. 41 с.
45. Лук'янов Д. Релігійні правові системи в сучасному світі: моногр. Харків: Право, 2016. 352 с.
46. Лук'янов Д. Сучасні погляди на проблему класифікації та типології правових систем. *Право України*. 2012. № 9. С. 376-382.
47. Лук'янов Д. В. Правова система: поняття та різноманітність у сучасному світі. *Право України*. 2019. № 1. С. 158-176.
48. Луць Л. А. Сучасні правові системи світу : навч. Посібник. Львів : Вид-во Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2003. 247 с.
49. Малишев Б. В. Судовий прецедент у правовій системі Англії (теоретико-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 229 с.
50. Малишев Б. В. Цілеспрямованість правової системи: теоретико-методологічне дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2013. 33 с.
51. Малишев Б. Склад правової системи з точки зору дуалізму суцього та належного. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 6. С. 111-114.
52. Марченко А. А. Судовий прецедент у правовій системі України (1991 -2010 рр.): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 20 с.
53. Мурашин О., Мірошніченко М. Правова система України в генезис ній структурі правових систем: поняття і основні ознаки. *Юридичний вісник*. 2013. № 1. С. 6-11.
54. Настасяк І. Ю. Загальнотеоретична характеристика правової системи суспільства. *Університетські наукові записки*. 2014, № 3.(51). С. 15-21.
55. Нірода М. В. Конституційно-правовий статус органів прокуратури в країнах романо-германської правової системи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2015. 19 с.

56. Оніщенко Н. Лекція професора Н. Оніщенко: “Правова система як об’єкт пізнання загальнотеоретичної юриспруденції”. *Право України*. 2012. No 1-2. С. 258–272.
10. Оніщенко Н. М. Розвиток національної правової системи в контексті запитів громадянського суспільства. *ScienceRise: Juridical Science*. No 3 (5). 2018. С. 4–9.
57. Піх Ю. А. Загальна характеристика секуляризації і десекуляризації правових систем релігійного типу: дис. канд. юрид. наук. Львів, 2017. 226 с. 12. Порівняльне правознавство: підручник / за заг. ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2012. 272 с.
58. Правова система України: історія, стан та перспективи. У 5 т. / За заг. ред. М. В. Цвіка, О.В. Петришина. – Х.: Право, 2008. – Т.1. Методологічні та історичні проблеми формування та розвитку правової системи України. – 728 с.
59. Степаненко К.В. Поняття та функції правової системи України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Ч. 1*. 2017. С. 24–27.
60. Стретович В. Правова система України: загальна характеристика сучасного етапу формування *Право України*, 1998, №2. С38-43.
61. Хаустова М. Правова система серед інших узагальнюючих категорій правової науки. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 4. С. 48-57.
62. Хаустова М. Г. Ідеологічна складова правової системи в умовах її модернізації. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 58-64.
63. Хаустова М. Проблеми і перспективи розвитку правової системи України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1(76). С. 54-64.
64. Хаустова М. Г. Структура правової системи суспільства. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. No 1. С.49-58.
65. Хаустова М.Г. Проблеми класифікації правових систем. *Вісник Національної академії правових наук України* No 2 (77) 2014. С. 53–63.
66. Хаустова М. Г. Особливості правової системи України. *Право і суспільство*. 2015. No 6(3). С. 51–57.
67. Чистякова Ю. В. Використання семіотичного підходу у порівняльному правознавстві: ключові напрямки. *Право і суспільство*. 2015. № 4 (3).С. 66-71.
68. Шаганенко В. П. Особливості системи права у романо-германській правовій сім’ї. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-1 (1). С. 88-91.
69. Швед З. В. Правова система іудаїзму. Гілея. 2013. № 72. С. 588-592.
70. Шимон І. П. Правова система Румунії: теоретичні та історико-юридичні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 20 с.

Модуль 4

Вчення про державу

Тема 1

Походження держави та її сутність

1. Характеристика соціальної влади і норм в додержавний період
2. Передумови виникнення держави. Плюралізм у розумінні держави
3. Особливості виникнення держави в різних народів світу.
4. Основні і сучасні теорії про походження держави.

5. Сутність держави. Характеристика основних підходів до розкриття сутності держави.
6. Типологія держав.

Контрольні питання

1. Які визначення держави вам відомі? Назвіть їх авторів.
2. Розкрийте античний підхід до сутності держави з позиції його представників.
3. Розкрийте цивілізаційний підхід, його сутність і значення для сучасності.
4. Дайте характеристику основним підходам щодо сутності держави, які розглядались у вітчизняній науці.
5. Наведіть приклади держав, які виникали або реорганізувалися протягом 20 століття і охарактеризуйте способи, якими це відбувалося.
6. Які критерії типології держав і правових систем ви знаєте?
7. Розкрийте зміст теорії «конвергенції»
8. Теорія «глобалізації» і сучасність.

Завдання для самостійної роботи

1. Платон характеризує найкращу державну систему таким чином:
2. така держава повинна мати силу власної організації та засоби її захисту;
3. повинна здійснювати систематичне постачання всім членам суспільства необхідних матеріальних благ;
4. покликана спрямовувати духовну діяльність і творчість своїх членів.
5. Які структури та види діяльності органів сучасної держави передбачив Платон?
6. Визначте найбільш вірогідну (з вашої точки зору) теорію походження держави та письмово аргументуйте вашу думку.
7. «саме тому, що окрема людина неповноцінна й слабка, людські істоти існують разом» (А. Адлер).
8. Подумайте над даним висловом - поясненням сутності суспільства. Як Ви розумієте неповноцінність людини? Чи справді вона неповноцінна? Що штовхає одну людину до союзу з іншими людьми?
9. Способи виникнення, реорганізації і припинення сучасних держав
10. Розкажіть яка особливість виникнення держав 20 століття.
11. Розгляньте основні напрямки сучасної елітарної теорії.
12. Концепція плюралізму еліт.
13. Розгляньте теорію «Загального благоденства» про походження держави.
14. Держава апартеїду
15. Перехідна держава і її особливості.
16. Глобалізація у світі: аргументи «за» і «проти».

Спеціалізована література:

1. Анісімов А. Є. Інтеграція України до світового ринку капіталу в умовах глобалізації : автореф. дис...канд. екон. наук : 08.05.01. Донецьк, 2006. 20 с.
2. Арістотель. Політика. Київ: Основи, 2000. 239 с.
3. Балаклицький А. І. Державна влада та апарат її здійснення як основні ознаки сучасної держави. Часопис Київського університету права. 2011. № 4. С. 56-60.

4. Богушова І. В. Співвідношення формацийного та цивілізаційного підходів до типології-держав: теоретико-правовий аналіз. Часопис Київського університету права. 2011. №3. С. 43–46.
5. Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2008. 728 с.
6. Бостан С. К. До питання про типологію форми держави. Правова держава: Щорічник наук. пр. 2004. Вип. 15. С. 52-59
7. Бжезінський Зб. Вимір. Світове панування чи світове лідерство. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 187с.
8. Васечко Л. О. Національне право в умовах глобалізації (загально-теоретичний аспект): дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01. Луганськ, 2011. 199 с.
9. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Том 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 952 с.
10. Венцель В. Т. Соціальна функція держави в умовах глобалізації та трансформації економіки. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Т. 29 (68). №5. С. 7–12.
11. Войтенко О. В. Государство, государственное образование, государственность: теоретико-методологический анализ их соотношения: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук; спец.: 12.00.01. Москва, 2007. URL: <https://www.dissercat.com/content/gosudarstvo-gosudarstvennoe-obrazovanie-gosudarstvennost-teoretiko-metodologicheskii-analiz>
12. Григорчак І. Р. Еліта як суспільний феномен Вісник Національної академії державного управління. 2010. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wpcontent/uploads/2013/11/2010-4-7.pdf>.
13. Гапотій В. Д. Вплив глобалізаційних процесів на теорію та практику державного суверенітету Вісник Нац. ун-ту внутр. справ. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. Вип. 27. С. 244.
14. Дзевелюк М. В. Традиції та новації в розвитку функція сучасної держави: дис. канд. юрид. наук; спец.: 12.00.01. Одеса, 2017. 209 с.
15. Джураєва О. О. Функції сучасної держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук; спец.: 12.00.01. Одеса, 2006. 15 с.
16. Історія філософії. Словник / заг. ред. В. І. Ярошовця. Київ: Знання України, 2005. С. 89-93.
17. Каленіченко Л. І. Поняття та ознаки державно-правового примусу. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2017. № 3 (78). С. 21–30.
18. Каленіченко Л. І. Система форм державно-правового примусу. Теорія та практика. 2018. № 1. Том 1. С. 10–14.
19. Калюжний Р. А., Тимченко С. М., Пархоменко Н. М., Легуш С. М. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. Київ: Паливода А. В., 2007. 296с.
20. Карпунов В. М. Теорія держави і права: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луганськ : РВВ ЛАВС, 2005. 208с.
21. Кельман М. Аналіз традиційності і новацій у розвитку теорії держави і права. Право України. 2006. № 9. С. 38-42.

22. Кремень Т. В. Нова роль держави як головного носія суверенітету в умовах глобалізації. Держава і право: Зб. наук. Праць. Юридичні і політичні науки. Ін-т держави і права ім. Корещького НАН України. К., 2002. Вип. 21. С. 670-671.
23. Лисюк І.І. Деякі питання виникнення соціальних норм. Часопис Київського університету права. 2011. №3. С.65-69.
24. Лошихін О.М. Сучасна держава та економічний лад суспільства: основні фактори та форми взаємодії. 2007. №1. С.22-29.
25. Машков А. Проблеми теорії держави і права. Основи: курс лекцій. Київ: К.І.С., 2008. 470с.
26. Мірошниченко М. І. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Київ : Атіка, 2010. 460 с.
27. Панов І. Проблеми модернізації політичних систем сучасності : монографія. Харків : Право, 2008. С. 190.
28. Петражицкий Л. И. Теория и политика права. Избранные труды / науч. ред. Е. В. Тимошина. Санкт- Петербург: Университетский издательский консорциум „Юридическая книга“, 2011. 1031 с.
29. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид., доп. і перероб. Київ: Генеза, 2004. С. 36
30. Жан-Жак Руссо: вибрані трактати. Харків: Фоліо. 2019. 608 с.
31. Жан-Жак Руссо Про суспільну угоду, або принципи політичного права. Переклад з французької та коментарі: О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с. URL: ISBN 966-7068-06-4
32. Оборотов Ю. Дослідження цінності держави як актуальний напрям сучасного правознавства Право України. 2010. No 1. С. 44-49.
33. Рабінович П., Лобода Ю. Соціальна сутність держави: теоретико-методологічні засади дослідження. Право України. 2001. №8. С. 41.
34. Сербин Р. Діалектика державного суверенітету в епоху глобалізму Право України. 2002. №12. С. 25-28.
35. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник. Харків: Консул, 2010. 656 с.
36. Сорос Д. Про глобалізацію. Київ : Ексмо, 2004. 244 с.
37. Тимченко С. М. Актуальні проблеми теорії держави та права. Київ : КНТ, 2007. 288 с.
38. Типологія держав URL:http://www.djerelo.com/index.php?option=com_content&task=view&id=683&Itemid=460.
39. Телятник Л. Логіко-методологічне тлумачення ознак загального поняття держави Право України. 2002. No9. С. 14-18.
40. Телятник Л. Проблеми розширення логічного обсягу загального поняття держави Право України. 1999. No 9. С. 16-20.
41. Ткаченко В. Принцип законності як класифікаційний критерій типології держав. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Київ : Ін Юре, 2003. Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. 1232 с.
42. Телятник Л. Логіко-методологічне тлумачення ознак загального поняття держави Право України. 2002. № 9. С. 14-18

43. Типологія держав у контексті реалізації державою соціальної функції Віктор Венцель, Василь Купрійчук, Аспекти публічного управління Том 8 No 4 2020 С. 44-54.
44. Тойнбі А. Д. Дослідження історії. Київ: Основи. 1995.Т.1.614с.
45. Толстих В. И. Реформація духовна як ключова проблема глобалізації Людина й культура в умовах глобалізації. Київ : Видавець ПАРАПАН, 2003. С. 5–46.
46. Толстоухов А. В. Глобалізація. Влада. Еко - майбутнє. Київ : Вид-во ПАРАПАН, 2003. 308 с.
47. Третьякова О. Д. Конвергенция государства и права в странах Европы в новейшее время
URL: http://knowledge.allbest.ru./law/2c0b6562b2bc68f5c43f89521316c37_0/html
48. Прокопець Л. Соціальна держава як політична реальність Право України. 2000. №12. С. 16.
49. Плавич В. П. Сучасні проблеми зближення та взаємодії норм міжнародного і національного права / Матеріали Круглого столу «Зближення національних правових систем та їхня взаємодія з міжнародним правом», 14–15 вересня 2012 р. Одеса: Астропринт, 2012. С. 186–193.
50. В. П. Плавич Проблеми впливу процесів конвергенції на сучасне право і державу. Вісник Одеського національного університету. Том 19 № 1 (22) (2014) [https://doi.org/10.18524/2304-1587.2014.1%20\(22\).40076](https://doi.org/10.18524/2304-1587.2014.1%20(22).40076)
51. Шай Р.Я. Питання типології держави і права з позиції формаційного підходу. Вісник Національного університету Львівська політехніка. Юридичні науки.- 2015.No813.C.175–180.
52. Шконда В. В. Глобалізація: оцінки, наслідки, регулювання : монографія. Донецьк : Донбас, 2014. 166 с.
53. Ціцерон М.Т. Про закони. Про державу. Про природу богів с. Київ. 2020. 392.
54. Цюрупа М. В. Основи сучасної політології URL : <http://uchebnik-besplatno.com/uchebnik-teoriya-politiki /teologichni-paradigmi-politichnogo.html>.

Тема 2

Держава як організація політичної влади

1. Поняття держави як політичної організації.
2. Характеристика основних ознаки (атрибути) держави.
3. Функції держави: поняття, класифікація.
4. Характеристика взаємодії внутрішніх і зовнішніх функції держави.
5. Державна влада: ознаки і властивості
6. Легалізація, лімітація і легітимація державної влади

Контрольні питання

1. Що таке громадянство? Який існує зв'язок між державою та громадянином?
2. Дайте визначення внутрішнього й зовнішнього суверенітету держави
3. Охарактеризуйте обсяг суверенітету і випадки його обмеження.
4. Розкрийте відмінність суверенітету народу і суверенітету нації.
5. Проаналізуйте нормативне регулювання громадянства в Україні.
6. Розгляньте способи набуття громадянства.
7. Які пріоритетні функції стоять перед Українською державою сьогодні.

8. Дайте визначення поняття влади.
9. Яка структура влади?
10. Коли виникає політична влада? Як це пов'язано з державотворенням?
11. Що таке політична влада? Наведіть приклади.
12. Охарактеризуйте основні властивості, притаманні державній владі.
13. Розкрийте легітимацію державної влади за Максом Вебером.
14. Які причини неоднозначності співвідношення термінів «політична» і «державна» влада.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте умови легальності сучасних держав.
2. З чим пов'язана процедура легітимації у праві і у політиці.
3. Розкрийте основні інституційні засоби, що обмежують державну владу на прикладі України.

Спеціалізована література:

1. Аракелян М. Р. Новое содержание правозащитной функции современного Украинского государства. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. 2012. Вип. 67. 768 с. С. 32–39.
2. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики Київ : Факт, 2003. 384 с.
3. Джураєва О. О. Генеральна функція держави . *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць*. 2004. Вип. 22. С. 107–111.
4. Джураєва О. О. Класифікація функцій сучасної держави. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць*. 2005. Вип. 25. 664 с.
5. Дзевелюк М. В. Теоретико-правові засади інформаційної функції . *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. С. 15–18.
6. Державотворення: шляхи легітимації. / ред. Дергачов О. Київ: Політична думка, 1996. С. 318–320.
7. Жабінець Н.В. Політичні цінності та їх втілення у процесі демократизації українського суспільства: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.03. Київ, 2006. 20 с.
8. Завальнюк В. Юридична антропологія влади. *Юридичний вісник*. 2013. № 4. С. 5-9.
9. Коваль О. Я. Легітимність державної влади: співвідношення правових і моральних аспектів реалізації: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2017. 230 с.
10. Ковальчук С. Проблема визначення поняття публічної влади в теорії держави і права. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 884. С. 47–51.
11. Коломоєць О. В. Митна функція сучасної української держави: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2014. 20 с.
12. Кравченко Т.А. Співвідношення легітимності та стабільності публічної влади в сучасній державно - правовій науці. *Наукові праці МАУП*. 2013. Вип. 3 (38). С. 116-120

13. Купрійчук В.М., Венцель В.І. Соціальна функція держави та особливості її реалізації в умовах сучасних глобалізаційних викликів. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 3. С. 103-115.
14. Кухтик С.В. Трансформація держави під впливом глобалізації (теоретико-правовий аспект): дис...канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2015. 199 с.
15. Куян І. До питання про публічність та суверенність державної влади. *Право України*. 2009. № 11. С. 52-57.
16. Лобода Ю.П. Цінність держави як її соціальна сутність (теоретико- методологічні дослідження): автореф. дис. канд. юрид. наук; спец.: 12.00.01. Одеса, 2001. 16 с.
17. Манжола П.Г. Взаємодія влади та громадян: практика легітимації інститутів влади у новітній історії України. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 1 (2). С. 58–64.
18. Мірчук І. Світогляд українського народу. Спроба характеристики. *Генеза*. 1994. № 87. С. 87–96.
19. Мороз С.П. Онтологічна основа поняття держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2015. № 6. С. 28-37.
20. Наливайко Л.Р. Державний лад України: теоретико-правова модель. Харків : Право, 2009. 596 с.
21. Олейников С.М. Функції держави і правові форми її діяльності. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 23. С. 150-161.
22. Органи державної влади в Україні: структура, функції й тенденції розвитку : навч. посібник Київ : НІЧЛАВА. 2003. 284 с.
23. Радченко О.В. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення: монографія. Харків: Видавництво ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. 380 с.
24. Сало В.І. Внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі: дис..... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2007. 220 с.
25. Серебро М.В. Сучасна держава як цінність: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2017. 24 с.
26. Ситник Г. Національні цінності як основа прогресивного розвитку особистості, суспільства і держави. *Вісник НАДУ*. 2004. Вип. 2. С. 369–374.
27. Скиба М.В. Сутність та роль держави: інституціональний аспект. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Економіка і право*. 2014. Вип. 24. С. 24-30.
28. Сухорукова А. Трансформація сучасного поняття «державні органи влади». *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. – Київ ; Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. Вип. 13. 302 с.
29. Теплюк М. О. Конституційно - правові проблеми організації публічної влади в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2008. 21 с.
30. Що українці вважають головними життєвими цінностями URL: <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/193205>
31. Уманців Ю.М., Міняйло О.І. Еволюція ролі та функцій держави в економіці. *Економічний вісник університету*. 2016. № 28-1. С. 140-148.
32. Які прояви демократії в сучасній Україні мають, на Ваш погляд, практичне значення для простої людини? Сайт Київського інституту проблем управління імені Горшеніна. URL: www.kipu.com.ua/Images/Socialog/Number7_2/res7_06.jpg

Тема 3

Форма держави

1. Поняття і структура форми держави
2. Форма державного правління
3. Форма державного устрою
4. Державно-правовий режим
5. Міжнародні об'єднання держав

Контрольні питання

1. Як форма держави залежить від її сутності і змісту?
2. Які форми держави вважалися «кращими» за вченнями античних мислителів (Платона, Полібія, Арістотеля)?
3. Назвіть форми правління в сучасних державах.
4. Охарактеризуйте монархію та її види.
5. Що таке республіка? Назвіть основні ознаки і види сучасних республік.
6. Назвіть основні ознаки унітарної держави.
7. Назвіть характерні ознаки федерації та її видів?
8. Визначте поняття «державно-правовий режим». Які його основні складові?
9. Охарактеризуйте види недемократичних режимів.
10. Проблеми демократичних режимів сьогодення.

Завдання для самостійної роботи

1. Накресліть схему форм держави.
2. Розкажіть про процедури спадкування у монархіях (історичний і правовий аспект)
3. Охарактеризуйте парламентську монархію на прикладі сучасних держав.
4. Охарактеризуйте будь яку сучасну державу за її формою.
5. Користуючись текстом Конституції ФРН 1949 р., Франції 1958 р. або США від 1787 р., з'ясуйте форму правління, устрою, державно-правового режиму однієї із зазначених держав.
6. Як працює «система стримувань і противаг» в усіх видах республік.
7. Проаналізуйте нетипові форми правління.
8. В якій країні – мононаціональній чи багатонаціональній – федерація як форма державного устрою є більш ефективною?
9. Чому конфедерація, як свідчить політична історія, є тимчасовим державним утворенням?

Спеціалізована література:

1. Авер'янов В. Не “керувати” людиною – служити їй. *Віче*. 2005. № 4. С. 10– 15.
2. Арндт Х. Джерела тоталітаризму. (укр. переклад) Київ : Дух і літера, 2005. 584 с.
3. Бариська Я. О., Попович Т. П. Правопорядок у державах Центральної Європи у період демократичних перетворень : монографія. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2019. 208 с.
4. Бариська Я. О. Форма державного правління (загальнотеоретичне дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2010. 200 с.

5. Біба О.А. Класифікація форм державного устрою в сучасній юридичній науці *Держава і право. Юрид. і політ. нау- ки.* 2007. Вип.37. С. 71-78.
6. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики: Монографія. Запоріжжя: Юридичний інститут, 2005. 540 с.
7. Бостан С.К. До питання про типологію форми держави *Правова держава: Щорічник наук.пр.* 2004. Вип. 15. С. 52-59.
8. Бостан С.К. Президентська форма державного правління: юридична модель і політична практика *Правова держава: Щорічник наук.пр.* 2005. Вип. 16. С. 101-109.
9. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: теоретико-правові засади : автореф. дис... д-ра юрид. наук : 12.00.01 Київ. 2008. 36 с.
10. Бостан С.К. Форма державного правління в юридичній науці другої половини XIX - початку XX століть: деякі теоретико-методологічні аспекти *Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук.пр.* 2004. Вип. 23. С. 78-83.
11. Бостан С.К. Класифікація сучасних форм державного правління / С. К. Бостан *Держава та регіони. Сер. Право.* 2010. Вип. 1. С. 28-32.
12. Бостан С.К. Форма держави як предмет системного аналізу *Держава та регіони. Сер. Право.* 2012. - Вип. 1. - С. 12-16.
13. Бостан С.К. Закономірності та тенденції розвитку форми політико-територіального устрою держави *Держава та регіони. Сер. Право.* 2013. Вип. 2. С. 11-17.
14. Бостан С.К. Змішана форма республіканського правління: проблеми теорії і практики *Вісник. Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України.* 2002. № 2. С. 53-56
15. Велика українська юридична енциклопедія : у 20-ти томах. Том 3 / За ред. Петришина О. В. Харків : Право, 2017. 952 с.
16. Гречко О. О. Принципи територіального устрою України: конституційно - правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2017. 212 с.
17. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Факт, 2003. 384 с.
18. Державне управління в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ: СОМІ, 2000. С. 33.
19. Державне управління: навч. посіб. / за ред. А.Ф. Мельник. Київ. : Знання-Прес, 2003. 343 с.
20. Державне управління : словн.-довід. , уклад. : В.Д. Бакуменко (кер.твор. кол.),Д.О. Безносенко, І.М. Варвар, В.М. Князев / за заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. Київ.: Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
21. Добрынин Н.М. Федерализм: Историко-методологические аспекты. Новосибирск : Наука, 2005. 368 с.
22. Долматов І. В. Просторове буття сучасної держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2009. 22 с
23. Дроботова Т. Б. Державно-правовий режим в Україні: зміст, ознаки
24. і основні тенденції розвитку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2011. 19 с.

25. Кабанець О. С. Демократія як явище правової дійсності (теоретико- правовий аналіз): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2016. 182 с.
26. Колишко Р. А. Децентралізація публічної влади в унітарній країні : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К., 2003. 16 с.
27. Концептуальні засади взаємодії політики та управління : метод. та дидакт. матеріали до частини модуля “Політична теорія та історія” :укл. В.П. Солових. Харків : Видво ХарPI НАДУ “Магістр”, 2007. 40 с.
28. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти) : Навч. по- сіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., змін. й доп. Тернопіль : Екон. думка, 2016. 574 с.
29. Кучеренко Т. В. Регіон в територіальному устрої України: концепту- альні підходи і політична практика. *Вісник Харківського національного уні- верситету ім. В. Н. Каразіна. Питання політології*. 2001. № 518. С. 125–131.
30. Лемак В. В., Попович Т. П. Тоталітарний державний режим: теорети- ко-правові аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного універси- тету. Серія: “Право”*. 2013. Вип. 23. С. 57–59.
31. Лінецький С.В. Метаморфози державного режиму України (політико-правовий аналіз). Київ: Атіка, 2003. 168 с.
32. Левіна Ю. Демократія як форма політичного режиму *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 3 (46). С. 244-249.
33. Лінецький С. Методологічні засади осмислення місця і ролі державного режиму в структурі державного ладу України *Право України*. 2000. № 6. С. 19.
34. Матвієнко А. С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. 376 с.
35. Мироненко В. П. Форма правління. Політичні трансформації на зламі століть. Київ, 2014. 220 с.
36. Наливайко Л.Р. Державний лад України: теоретико-правова модель Харків : Право, 2009. 596 с.
37. Телешун С. Поняття державного устрою в Україні: проблеми теорії і практики *Право України*. 2000. № 6. С. 14.
38. Опришко В. Актуальні проблеми парламентської реформи *Право України*. 2001. № 8. С. 21.
39. Пахолок В.М. Еволюція унітарного устрою сучасної держави. *Вісник Національної юридичної академії ім. Я. Мудрого*. 2010. № 5. С. 187–194.
40. Петришин О.В., Протасова В.Є. Конституційна форма державного правління: до пошуку оптимальної моделі в Україні. *Вісник Національної юридичної академії ім. Я. Мудрого*. 2008. № 3 (54). С. 52-64.
41. Пісов М. П. Національний та інтегративний правопорядок: загально- теоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2018. 22 с.
42. Подорожна Т. С. Правовий порядок : теретико -методологічні засади конституціоналізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02. Київ, 2017. 503 с.

43. Попович Т. П. Правові засоби здійснення демократії у державах Центральної Європи: теоретичні та практичні аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2015. 215 с.
44. Протасова В.Є. Парламентсько-президентська республіка: сутність, особливості, різновиди. Харків: Право, 2009. 208 с.
45. Плющ І. Доктрина і практика українського парламентаризму: на ґрунті історичного прецеденту *Право України*. 2001. №1. С. 3.
46. Селіванов В. Ціннісно-правовий вимір вітчизняного державного управління *Право України*. 2004. №4. С. 30.
47. Серьогіна С. Г. Форма правління і політичний режим: взаємозв'язок і взаємодія. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2005. Випуск 9. С. 3–13.
48. Скрипнюк О. Вплив інститутів громадянського суспільства на становлення і розвиток демократичного політичного режиму *Право України*. 2001. №5. С. 27
49. Тацій В., Тодика Ю. Проблеми становлення сучасного конституціоналізму в Україні *Право України*. 2001. № 6. С. 3.
50. Телешун С. Поняття державного устрою України: проблеми теорії і практики *Право України*. 2000. № 6. С. 14–19.

Тема 4

Механізм здійснення державної влади в суспільстві

1. Поняття механізму держави і його структури
2. Державний апарат: ознаки, склад і сфера відносин
3. Орган держави: поняття, ознаки і види.
4. Поняття і типи державної служби.
5. Посадова особа: поняття і ознаки.
6. Види державних службовців.

Контрольні питання

1. Дайте визначення поняття механізму держави.
2. Розкрийте структуру механізму держави.
3. Охарактеризуйте державний апарат і роз'ясніть його «широке» і «вузьке» розуміння.
4. Які основні принципи діяльності апарату держави?
5. Визначте місце і роль підприємств, установ в механізмі держави.
6. Класифікуйте органи держави.
7. Як розуміти принцип розподілу влади?
8. Які типи систем державної служби ви знаєте?
9. Як співвідносяться поняття «посадова особа» і «державний службовець».

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте сферу відносин державного апарату.
2. Розкрийте принцип «поділу влади» в працях філософів середньовіччя. Як змінилося розуміння цього принципу сьогодні.
3. Професійна служба в Україні та її види.
4. Охарактеризуйте поняття «державний службовець» за чинним законодавством.

Спеціалізована література:

1. Битяк Ю.П. Моральні та правові вимоги до поведінки державних службовців *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2004. Вип. 8. С. 26-37.
2. Бисштрик Г. Механізм держави в системі сучасних теоретико-правових досліджень *Юридична Україна*. 2013. № 10. С. 8-14
3. Волянський М. Ю. Щодо загального поняття органу держави (державного органу) *Університетські наукові записки*. 2006. № 1. С. 32-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2006_1_7
4. Георгіца А. Законодавча влада: поняття, правова природа, місце і роль у системі органів публічної влади *Право України*. 2009. № 11. С. 100-116. URL://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/28732
5. Дробуш І. Розмежування функцій органів місцевого самоврядування та органів державної виконавчої влади *Право України*. 2001. № 10. С. 20.
6. Дудченко О. С. Теоретична визначеність і змістовне наповнення поняття «механізм держави» *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 1. С. 10-12.
7. Дудченко О. С. Щодо визначення поняття "орган держави" в юридичній науці *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Право*. 2013. Вип. 182(2). С. 17-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnu_grav_2013_182%282%29__4
8. Жук Н. Парламент, Президент, уряд: через взаємо стримування до рівноваги. Харків: Харків юрид, 2007. 320 с.
9. Журавльова Г. Поділ влади в сучасній Україні (проблеми теорії і практики) *Право України*. 1998. № 11. С. 23
10. Задорожній О. В. Нормативний зміст принципу добросовісного виконання міжнародних зобов'язань у сучасному міжнародному. *Право і суспільство*. 2015. № 4 (4). С. 13-21.
11. Лялюк О.Ю. Державний апарат як елемент механізму реалізації публічної влади. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 23. С. 82-93.
12. Менеджерський словник : навч.-довід. видання / укладач Г.О. Колесніков. Київ : Професіонал, 2007. 288 с.
13. Пікуля Т.О. Сучасний підхід до інтерпретації поняття «механізм держави». *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Юридичні науки*. 2012. № 2. С. 46-54.
14. Пильгун Н.В. Хомченко О.В. Особливості механізму держави в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 24. С. 62-67.
15. Саханенко С.Є. Територіальні основи організації публічної влади в Україні : конспект лекцій. Одеса: ОРІДУ УАДУ, 2003. 194 с.
16. Селіванов А. Публічна влада і громадянин в умовах застосування судової адміністративної юрисдикції (проблеми теорії і практики) *Право України*. 2006. № 9. С. 28 – 33.
17. Сушинський О.І. Контроль у сфері публічної влади: теоретико-методологічні та організаційно-правові аспекти : моногр. Львів : ЛРІДУ УАДУ, 2002. 468 с.
18. Сушко Л. П. Організаційно-правові засади здійснення судового контролю в Україні : автореф. дис... канд.юрид. наук :12.00.07. Київ, 2009. 22 с.

19. Мартиненко І.В. Принципи організації та функціонування державного апарату *Право і суспільство*. 2009. № 1. С. 41- 45.
20. Місцеве самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави / За ред. Ю.М. Тодики, В.А. Шумілкина. Харків: Одиссей, 2004. 392 с.
21. Присяжнюк А. Й. Виконавча влада як об'єкт державного контролю. *Форум права*. 2011. № 4. С. 594–599. URL: [//www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11paiodk.pdf](http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11paiodk.pdf)
22. Петришин А.В. Государственная служба. Историко- теоретические предпосылки, сравнительно-правовой и логико- понятийный анализ. Харків: Факт, 1998. 168 с.
23. Пікуля Т. О. Механізм держави: ретроспективний огляд та сучасні наукові тенденції визначення *Право і суспільство*. 2010. № 2. С. 9-15.
24. Пікуля Т. О. Сучасний підхід до інтерпретації поняття «механізм держави» *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 46-54.
25. Пікуля Т.О. Механізм держави (ретроспективний огляд та сучасні наукові тенденції визначення) *Право і суспільство*. 2010. № 2. С. 9–15. URL: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/1619/%CF>
26. Пильгун Н. В. Поняття "механізм держави" в сучасній юридичній думці *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 2. С. 46-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2017_2_9
27. Процюк І.В. Поділ влади – фундаментальний принцип демократичної правової державності *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2005. Вип. 9. С.14-24.
28. Ракул О. В. Теоретичні засади удосконалення діяльності державного апарату України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2010. 17 с
29. Селіванов В. Ціннісно -правовий вимір вітчизняного державного управління *Право України*. 2004. №4. С. 30.
30. Сімутін В. Принципи механізму сучасної держави: класифікація та правова регламентація *Юридичний вісник*. 2013. № 3. С. 121-122.
31. Сухонос В.В. Механізм держави і місцеве самоврядування: дихотомія антиномії і симбіозу в конституційно-правовій парадигмі: монографія Суми : ПФ «Видавництво „Університетська книга”», 2018. 287 с.
32. Титарчук В. Вдосконалення державного апарату (окремі питання) *Право України*. 1999. №3. С. 15.
33. Толкач А. М. Еволюція теорії розподілу влади в історії світової політико-правової думки *Форум права*. 2014. № 2. С. 432–437. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_2_76
34. Федоренко Г. Розподіл влади та її єдність, місце законодавчої гілки влади на етапі державно-правової реформи *Право України*. 1998. № 7. С. 7.
35. Фолес А. Механізм сучасної правової держави : доктринальні аспекти. URL: <http://irbis-nbu.gov.ua>
36. Харченко Н.П. Механізм держави та його структура *Держава і право. Юрид. і політ. науки*. 2008. Вип. 41. С. 91-97.
37. Харченко Н. П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. Том 20 (59). 2007. № 2. С. 287-293.

38. Шевчук С. Судова правотворчість та принцип поділу влади *Вісник Академії правових наук України*. 2008. №2 (53). С. 24-35.
39. Чапала Г.В. Місцеве самоврядування в системі публічної влади: теоретико-правовий аналіз. Харків: Право, 2006. 224 с.
40. Шаповал В. Феномен державного органу (органи держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційні аспекти *Право України*. 2003. №8. С. 25.
41. Шатіло В. А. Співвідношення функцій державного апарату та механізму державної влади *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (27). С. 5-11.
42. Шатіло В. Стимування і противаги у механізмі державної влади України: теоретичні та прикладні аспекти *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. Вип. 2. С. 41-44.

Тема 5

Правова держава і громадянське суспільство

1. Поняття та характеристика основних принципів правової держави.
2. Верховенство права як основоположний принцип правової держави.
3. Поняття і ознаки і шляхи формування соціальної правової держави .
4. Поняття та ознаки громадянського суспільства
5. Структура громадянського суспільства
6. Співвідношення правової держави та громадянського суспільства.

Контрольні питання

1. Розкрийте ідеї правової державності античних часів (Демокріта, Арістотеля, Ціцерона)
2. Який внесок у розвиток ідей правової державності зробили філософи середньовіччя. На прикладах Ж.Бодена, Р. Гукера, Н. Макіавеллі, Дж. Локк та інші.
3. Стисло розкрийте зміст компонентів правової держави, у яких виражається її зміст і сутність.
4. Розкрийте ознаки правової держави.
5. Визначте складові принципу «верховенства права».
6. Які моделі правової держави сьогодні існують у світі?
7. Роль закону за умов правової держави.
8. Особа (громадянин), права людини за умов правової держави.
9. Правова держава як засіб забезпечення реалізації та захисту основних прав людини.
10. Організація державної влади в умовах правової держави (теорія і практика поділу влади).
11. Перерахуйте етапи становлення громадянського суспільства. Розкрийте основні принципи, що оформлюються на кожному його етапі.
12. Як формувалися ідеї громадянського суспільства в епоху середньовіччя.
13. Дайте характеристику структурі громадянського суспільства.
14. «Економічна свобода і незалежність - це обов'язкова характеристика громадянина, як суб'єкта громадянського суспільства». Розясніть цю думку.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте розвиток ідей правової державності в Німеччині і Франції.
2. Як розвивалась формувалися ідеї правової держави в Україні?
3. Як ви вважаєте, чому в різних державах визначалися різні принципи правової держави як головні.
4. Розмежуйте принцип «Верховенства права» і «верховенства закону».
5. Які проблеми функціонування правової держави ви бачите в Україні?
6. Ким термін “правова держава” було введено до наукового обігу і в якій державі?
7. Розгляньте моделі правової держави
8. Проблеми побудови правової держави в Україні.
9. Формування і становлення громадянського суспільства в Україні
10. Система представництва інтересів: її суб’єкти і роль у громадянському суспільстві.
11. Проаналізуйте чи правильним є твердження, що : «формування громадянського суспільства реалізується через розвиток горизонтальних і економічних зв’язків. Горизонтальні зв’язки закріплюють політичну владу».
12. Розгляньте проблеми становлення громадянського суспільства в Україні.

Спеціалізована література:

1. Анікін В. Державна етнополітика та формування громадянського суспільства *Політичний менеджмент*. 2004. № 5. С. 63-70.
2. Арато Е., Коен Дж. Відродження, занепад і реконструкція концепції громадянського суспільства *Політична думка*. 1996. № 1. С. 25-31.
3. Байрак С. О. Місцеве самоврядування як інститут демократичної держави *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. Луцьк, 2010. № 26:.. С. 83-87.
4. Бех В. Система державно- громадського управління суспільством як продукт процесу демократизації державного управління *Комунікація: журнал з питань комунікацій у суспільстві: збірка наукових праць Секретаріат Кабінету Міністрів України; Програма сприяння парламенту* Київ, 2012. № 2. С. 52-58.
5. Бельська Т. Корупція як фактор негативного впливу на взаємовідносини органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства *Державне управління та місцеве самоврядування: збірник наукових праць*. Дніпропетровськ, 2009. Вип. 1 (1). С. 110–117.
6. Бистрицький Є. Громадянське суспільство – рушій демократичних перетворень *Український незалежний центр політичних досліджень*. Київ, 2010. № 1 (12). С. 2–6
7. Бідзюра І. Етапи і перспективи системних реформ в Україні *Політичний менеджмент*. 2004. № 1. С. 75-82.
8. Богущкий П. Поняття правової держави та методологічний підхід до проблеми її формування *Право України*. 1996. № 4. С. 14.
9. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: Монографія Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. 211 с.
10. Васькович Й. Проблеми та перспективи побудови правової держави в Україні *Право України*. 2000. №1. С. 32.

11. Вовк Д. Проблеми визначення та дії принципу верховенства права в Україні *Право України*. 2003. №11. С. 12
12. Возьний В. Правова концепція С. Дністрянського *Право України*, 1999. №6. С. 116.
13. Гавриляка А. Держане управління як наукова основа побудови правової держави *Право України*. 1998. №7. С.105.
14. Гамбург Л.С. Теоретичні проблеми правової держави в українській навчально-науковій літературі *Держава та регіони: Серія: Право*. 2008. №3. С. 5-11
15. Габермас Ю. Структурні перетворення в сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. Львів: Літопис, 2000. 319 с.
16. Гринюк Р. Ф. Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практична реалізація: моногр. Київ: Ін Юре, 2004. 386 с.
17. Громадянське суспільство як здійснення свободи. Центрально-східноєвропейський досвід: Зб. наук. праць / за ред. А. Карася. Львів: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 1999. 384 с.
18. Громадянське суспільство в Україні / за ред. Н. Демчук, Л. Кудіна. Київ: Молодіжна альтернатива, 2004. 57 с.
19. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / за заг. ред. Ф.М. Рудич. Київ: Парламентське вид-во, 2006. 412 с.
20. Гурицька М.С. Проблеми та перспективи громадянського суспільства в сучасній Україні *Держава і право. Збірник наук. праць. Сер. Юрид. і політ. науки*. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. Вип. 41. С. 711-718.
21. Дзьобань О. П. До питання про осмислення сутності правової держави. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2005. № 9. С. 23–30.
22. Дегтяр А.О. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: монографія. Донецьк: Вид-во «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. 415 с.
23. Євдокімов В. Розвиток ідей правової держави в умовах тоталітаризму та переходу суспільства до демократії. *Право України*. 1997. №7. С.3.
24. Заєць А.П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. Київ: Парламентське видавництво. 2000. 248 с.
25. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держава і права. Альманах права. Основоположні принципи права як його ціннісні виміри. 2012. Вип. 3. С. 22–28.
26. Згурська В. Л. Роль громадянського суспільства у процесах демократизації. *Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2011. Вип. 52. С. 572-575.
27. Карась А. Громадянська ідентичність як українська перспектива. Переосмислюючи демократію: Україна і світовий контекст. Київ: Стилос, 27-40 с.
28. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і неокласичних інтерпретаціях
URL: http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/grom_suspilstvo.pdf
29. Кін Джон. Громадянське суспільство: старі образи, нове бачення / пер. з англ. Ол. Грищенко. Київ: К.І.С., 2000. 192 с.

30. Кіндратець О.М. Формування суспільства сталого розвитку: проблеми і перспективи. Запоріжжя: Вид-во Запорізької держ. інженерної акад., 2003. 382 с.
31. Колодій А. Громадянське суспільство як основа міжетнічної толерантності *Українські варіанти*. 1998. № 3. С. 49-52.
32. Кремень В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації. *Становлення громадянського суспільства*. Київ, 1998. С. 314-344.
33. Кириченко С.О. Шляхи формування громадянського суспільства і правової держави. Київ: Логос, 2000. 85 с.
34. Кириченко С.О. Громадянське суспільство і правова держава: поняття та зміст. Київ: Логос, 2000. 47 с.
35. Кравченко Л., Цимбалюк М. Розбудова українського громадського суспільства крізь призму бачення окремих проблем *Право України*. 2003. №10. С. 17.
36. Крицкалюк Н. І. Інституціоналізація громадянського суспільства як основний критерій демократичного розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка* 2014. С.61-64
37. Крутечан О. Референдум: світовий досвід і сьогодення України *Право України*. 2003. №8. С. 30.
38. Копейчиков В. Інститути приватної власності та підприємництва як основні складові громадянського суспільства. *Вісник АПРНУ*. 1998. №1(12). С. 25-33.
39. Костенко О. Гегель і проблеми діалектики громадянського суспільства і держави *Право України*. 1998. № 6. С. 72.
40. Лациба М. В. Чому нам потрібен новий закон "Про громадські організації". Укр. незалеж. центр політ. дослідж. Київ: УНЦПД, 2008. 39 с.
41. Лебедева О. В. Правова держава: поняття та принципи. *Альманах права. Основоположні принципи права як його ціннісні виміри*. 2020. Вип. 3. С. 203–207.
42. Матеріали "круглого столу" з питань діяльності громадських рад (Київ, 25 липня 2008 року) URL : <http://www.europexxi.kiev.ua>.
43. Михайловська О. Інститути громадянського суспільства і формування ідеології модернізації в Україні. *Політичний менеджмент*. Київ, 2006. № 3. С.74-86.
44. Моніторинг діяльності громадських дорадчих органів при центральних органах виконавчої влади URL: <http://www.civicua.org/library/view.html>.
45. Михальченко М. Цивілізаційна чи ціннісна розколотість України? *Політичний менеджмент*. 2014. № 6 (21). С. 18–28.
46. Нагребецька І. Підмурівки європейської демократії: погляд зі Страсбурга. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 99, С. 6.
47. Неурядові організації як визначальна ознака демократичності суспільства. *Статистика України*. 2005. № 3. С. 73–77.
48. Ревенко Г.В. Правова соціальна держава: теорія та сучасні проблеми становлення в Україні *Вісник одеського національного університету. Соціологія і політичні науки*. 2013. № 13. С. 421–425.
49. Рижак Л. Громадянське суспільство як здійснення свободи особи. *Соціогумантарні проблеми людини*. 2006. №2. С.204-207.
50. Скрипнюк О. В. Правова держава в Україні: теоретична модель та практика реалізації на сучасному етапі. *Право України: Юридичний журнал*. 2010. № 7. С. 5–6.

51. Сокурєнко В. Гуманістичний зміст концепції соціальної держави *Право України*. 2000. №11. С. 21.
52. Пасько Я.І. Соціальна держава і громадянське суспільство: співпраця versus протистояння. Монографія. Київ: ПАРАПАН, 2008. 272 с.
53. Патнем Р. Творення демократії. Традиції громадської активності в сучасній Італії. Київ: Основи, 2001. 302 с.
54. Погребняк С.П. Значення основоположних принципів права для формування і розвитку правової державності *Вісник академії правових наук України: збірник наукових праць*. 2008 . №3(54). С. 91-97
55. Правове життя сучасний стан та перспективи розвитку: зб. Тез наук. доп. XIII Міжнар. наук-практ. конф. молодих учених (31 берез-1 квіт. 2017 р.) / уклад. Я. Лукаш- Луцьк: Вежа-Друк. 2017. 372 с.
56. Пріоритети розвитку громадянського суспільства України. Український незалежний центр політичних досліджень. Київ, 2008. 158 с.
57. Прокопець Л. Соціальна держава як політична реальність. *Право України*. 2000. №12. С. 16.
58. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2012. 48 с.
59. Процьків М. Від особистої культури до політичного майбутнього *Сучасність*. 2000. № 3. С. 80-89.
60. Погорілко В. Основні засади теорії безпосередньої демократії *Право України*. 2001. №8. С. 26.
61. Семьоркіна О. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства *Юридичний журнал: аналітичні матеріали, коментарі, судова практика* Київ, 2011. № 4 (106). С. 71–73.
62. Селіванов А. О. Від правової до конституційної держави: шлях теорії і практики еволюційних змін. *Альманах права. Основоволожні принципи права як його ціннісні виміри*. 2012. Вип. 3. С. 19–21.
63. Оніщенко Н. М. Соціальний вимір правової системи: реалії та перспективи. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2011. 176 с.
64. Толстоухов А. Алгоритм місцевого самоврядування. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 227, 2 грудня. С. 5.
65. Ходаківський М. Громадянське суспільство та національна держава *Віче*. 1998. №9. С. 34-46.
66. Шершун К.П. Правова держава як соціальна цінність і орієнтир суспільного прогресу. *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку*. Луцьк. 2009 р.
67. Шульженко Ф.П. Соціально-правова держава в Україні: проблеми становлення та модернізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2007. 544 с.
68. Цветков В.В. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2003. 496 с.
69. Яковюк І. Про обсяг поняття “соціальна держава” (на основі порівняльного аналізу моделей ФРН і України) *Право України*. - 1998. №12. С.21.

Тема 6

Права людини і громадянина

1. Поняття прав людини.
2. Класифікація прав людини.
3. Еволюція прав людини.
4. Умови обмеження прав і свобод людини і громадянина.
5. Міжнародні і європейські стандарти прав людини.
6. Гарантії прав людини і їх класифікація.

Контрольні питання

1. Співвідношення понять «людина», «особистість» і «громадянин».
2. Розгляньте роль людини як творця права.
3. Плюралізм визначень «права людини» у науці.
4. Поняття фундаментальних прав людини.
5. Характеристика громадянських прав і їх призначення.
6. Види прав людини і громадянина.
7. Покоління прав людини.
8. Проаналізуйте покоління прав людини і історичні етапи їх формування.
9. Назвіть міжнародні акти, які фіксують права людини і громадянина.
10. Що включає Європейський стандарт прав людини.

Завдання для самостійної роботи

1. Роль людини у творенні права за різними правовими школами.
2. Історія формування прав людини.
3. Розглянути розуміння прав людини в західній і східній традиції права.
4. Проаналізуйте проблему захисту соціально-економічних прав в контексті національної, міжнародної та судової практики.
5. Роль Європейського Суду з прав людини в реалізації основних прав і свобод людини і громадянина.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та її зміст.
7. Проаналізуйте практику Європейського Суду за скаргами громадян України.
8. Внутрішні і зовнішні гарантії прав людини
9. Проаналізуйте текст Декларації прав і свобод людини і громадянина 1789 року на предмет прав і свобод, які в них зафіксовані.
10. Яка ваша думка, щодо проголошеної в Декларації незалежності США тези «... всі люди обдаровані своїм творцем деякими невід'ємними правами, до яких належить: життя, свобода і прагнення до щастя».
11. З посиланням на нормативну базу визначте умови обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Спеціалізована література:

1. Баланаєва О. В. Лексико-семантична, словотворча і синтаксична структура сучасної юридичної терміносистеми (на матеріалі російської, української, німецької термінологій): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2013. 20 с

2. Боднар С. Б. Філософсько-правовий аспект проблеми буття людини в епоху глобалізації . *Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр.* 2010. Вип. 533 : Правознавство. С. 10–14.
3. Брюггер В. Відображення людини у концепції прав людини . *Людина і політика.* 2003. № 1. С. 54–69.
4. Брюггер В. Образ людини у концепції прав людини . *Проблеми філософії права.* Київ: Чернівці, 2003. Т. 1. С. 136–146.
5. Булыгин Е. К. проблеме обоснования прав человека. *Проблеми філософії права.* Київ. Чернівці, 2006–2007. Т. 4–5. С. 149–152.
6. Варламова Н. В. Политическая философия утилитаризма и доктрина прав человека . *Государство и право.* 2012. № 9. С. 93–97.
7. Васильчук В. О. Формальна та реальна справедливість у концепції прав людини . *Проблеми філософії права.* Чернівці, 2003. Т. 1. С. 154–156.
8. Горін Н. Права людини: філософське обґрунтування та юридичний вимір. *Філософія права і загальна теорія права.* 2013. № 2. С. 13–32.
9. Головач А. Й. Сутність та особливості джерел права Європейського союзу. *Право і суспільство.* 2015. № 4 (2). С. 12–16.
10. Дудаш Т. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у світлі праворозуміння Страсбурзького Суду. *Право України.* 2010. № 10. С. 158–165.
11. Губар О. Систематизація принципів концепції прав людини . *Антропологія права: філософський та юридичний виміри : ст. учасн. Третього всеукр. "круглого столу" (м. Львів, 23–24 листоп. 2007 р.).* Львів, 2008. С. 110–123.
12. Гудима Д. А. Деякі антропологічні засади прав людини . *Актуальні проблеми держави і права.* Одеса, 2003. Вип. 18. С. 21–24.
13. Гудима Д. А. Права людини: досвід дослідження з позиції соціально-антропологічного підходу. *Проблеми філософії права.* Чернівці, 2006–2007. Т. 4/5. С. 166–178.
14. Гудима Д. Права людини: антрополого - методологічні підходи до їх дослідження. *Вісник Академії правових наук України.* Харків, 2009. № 1. С. 40–47.
15. Данильян О. Г. Теоретико-методологічні проблеми захисту прав людини в сучасному суспільстві. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* Харків, 2013. № 3. С. 84–91.
16. Добрянський С. До характеристики філософських засад прав людини *Вісник Львівського Університету. Серія юридична.* 2007. Вип. 44. С. 31–38.
17. Кемпбелл Т. Права людини: демократичний шлях . *Філософія права і загальна теорія права.* 2013. № 2. С. 33–50.
18. Максименко С. В. Світоглядне осмислення ідеї права людини на вільне пересування та вибір місця проживання: філософсько -правовий аспект епохи модерну. *Держава і право. Юридичні і політичні науки.* К., 2001. Вип. 11. С. 520–525.
19. Максимов С. И. Права человека: универсальность и культурное многообразие. *Право України.* 2011. № 5/6. С. 24–31.
20. Максимов С. І. Універсальність прав людини Філософія права і загальна теорія права. Харків, 2013. № 1. С. 110–117.

21. Максимов С. Інститут прав людини в сучасному світі: філософсько-правові аспекти. *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 2000. № 3. С. 49–57.
22. Максимов С. Необхідність філософського обґрунтування прав людини. *Вісник Академії правових наук України*. Х., 2009. № 1. С. 31–39.
23. Малишев Б. Природні права людини: загальнотеоретична характеристика. Природні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 23-29.
24. Мельничук О. Право на освіту в контексті теорій праворозуміння. *Право України*. 2011. № 2. С. 180-185.
25. Михальов В. О. Класифікація і нормативне закріплення біологічних прав людини. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 243-244
26. Москалюк О. Особливості застосування принципів права при подоланні змістовних колізій. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 37-42.
27. Моїсеєв С. Сучасна теорія прав людини: ліберальні та комунітаристські підходи. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 118–134.
28. Оганесян Н. А. Права человека в истории философской и политико-правовой мысли. *История государства и права*. 2004. № 2. С. 7–10.
29. Пушкіна О. Невід'ємні права людини у контексті розвитку доктрини природного права. *Юридична Україна*. 2005. № 6. С. 12–18.
30. Рабінович П. Європейська конвенція з прав людини: філософсько-антропологічні та гносеологічні засади її застосування Страсбурзьким судом. *Право України*. 2010. № 10. С. 135–146.
31. Рабінович П. Верховенство права: доктринальні інтерпретації в Україні. *Право України*. 2013. № 9. С. 162-175.
32. Рабінович П. Інтерпретація верховенства права: основні вітчизняні підходи та їх діалектична взаємодоповнюваність. *Право України*. 2013. № 1-2. С. 297-309.
33. Рабінович П. Проблема формування універсальної теорії права як спільної концептуальної основи теорій національного права і міжнародного права. *Право України*. 2013. № 5. С. 240-244.
34. Рабінович С. Принцип рівності прав людини у практиці Конституційного Суду України: проблеми методики застосування. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 5. С. 97-111.
35. Раданович Н. Можливості загально-дозвільного типу правового регулювання у забезпеченні реалізації прав людини (теоретичний аналіз юридичних інструментів). *Право України*. 2015. № 2. С. 52-63.
36. Резнік Г. Право дітей з обмеженими можливостями здоров'я на освіту. *Юридична Україна*. 2012. № 12. С. 75-81.
37. Рабінович П. Філософія прав людини у Конституції України. *Юридический вестник*. 1997. № 2. С. 57–59.
38. Раз Д. Права людини в новому світовому порядку. *Проблеми філософії права*. Київ, Чернівці, 2010–2011. Т. 8/9. С. 7–18.
39. Разметаева Ю. С. Права человека: философская рефлексия. Реформування правової системи України: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейських інтеграційних процесів: міжнар. наук. - практ. конф. (Київ, 28–29 квіт. 2004 р.). : в 2 ч. К., 2004. Ч. 1. С. 517–520.

40. Руднєва О. Міжнародні стандарти прав людини та принцип верховенства права: до проблеми співвідношення правових явищ. *Юридична Україна*. 2012. № 4. С. 15-19.
41. Стремоухов А. В. Основания классификации прав и свобод человека. *Ленинградский юридический журнал*. 2012. № 1. С. 7-17.
42. Селютін Д. О. Права людини у вітчизняному соціокультурному просторі: філософсько -правові рефлексія реалізації . *Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків, 2010. № 6. С. 106–115.
43. Суходольський А. Філософський аспект проблем прав людини в системі загальнолюдських цінностей. *Антропологія права: філософський та юридичний виміри: матеріали міжнар. "круглого столу" (м. Львів, 3–5 груд. 2010 р.)*. Львів, 2010. Вип. 6. С. 589–596.

Тема 7

Теорія демократії. Правовий статус особи

1. Поняття, ознаки і принципи сучасних демократичних держав
2. Форми, функції та інститути демократії.
3. Референдум та його види
4. Правовий статус особи і його елементи
5. Види правового статусу

Контрольні питання

1. Виникнення та формування демократичних принципів у Стародавній Греції
2. Розвиток демократії у середньовіччі.
3. Наведіть приклад організаційно-політичної функції
4. Як здійснюється регулятивно-компромісна функція демократії у державі?
5. Проаналізуйте ст. 3 Конституції України: «Держава відповідає перед людиною за свою діяльність» і відповідальність людини перед органами державної влади.
6. Форми, притаманні демократії.
7. Принципи демократії як орієнтири для правової держави.
8. В яких напрямках формується політико-правовий зв'язок держави і особи?
9. Наведіть приклади видів правового статусу різних фізичних осіб.

Завдання для самостійної роботи

1. Зародження демократії в Стародавніх Афінах.
2. Формування о знак демократії в епоху просвітництва.
3. Проаналізуйте ст. 15 Конституції України і дайте висновок плюралізму.
4. Розгляньте на прикладі України реалізацію основних функцій демократії
5. Зобразіть співвідношення понять «людина», «особистість», «громадянин».

Спеціалізована література:

1. Ачкасов ВА, Гризлов Б.Б. Інститути західної представницької демократії в порівняльній перспективі: навч. посібник. СПб., 2006.
2. Баранов Н.А. Сучасна демократія: еволюційний підхід. СПб., 2007, 208 с.

3. Бек У. Влада і її опоненти в епоху глобалізму. Нова всесвітньо-політична економія. Москва: Прогресс-Традиція; Видавничий дім «Територія майбутнього» 2007, 464 с.
4. Бандурка А. М., Греченко В. А. Влада в Україні на зламі другого і третього тисячоліть. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 304 с
5. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія,
6. практика: Монографія. Київ: МАУП, 2000. 384 с.
7. Бебик В. М. Менеджмент виборчої кампанії: ресурси, технології, маркетинг: Навч.-метод. посіб. Київ: МАУП, 2001, 214 с.
8. Бевзенко Л. Д. Социальная саморегуляция. Синергетическая парадигма: Возможности социальных интерпретаций. Київ: Ин-т социол.НАН України, 2002, 437 с.
9. Безусий В. В. Окремі питання правового статусу людини в державі *Форум права*. 2009. No 2. С. 44–49 URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09bvvlvd.pdf>
10. Браун П. Посібник з аналізу державної політики. Київ: Основи, 2000, 243 с.
11. Будзан Б. Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи. Київ:
12. Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2001, 380 с.
13. Вілков Ю. В., Салтовський О. І. Людина і світ: Навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2004, 352 с.
14. Власюк О. С., Крисаченко В. С., Степико М. Т. та ін. Український соціум Київ: Заня Україна, 2005, 791 с.
15. Головатий Сергій. Верховенство права : монографія : у 3-х кн. Київ : Видавництво «Фенікс», 2006. 1747 с.
16. Дворкін Р. Серйозний погляд на права / пер. з англ. А. Фролкін. Київ: Основи, 2001. 519 с.
17. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: Навч. посіб. / За заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички. Київ.: Вид-во УАДУ, 2000, 88 с.
18. Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 26-27 листоп. 2015 р.) Одеса: ОДАБА, 2016. 127 с.
19. Європейський словник філософій : Лексикон неперекладностей. Київ: Дух і Літера, 2009. Т. 1. 576 с.
20. Биркович Т.І, Кабанець О. С. Методологія дослідження демократії як явища правової дійсності *Часопис Київського університету права* 2018, №1. С.14-18.
21. Кабанець О. С. Актуальні питання функціонування демократії в Україні *Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин*, Київ, 2020, С. 276-282
22. Кабанець О. С. Демократія як явище правової дійсності (теоретико-правовий аналіз) дис. на здобуття наукового ступеня канд. юр. наук 12.00.01. Київ 2016 182с.
23. Карпачова Н. Національна ідея: реальний захист прав і свобод людини *Голос України*. 7 берез., 2000.
24. Козюбра М. І. Правовий закон : проблема критеріїв *Вісн. Акад. правових наук України*. 2003. №2. С. 83–96.
25. Козюбра М. І. Права людини і верховенство права *Право України*. 2010. №2. С. 24–35.

26. Крастев І. Демократія і розчарованість *Вільна думка*. 2010, № 8.
27. Крос К., Гакет Р. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах: Перспективи конкуренції. Київ: Основи, 2000. 142 с.
28. Кульчицький С. В. Курс політичної історії України ХХ ст. Київ, 2000. 30 с.
29. Кухта Б. Феномен політичного лідера: Історичні силуети на тлі епох. Львів: Кальварія, 2000. 232 с.
30. Малишев Б. В. Природні права людини: загальнотеоретична характеристика *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 23-29.
31. Максимов С. І. Філософія права : сучасні інтерпретації: вибрані праці: статті, аналітичні огляди, переклади (2003– 2010) Харків: Право, 2010. 336 с.
32. Наукові записки: Збірник *Сер. Політологія і етнологія*. Вип.20. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2006, 469 с.
33. Новикова О. В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні: Монографія. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006, 103 с.
35. Ортинська Н.В. Правовий статус людини: до проблем теоретичного розуміння *Право і безпека* 2016. № 3. 62 с. 29 -32.
36. Основи демократії: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. А.Ф. Колодій. Львів: Астролябія, 2009. 832 с.
37. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів /за заг. ред. А. Колодій; Київ: Вид-во «Ай-Бі», 2002. 684 с.
38. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посібн. Київ: Знання, 2006. 215 с.
39. Рикер П. Право і справедливість Київ: Дух і літера, 2002, 216 с.
40. Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні / За ред. С. Д. Максименка, В. Т. Циби, Ю. Ж. Шайгородського та ін. Київ: Укр. центр політ. Менеджменту. 2003, 195 с.
41. Стефанюк Ю.В. Структура правового статусу особи: теоретичний аспект *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. Херсон, 2016. Випуск 2. Том 1. С. 26-31.
42. Стулова І. М. Політичні інститути й економіка: взаємодія та взаємозалежність автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02. Одеса, 2002. 18 с.
43. Сучасна українська політика: Політики і політологи про неї. Миколаїв: Вид-во. «Український центр політичного менеджменту», 2009 Вип. 16. 452 с.
44. Толстоухов А. В. Філософія демократії: Есе Київ: Новий друк, 2005, 160 с.
45. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти: Кол. моногр. / За ред. Ф. М. Рудича. — Київ: МАУП, 2002, 488 с.
46. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи: Кол. моногр. / за заг. ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого; Авт. передм. Л. М. Кравчук. Київ: МАУП, 2000. 384 с.
47. Таманага Б. Верховенство права : історія, політика, теорія Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 208 с.
48. Тодика Ю. Н. Конституційно правовий статус людини і громадянина в Україні. Національна юридична академія України ім. Ярослава мудрого, Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2004. 367 с

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Світоглядні основи право розуміння (історичний огляд).
2. Механізм виникнення правової регуляції в суспільстві.
3. Модель права, існуючого у суспільстві.
4. Об'єктивація у праві як складова частина правотворення
5. Процес право творення: від ідеї до правової норми.
6. Легітимація права.
7. Поняття правової системи
8. Структура правової системи
9. Класифікація правових систем
10. Характеристика романо-германської правової системи
11. Англосаксонська правова система
12. Мусульманське право
13. Поняття форми права.
14. Основні види форм права, їх характеристика
15. Правовий звичай
16. Правовий прецедент
17. Нормативно-правовий договір
18. Джерела права в Україні.
19. Нормотворчий процес: стадії та принципи.
20. Законодавчий процес в Україні.
21. Нормотворча техніка і її вимоги.
22. Дія нормативних актів у часі, просторі і по колу осіб.
23. Прогалини і суперечності у нормативному акті.
24. Поняття, основні ознаки і визначення норми права
25. Структура норми права
26. Класифікація норм права
27. Нормативний припис: поняття і структура
28. Нетипові нормативні приписи
29. Поняття системи права і її структури
30. Характеристика галузей права.
31. Взаємозв'язок системи права і системи законодавства.
32. Поняття систематизації законодавства: поняття і види.
33. Кодифікація законодавства
34. Інкорпорація і консолідація законодавства
35. Уніфікація і її роль в удосконаленні національного законодавства
36. Поняття правових відносин і їх ознаки
37. Структура правовідносин
38. Суб'єктивне право і юридичний обов'язок як основний зміст правовідносин
39. Правосуб'єктність фізичних і юридичних осіб
40. Види правовідносин
41. Поняття, ознаки і види юридичних фактів
42. Поняття реалізації норм права. Суб'єкти реалізації норм права
43. Правомірна поведінка особи, її види.
44. Основні форми реалізації права.

45. Застосування норм права: поняття, механізм, стадії, вимоги до застосування.
46. Індивідуально-правові акти застосування правових норм.
47. Поняття і мета тлумачення норм права.
48. Види тлумачення права
49. Способи тлумачення нормативно-правових актів
50. Акт тлумачення права: ознаки і види.
51. Поняття і причини правопорушень. Шляхи їх усунення
52. Види правопорушень
53. Склад правопорушення
54. Юридична відповідальність: її ознаки і види.
55. Підстави звільнення від юридичної відповідальності
56. Характеристика явища законності і його ознак
57. Вимоги і гарантії законності
58. Правопорядок, поняття, ознаки і структура
59. Співвідношення правопорядку і законності
60. Поняття, структура і загальна характеристика правосвідомості
61. Функції правосвідомості
62. Види правосвідомості
63. Правове виховання: поняття, ознаки і методи здійснення
64. Правова культура: поняття, структура, функції
65. Правовий нігілізм як суспільне явище
66. Правовий ідеалізм: його принципи і наслідки
67. Поняття, особливості та предмет правового регулювання
68. Засоби, способи і типи правового регулювання
69. Поняття та основні елементи механізму правового регулювання
70. Ефективність правового регулювання
71. Характеристика соціальної влади і норм додержавного періоду.
72. Передумови виникнення держави.
73. Ознаки, що відрізняють державу від публічної влади первіснообщинного ладу.
74. Особливості виникнення держав в різних народів світу.
75. Теорії походження держави і права.
76. Концепція еліт і плюралізму еліт про виникнення держави.
77. Характеристика поняття держави.
78. Сутність держави. Характеристика основних підходів до розкриття сутності держави
79. Характеристика основних ознак держави.
80. Способи виникнення, реорганізації і припинення сучасних держав
81. Поняття типу держави і права. Критерії типології держав і правових систем.
82. Характеристика формаційного і цивілізаційного підходів.
83. Наукова концепція «глобалізації».
84. Поняття влади, види влади та їх характеристика.
85. Державна влада, її ознаки.
86. Легітимація, легалізація та лімітація державної влади.
87. Співвідношення політичної, державної влади і держави.
88. Поняття форми держави та її елементів.
89. Характеристика форми державного правління.

90. Монархія як форма державного правління, її види і ознаки.
91. Характеристика республіки як форми правління і її видів.
92. Нетипові форми правління.
93. Форма державного устрою. Особливості форми державного устрою України.
94. Феродація як форма державного устрою
95. Ознаки конфедерації, імперії і співтовариства
96. Державний режим та його види
97. Демократичний державний режим.
98. Недемократичні державні режими.
99. Поняття, ознаки і структура механізму держави
100. Основні внутрішні і зовнішні функції Української держави
101. Форми здійснення функцій держави
102. Методи здійснення функцій держави
103. Поняття, ознаки і структура механізму держави
104. Орган держави: поняття, ознаки і види.
105. Система органів державної влади в Україні
106. Поняття і типи державної служби. Посадова особа: поняття і ознаки.
107. Види державних службовців.
108. Поняття політичної системи суспільства і його структура.
109. Місце і роль держави в політичній системі суспільства.
110. Види політичних систем.
111. Об'єднання громадян: поняття, види. Форми взаємодії з державою.
112. Взаємодія держави і громадських об'єднань.
113. Становлення і розвиток громадянського суспільства.
114. Поняття і структура громадянського суспільства.
115. Громадянське суспільство і сучасна держава. Ознаки громадянського суспільства.
116. Роль держави і народу в громадянському суспільстві.
117. Становлення і розвиток ідей правової державності
118. Поняття та характеристика основних принципів правової держави.
119. Верховенство права як принцип правової держави
120. Моделі правової держави.
121. Проблеми побудови правової держави в Україні
122. Правовий статус особи. Основні категорії.
123. Основні права людини і громадянина: поняття і види.
124. Покоління прав людини.
125. Умови обмеження прав і свобод людини і громадянина.
126. Зміст рівності громадян перед законом та рівноправності.
127. Гарантії прав і свобод людини і громадянина у державі.
128. Демократія як загальнолюдська цінність. Основні теорії демократії
129. Форми та інститути демократії

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Бариська Я. О., Погорелова З. О., Попович Т. П. Загальна теорія права і держави [Текст] : навч. посіб. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2020. 556 с.
2. Бержель Жан-Луи Общая теория права. Київ: КНТ, 2021. 464 с.
3. Бобровник С.В. Загальна теорія права . Нормативний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2021, 576 с.
4. Бондаренко Б. Закономірності як предмет загальної теорії права. Харків : Право, 2020. 265 с.
5. Загальна теорія права : підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваїте, 2015. 392 с.
6. Загальна теорія права : підручник / за ред. О.В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
7. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Загальна теорія держави і права. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 400 с.
8. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права. Підручник Київ: Кондор, 2016, 716 с.
9. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права: підручник, практикум, тести. Київ: Юрінком Інтер, 2019, 584 с.
10. Лук'янов Д.В., Погребняк С.П., Смородинський В.С. Загальна теорія права. Посібник для підготовки до іспитів за новою програмою курсу. Харків: Право, 2019, 172 с.
11. Петришин О.В. Загальна теорія права. Підручник. Харків: Право, 2021. 568 с.
12. Ричард А. Познер Рубежи теории права. Київ: КНТ, 2021. 300 с.
13. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Підручник. Київ: Алерта, 2021. 528 с.
14. Стратов В.М., Кельман М.С. Загальна теорія права. Кривий Ріг: Гельвеневтика, 2020. 724 с.
15. Сухонос В.В. Теорія держави і права. Підручник для студентів. Харків: ЦУЛ, 2016 . 544 с.
16. Татарчук І.В. Дяків Т. Теорія держави і права. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦУЛ. 2021. 184 с.
17. Теорія держави і права: підготовка до державної атестації. Кривий Ріг: Гельвеневтика, 2018. 164 с.
18. Камінська Н.В., Фатхутдінова О.В. Теорія держави і права Харків: ЦУЛ, 2019. 350 с.
19. Хома Н.М., Кельман М.С., Мураш О.Г. Загальна теорія держави та права. Київ: Новий Світ- 2000, 2018, 584 с.
20. Фатхутдінова О.В., Куненко І.С., Максимова Л.О., Хлабистова К.В. Теорія держави та права: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2021. 310 с.

Додаткова література

1. Актуальні проблеми тлумачення і застосування юридичних норм: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. П. О. Недбайла (Львів, 28–29 берез. 2008 р.). Львів : ЛНУ ім. І Франка, 2008. 228 с.
2. Алаїс С.І. Проблема праворозуміння в основних школах права: авто- реф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2003. 17 с.
3. Альчук М. Формування правосвідомості та правової культури в українському суспільстві. Становлення нової соціокультурної дійсності в Україні: колект. монографія / за заг. ред.: В. П. Мельника. Львів : Нац. ун-т ім. І. Франка, 2017. С. 68-90.
4. Андрєєв А. Механізм правового регулювання суспільних відносин: окремі аспекти щодо визначення поняття та особливостей. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6 (280). С.125–128.
5. Андрусів Л. М. Правова основа законодавчого процесу в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2007. № 1. С. 35–39.

6. Антонович М.М. Еволюція поняття прав людини та проблема їх класифікації. *Наукові записки НаУКМА*. 2005. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2744/Antonovych_Evoliutsiia_poniattia_prav_liudyny.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 26.08.2020).
7. Антошкіна В. К. Способи тлумачення в цивільному праві та їх роль в правозастосовній практиці *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С.110–114.
8. Баймуратов М. Муніципальна влада в системі публічної влади в Україні в умовах муніципальної реформи. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. No 1. С. 41–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2018_1_8 (дата звернення 07.08.2020).
9. Бандура О. О. Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз): автореф. дис. ... доктора філософських наук: 12.00.12. Київ, 2003. 40 с.
10. Банчук О. А. Публічне і приватне право: історія українських вчень та сучасність. Київ : Конус-Ю, 2008. 184 с.
11. Балтаджи П. М. Юридична мова правозастосовних актів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 20 с.
12. Барабаш О. О. Юридично значуща поведінка людини: загальнотеоретичні аспекти: монографія. Львів : ПАІС, 2017. 415 с.
13. Барабаш Ю. Президентська влада у змішаних республіках: окремі питання теорії та практики *Право України*. 2014. No 8. С. 67–76.
14. Баран С. О. Загальнотеоретичні проблеми юридичної відповідальності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 56–63.
15. Бариська Я. О., Попович Т.П. Джерела права у зарубіжній правовій доктрині. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 15–17.
16. Бариська Я. О., Попович Т. П. Правопорядок у державах Центральної Європи у період демократичних перетворень: монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2019. 208 с.
17. Бариська Я. О. Форма державного правління (загальнотеоретичне дослідження): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2010. 205 с.
18. Батанов О. В. Муніципальне право України: підручник / Відповідальний редактор М.О. Баймуратов. Видання друге, стереотипне. Харків : Одісей, 2012. 528 с.
19. Бачинін В. А., Журавський В. С., Панов М. І. Філософія права: підручник для юрид. спецтей вищих навч. закладів. К: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 472 с.
20. Белая Л. В. Удосконалення інституту юридичної відповідальності як фактор формування демократичної, соціальної, правової держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2009. 23 с.
21. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / Под. общ. ред. В. И. Даниленко / Пер. с фр. Москва : Издательский дом NOTA BENE. 2000. 576 с.
22. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: підручник. Одеса : Фенікс, 2009. 464 с.
23. Бехруз Х. Праворозуміння, розуміння права і правова система. *Право України*. 2010. № 4. С. 143–147.
24. Биля І. О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Харків, 2004. 201 с.
25. Бистрик Г. М. Механізм держави в системі сучасних теоретико-правових досліджень. *Юридична Україна*. 2013. № 10. С. 8–15.
26. Бистрик Г. М. Принцип законності і засоби його правового забезпечення у функціонуванні механізму держави. *Наукові праці МАУП*. 2014. Вип.1 (40). С. 85–90.

27. Білозьоров Є. В., Кривицький Ю. В. Казуальне тлумачення норм права: теоретичні та практичні аспекти розуміння. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право*. 2015. № 27. С. 207–215.
28. Білоус О. Поняття об'єкта тлумачення як елемента правозастосовної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 132–136.
29. Бірюкова А. Г. Співвідношення приватного та публічного права: дуалістичний аспект. *Право і суспільство*. 2018. №4. С. 76–80.
30. Бобрешов Є. Г. Судове правозастосування в Україні: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2011. 18 с.
31. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні: проблеми вдосконалення: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2006. 238 с.
32. Богачова Л. Л. Нормативно-правовий договір як джерело національного і європейського права. *Право і суспільство*. № 6 -2. 2015. С. 8–13.
33. Бочаров Д. О. Доказування у правозастосовчій діяльності: загально-теоретичні питання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2007. 20 с.
34. Бочелюк В. Й. Юридична психологія. навч. посіб. Київ: Центр учб. л-ри, 2010. 336 с.
35. Братасюк М. Природно-правовий підхід у контексті сучасного правничого методологування. *Публічне право*. 2013. № 4 (12). С. 203–209.
36. Братасюк М., Росоляк. О. Співвідношення принципу верховенства права та принципу законності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Випуск 1 (13). С.11–17.
37. Бриль К. І. Правозастосовний акт як особливий вид індивідуальних правових актів: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2008. 20 с.
38. Бурдоносова М. А. Правовий нігілізм: сутність та основні риси. Київ: Ін-т держави і права НАН України, 2012. № 4. С. 51–58.
39. Бурлай Є. В. Абашидзе А.А., Солнцев А.М. Новое поколение прав человека: соматические права. *Московский журнал международного права*. 2009. № 1. С. 69–81.
40. Бурлай Є. В. Дуалізм «природного» та «позитивного» в праві як філософська проблема. *Проблеми філософії права*. 2003. Том 1. С. 83–85.
41. Буткова М. В. Ідея правового государства в Германии в конце XVIII – начале XIX: дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. С.-Пб., 2006. 179 с.
42. Буц О. В. Поняття і основні ознаки правозастосовних актів. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2016. № 1 (51). С. 3–8.
43. Вадімов А. П. Публічне та приватне право в Україні: поняття, витоки, риси, генеза. Генезис публічного та приватного права: європейський вимір: матеріали наук.- практ. конф. (Харків, 6 березня 2019. р). Харків : МІОНПК «Актуальна юриспруденція». 2019. С. 29–33.
44. Ваньчук Д. Поняття й сутнісні ознаки правового регулювання суспільних відносин: сучасний погляд. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 32 (1). С. 7–10.
45. Васецький В. Ю. Доктрина прав людини в романо-германській правовій системі: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2006. 21 с.
46. Васечко Л. О. Еволюція прав людини під впливом процесів глобалізації. *Форум права*. 2010. № 4. С. 121–126.
47. Васянович О. А. Правовий звичай як форма права у сучасних правових системах: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 20 с.
48. Вдовина Г. А. Розвиток філософії права в XX ст. (англо-саксонська традиція): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Київ, 2002. 17 с.

49. Велика Українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Юридичні науки» / укладачі: Бабка В.Л., Шумило М.М.; за ред. д.і.н., проф. Киридон А.М. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавни-цтво», 2017. 152 с.
50. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Том 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 952 с.
51. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Том 2: Філософія права / редкол.: С. Максимов та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 1128 с.
52. Венедіктова І. В. Роль інтересу в поділі права на приватне і публічне. *Університетські наукові записки*. 2011. № 3 (39). С. 61–68.
53. Веніславський Ф.В. Конституційні основи взаємовідносин законодавчої та виконавчої влади в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2000. 22 с.
54. Верховенство права та права людини у світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: практично-методичний посібник викладача. Київ, 2016. 860 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/curriculum_rule_of_law_cd.pdf (дата звернення 20.08.2020)
55. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 180 с.
56. Галамай О. З. Природно-правовий аналіз права та звичаю. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*: збірник наукових праць. 2016. № 850. С. 138–144.
57. Галуцько В. В. Професійно-правове тлумачення права. *Форум права*. 2011. № 2. С. 151–154.
58. Галюк Р. Г. Співвідношення системи права та системи законодавства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 129–134.
59. Геселев О. В. Інтегративне праворозуміння як складова сучасної постмодерної правової культури: сутність та актуальне значення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 45. С. 96–103.
60. Гетьман Є. А. Кодекс як особливий вид закону. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. №1. С. 42–50.
61. Гетьман Є. А. Нормотворча діяльність органів виконавчої влади: поняття, сутність, основні ознаки. *Європейські перспективи*. 2013. № 6. С. 42–47.
62. Гетьман Є. А. Підзаконні нормативно-правові акти органів виконавчої влади України та іноземних держав: порівняльна характеристика. *Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид.* 2016. Вип. 1 (9). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/66302> (дата звернення: 17.06.2021).
63. Гетьман Є. А. Поняття підзаконного нормативно-правового акта та його співвідношення із нормативно-правовим та правовим актами. *Форум права*. 2013. № 3. С. 106–113.
64. Гетьман-П'ятковська Ірина Анатоліївна. Право та мораль: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодії: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2007. URL: <http://www.disslib.org/pravo-ta-moral-teoretyko-pravovi-problemy-spivvidnoshennja-ta-vzayemodiyi.html> (дата звернення: 19.08.2020).
65. Гнатюк М. Д. Правозастосування та його місце в процесі реалізації права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2007. 19 с.
66. Годованик Є. Конституційно-правова норма та її відображення в європейському праворозумінні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 1 (13). С. 80–85.

67. Головатенко В. Правові акти Президента України: юридична природа, статус, функції. *Право України*. 2004. № 3. С. 14–18.
68. Головатий С. П. Верховенство права: ідея, доктрина, принцип: авто- реф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2009. 44 с.
69. Головатий С. П. Про людські права: лекції. Київ: Дух і літера, 2016. 760 с.
70. Гончаров В. В. Граматологія та методологія тлумачення юридичних норм. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XVI регіон. наук.- практ. конф. (Львів, 8–9 лютого 2010 р.). Львів, 2010. С. 8–9.
71. Гончаров В. В. До питання про зміст юридичної норми як об'єкт її тлумачення (у світлі практики Європейського суду з прав людини). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2010. Вип. 50. С. 3–11.
72. Гончаров В. В. Офіційне тлумачення юридичних норм як засіб встановлення і трансформації їх змісту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2012. 18 с.
73. Гончарук А. П. Механізм правової поведінки (загальнотеоретичний аспект): автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 15 с.
74. Гордієнко Н. М. Соціальна норма як феномен: поняття, сутність, цінність для суспільства. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2013. Вип. 59–60. С. 33–40.
75. Горобець К. В. Аксиосфера права та її компоненти: дис. ... к.ю.н.: 12.00.12. Одеса, 2012. 206 с.
76. Горобець К. В. Аксиосфера права: філософський и юридический дис- курс: монографія. Одеса : Фенікс, 2013. 218 с.
77. Григонис Э. П. Механизм государства: теоретико-правовой аспект: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук; спец.: 12.00.01. СПб., 2000. URL: <https://www.dissercat.com/content/mekhanizm-gosudarstva-teoretiko-pravovoi-aspekt> (дата звернення: 22.08.2020).
78. Грималюк П. О. Види делегованої правотворчості. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 55–58.
79. Грищук О. В. Людська гідність у праві: філософський аспект: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.12. Львів, 2007. 415 с.
80. Грищук О. Філософія людської гідності у праві. *Право України*. 2018. № 9. С. 14–28.
81. Грищук О. В. Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ : «Компанія ВАІТЕ». 2019. 416 с.
82. Гураленко Н.А. Судовий прецедент в системі джерел права: філософсько-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2009. 21 с.
83. Дашковська О.Р . Еволюція прав людини під впливом процесу глобалізації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 27–29.
84. Дашковська О. Р. Судовий прецедент і судова практика як джерела права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1 (64). С. 34–41.
85. Демічева В. В. Правова культура та правосвідомість : взаємозв'язок та взаємовплив. *Держава і право. Юрид. і політ. Науки*. Київ, 2005. Вип. 28. С. 119–125.
86. Демічева В. В. Правова культура: теоретичний аналіз і практичний вимір. *Держава і право*. 2009. Вип. 45. С.38–42.
87. Дерлеменко В. В. Генеза класифікації наук. Історія науки і бібліо- графістика. 2012. No.3. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2012-3/index.html> (дата звернення 17.08.2010).
88. Дехтярьов О. В., Олійник О. Б. Юридична природа та значення норми права. *Право та державне управління*. 2018. № 4 (33). С. 11–15.
89. Джураєва О. О. Функції сучасної держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2006. 15 с.

90. Дзевелюк М. В. Традиції та новації в розвитку функція сучасної держави: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2017. 209 с.
91. Дзейко Ж. Методи дослідження законодавчої техніки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2010. № 82. С. 19–22.
92. Дзейко Ж. О. Поняття юридичних конструкцій як засобів законодавчої техніки. *Бюлетень Міністерства Юстиції України*. 2008. № 1. С. 5–17.
93. Дзюбенко О. Л. Передумови формування юридичної техніки в епоху Нового часу. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та праві: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19-20 квітня 2018 р.). Київ: КНУКМ, 2018. С. 125–127.
94. Добробог Л. М. Підгалузь права і комплексна галузь права як елементи системи права: проблемні аспекти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. Вип. 11(1). С. 27–29.
95. Дроботова Т. Б. Державно-правовий режим в Україні: зміст, ознаки і основні тенденції розвитку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2011. 19 с.
96. Дудаш Т. І. Праворозуміння: герменевтичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2008. 19 с.
97. Дудник Р. М. Міжгалузева диференціація українського права: поняття, рівні і тенденції розвитку: автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2016. 20 с.
98. Дудченко В. В. Концепт позитивізму в юриспруденції: генезис та обґрунтування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 6–14.
99. Дудченко В. В. Традиція правового плюралізму: західна та східна інтерпретація: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2007. 35 с. 113.
100. Дума В. В. Правозастосовча діяльність та форми її здійснення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 20 с.
101. Дутко А.О. Юридичні конструкції та їх використання в законотворчій практиці України: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 176 с.
102. Дутчак І. Д. Теоретико - правові засади правового регулювання суспільних відносин у сфері публічної інформації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2016. Вип. 3 (1). С. 140–145.
103. Єгоров О. П. Правова культура: поняття, елементи та рівні. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2011. Вип. 9. С. 13–18.
104. Єзеров А. Інтерпретаційна діяльність Конституційного суду України. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 38–46.
105. Жигалкін І. Роль і значення правосвідомості в структурі трудових правовідносин. *National law journal: theory and practice L.L.C.* 2015. No 1. С. 104.
106. Жукорська Я. Сучасна концепція міжнародно-правової відповідальності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 3 (19). С. 36–40.
107. Журавльова Г. С. Принцип рівності та заборони дискримінації у конституційному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2008. 36 с.
108. Забокрицький І. Рівність, гідність та пропорційність як принципи прав людини. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: юридичні науки: збірник наукових праць*. 2017. № 865. С. 521–530.
109. Завальний А. М. Юридичні факти у сфері здійснення правоохоронної діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 20 с.
110. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
111. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.

112. Загальна теорія права: підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.
113. Загоруй І. С. Поняття «права людини»: теоретико-правові підходи до розуміння прав людини. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. Вип. 2. С. 66–82.
114. Заєць А. Законодавча діяльність: деякі питання методології, теорії і практики. *Українське право*. 1996. № 1. С. 27–35.
115. Заєць А. П. Правова держава у контекст сучасного українського досвіду. Київ: Парламентське видавництво, 1999. 248 с.
116. Заморська Л. І. Відносно визначені норми права: поняття, структура, функції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2009. 24 с.
117. Заморська Л. І. Галузь права як вираз правової нормативності: теоретико-правовий зміст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 10–21.
118. Заморська Л. І. Категорія «структура норми права» як основа його нормативності. *Держава і право*. 2010. № 7. С. 19–25.
119. Заморська Л. Поняття «нормативність права»: теоретичний аспект. *Право України*. 2007. №6. С. 26–29.
120. Заморська Л. І. Становлення юридичного позитивізму. *Юридичний вісник*. 2011. № 2. С. 104–109.
121. Заморська Л. І. Функції права: змістовно-теоретичний аналіз. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2015. № 6. С.3–9.
122. Зелена І. В. До питання генезису приватного права. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 355–359.
123. Зеленко І. П. Юридична фікція як правовий і соціальний інструмент. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія «ПРАВО»*. Випуск 23. Ч.1. Т.1. 2013. С.46–49.
124. Зінченко О. Юридичні конструкції як найвища форма правової абстракції. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 55–59.
125. Зубенко А. В. Співвідношення та взаємодія актів тлумачення норм права з правозастосовчими та нормативно-правовими актами. *Держава і право*. 2009. Вип. 45. С. 82–86.
126. Кабанець О. С. Демократія як явище правової дійсності (теоретико-правовий аналіз): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 182 с.
127. Каленіченко Л. І. Державно-правовий примус та система його форм. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. круглого столу (м. Харків, 27 жовт. 2017 р.). Харків. Нац. ун-т. внутр. справ. Харків, 2017. 228 с.
128. Каленіченко Л. І. Об'єктивно неправомірна поведінка як фактична підстава юридичної відповідальності (аналіз галузевого законодавства). *Вісник ХНУВС*. 2016. № 4 (75). С. 19–27.
129. Калиновський, Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність: монографія. Харків : Право, 2008. 288 с.
130. Калиновський Ю. Ю. Структура правосвідомості: філософсько-правова рефлексія. *Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого*. Харків, 2010. № 5. С. 92–100.
131. Карманюк О. П. Юридичні обов'язки і законність: теоретичні аспекти взаємодії. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2016. IV(16). I.: 95. С. 15–19. С.15.
132. Кириченко Ю. В. Класифікація прав і свобод людини і громадянина за Конституцією України: теоретичні та практичні аспекти. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Право*. 2014. № 21. С. 26–32.
133. Ківалова Т. С., Смелянець Г.Є. До питання про поняття і складові методу правового регулювання *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2003. Вип. 21. С. 33–38.

134. Клименко К. О. Правозастосування в судовому адміністративному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2008. 20 с.
135. Ковальська В. В. Поняття, ознаки та значення нормативно - правового акту МВС України. *Форум права*. 2008. № 2. С. 237–242.
136. Коваль О. Я. Легітимність державної влади: співвідношення правових і моральних аспектів реалізації: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2017. 230 с.
137. Ковальчук В. Б. Вчення Роберта фон Моля про легітимність влади у правовій державі. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2011. № 1(3). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11kvbupd.pdf> (дата звернення: 08.09.2020).
138. Ковальчук С. Проблема визначення поняття публічної влади в теорії держави і права. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 884. С. 47–51.
139. Кожан В. В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 23 с.
140. Козенко Ю. О. Норма права та її реалізація – модель і матерія правової поведінки. *Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія: Юридична*. 2015. Вип. 2. С. 33–42.
141. Козенко Ю. О. Правова свідомість людини як аксіологічна сутність її поведінки. *Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради*. Київ, 2014. № 2. С. 8–12.
142. Козюбра М. І. Верховенство права, права людини і місцеве самоврядування: проблеми взаємозв'язків. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Том 200. Юридичні науки. С. 67–71.
143. Козюбра М. І. Право і людина: лінії взаємозв'язків та тенденції розвитку. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2015. Т. 168. С. 3–9.
144. Козюбра М. І. Право, наука та інші форми світосприйняття і методологія: лінії взаємозв'язків. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Том 2. С. 3–12.
145. Козюбра М. Юридичне тлумачення: проблеми методології. *Наукові записки НаУКМА. Юридична наука*. 2014. Т. 1. С. 3–8.
146. Комлик В. В. Склад правопорушення: теоретичні підходи та практичні виміри: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2017. 18 с.
147. Корейба І. В. Офіційне тлумачення як повноваження Конституційного Суду України. *Право і безпека*. 2009. № 5. С. 14–20.
148. Корунчак Л. А. Генеза та еволюція джерел права: синергетичний підхід: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2019. 194 с.
149. Косович В. М. Оціночні поняття як засіб юридичної техніки: монографія. Львів : Тріада-плюс, 2010. 211 с.
150. Косович В. Правозастосовна техніка: загальнотеоретична характеристика. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2017. Вип. 64. С. 3–10
151. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. 568 с.
152. Косович В. М. Юридичний техніко-технологічний інструментарій та верховенство права (методологія дослідження). *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2018. Вип. 66. С. 14–26.
153. Костовська К. М. Юридична техніка актів правозастосування в діяльності органів внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2011. 16 с.
154. Коструба А. Правоприпинення як стадія механізму правового регулювання цивільних правовідносин. *Вісник НАПрНУ*. 2013. №4. С. 142–148.
155. Коструба А. В. Цивільні правовідносини і правоприпиняючі юридичні факти в механізмі правового регулювання. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. Вернадського. Юридичні науки*. 2010. Т. 23, № 2. С. 89–96.

156. Коцюбинська О. Ю. Теорія держави і права: системний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2012. 16 с.
157. Кравченко А. П. Антропологічний принцип у філософії права: авто- реф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Харків, 2008. 23 с.
158. Кравченко Т. А. Співвідношення легітимності та стабільності публічної влади в сучасній державно-правовій науці. *Наукові праці МАУП*. 2013. Вип. 3 (38). С. 116–120
159. Кравчук К. Г. Акти Конституційного Суду України та їх правотворчий характер. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 51–54.
160. Кравчук М. В. Праворозуміння – важлива наукова проблема правого життя України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. № 1. С. 19–25. 182. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. по-сіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. й доп. Тернопіль: Екон. Думка, 2016. 574 с.
161. Красовська В. Г. Механізм правового регулювання як система правових засобів. *Держава і право: зб. наук. пр. Юрид. і політ. науки*. 2009. Вип. 43. С. 81–87.
162. Крестовська Н. М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Практикум. Тести: підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 584 с.
163. Кретьова І. Ю. Еволюційне тлумачення права у практиці Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. Вип. 1(1). С. 15–19.
164. Кривицький Ю.В. Механізм регулювання в сучасній теорії права. *Часопис Київського університету права*. 2009. №4. С. 74–79.
165. Кривицький Ю. В. Спеціалізовані норми права в механізмі правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 260 с.
166. Крисяк Ю. Сучасні філософсько-правові концепції права та право- порядку. *Право України*. 2011. № 8. С. 203–211.
167. Крутько А. Л. Рівні правового регулювання народної законодавчої ініціативи: теоретико-правове співвідношення. *Право і суспільство*. 2015. № 1. С. 15–21.
168. Н. Социология права: учебн. Пособие. Изд-е 2-е. Москва: Р-Центр. 1998. 159 с
169. Кузьменко Я.П. Теоретико-правові засади права людини на життя: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : Київ, 2015. 24 с.
170. Кузь С. В. Теоретико-методологічні засади праворозуміння. *Науково інформаційний вісник «Право»*. 2016. № 1. С. 80–86.
171. Кулак Н. В. Загальні тенденції державного регулювання інноваційного розвитку сфери підприємницької діяльності. *Науковий журнал: Молодий вчений*. 2016. № 12.1 (40). С.129–135.
172. Купрійчук В. М., Венцель В.І. Соціальна функція держави та особливості її реалізації в умовах сучасних глобалізаційних викликів. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 3. С. 103–115.
173. Куракін О. М. Структура механізму правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 35 (2.1). С. 41–44.
174. Куріньовська Л. А. Особливості визначення суб'єктного складу в зворотних правовідносинах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2013. Вип. 22. С. 170–174.
175. Кухтик С. В. Трансформація держави під впливом глобалізації (теоретико-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2015. 199 с. 199. Кушнір Н. П. Поняття та значення правової культури суспільства. *Держава і право*. 2005. Вип. 27. С. 474–778.
176. Куян І. До питання про публічність та суверенність державної влади. *Право України*. 2009. № 11. С. 52–57.

177. Лебеденков В. І. Юридична техніка: поняття, призначення, методологічні засади застосування. *Інформація і право*. 2014. № 2 (11). С. 52–56.
178. Лебедева О.В. Правова держава: поняття та принципи. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 203–207.
179. Левицька Н. Юридичні конструкції та система права: співвідношення понять. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 169–173.
180. Легін Л. М. Теоретичні основи дослідження законодавчого процесу в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2007. № 3. С. 143–149.
181. Лемак В. В., Попович Т. П. Тоталітарний державний режим: теоретико-правові аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право»*. 2013. Вип. 23. С. 57–59.
182. Лемак В. В. Соціально-економічні права людини в контексті верховенства права: вітчизняний досвід закріплення та застосування. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1. С. 40–48.
183. Ленгер Я. І., Бисага Ю. Ю. Нормотворчість у контексті реформування права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 1. С. 15–19.
184. Лисенков С. Л. Тлумачення (інтерпретація) норм права: причини, необхідності, види та способи. *Законодавство України. Науково-практичні коментарі*. 2006. № 5. С. 3–5.
185. Литвиненко І. Л. До питання класифікації конституційних прав та свобод людини і громадянина. *Університетські наукові записки*. 2007. № 2. С. 55–63.
186. Лобода Ю. П. Цінність держави як її соціальна сутність (теоретико- методологічні дослідження): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2001. 16 с.
187. Лук'янова Г. Ю. Комплементарно-цілісна концепція праворозуміння (аспекти загальної теорії): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2013. 21 с.
188. Лук'янов Д. В. Теорія держави і права: посіб. для підгот. до держ. іспитів / За заг. ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2018. 196 с.
189. Лук'янов Д. В. Правова система: поняття та різноманітність у сучасному світі. *Право України*. 2019. № 1. С. 158–176.
190. Лук'янов Д. В. Релігійні правові системи в сучасному світі: монографія. Харків : Право. 2015. 352 с.
191. Луцький А. І. Правова ідеологія в системі правової свідомості. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 8. С.25–27. 219.
192. Луцький Р. П. Ієрархічність правових джерел (нормативних актів) як відображення буття позитивного права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 18–21.
193. Луцький Р. П. Теоретико-правові засади формування та розвитку сучасного позитивного права: дис. д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2017. 490 с.
194. Луць Л. А. Сучасні правові системи світу: навч. посібник. Львів : Вид-во Львівського нац. Ун-ту ім. І.Франка. 2003. 247 с.
195. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків : Права людини, 2015. 277 с.
196. Лялюк О. Ю. Державний апарат як елемент механізму реалізації публічної влади. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 23. С. 82–93.
197. Майданик М. Англійський судовий прецедент як джерело права. *Юридична Україна*. 2013. №1. С.52–61.
198. Макеєва О. М. Правова культура як чинник розвитку правової системи. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. № 4. С. 48–53.
199. Максакова Р. М. Публічна влада: поняття, ознаки, форми. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2015. № 3. С. 3–8.

200. Максимов С. І. Верховенство права: світоглядно-методологічні засади. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. №4 (31). С.27–35.

201. Максимов С. І. Правова культура як інтегральна характеристика правової системи. *Правова система України: проблеми і тенденції розвитку: матеріали наук.- практи. Конференції (Харків, 3 червня 2010 р.) / НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування; за ред. Ю. П. Битяк Харків, 2010. С. 7–9.*

202. Максимов С. І. Природне і позитивне право як елементи правової реальності. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 1 (28). С. 82–92. 230. Мала енциклопедія теорії держави і права / За заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького. Київ : Кондор, 2012. 368 с.

203. Малента В. С. Неофіційне тлумачення норм права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 246 с.

204. Малишев Б. В. Телеологічна природа структури норми права. *Форум права*. 2011. № 2. С. 557–563.

205. Малишев Б. В. Теоретико - правова характеристика прецедентної норми права. *Правова держава*. 2019. Вип. 30. С. 43–52.

206. Мамченко Н. В. Дуалізм природного і позитивного права як синтез цілей правової системи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук :12.00.01. К., 2009. 26 с.

207. Мандрікова К. О. Розумність у правовому регулюванні: вимоги до нормотворчості та правозастосування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2015. 15 с.

208. Манько Д. Г. Юридична техніка й технології: навч.-метод. посіб. Херсон : Олді-плюс, 2013. 202 с.

209. Марченко А. А. Судовий прецедент в правовій системі України (1991-2010): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ. 2015. 202 с.

210. Масюк В. Презумпції і преюдиції в цивільному судочинстві. Харків : Право, 2012. 208 с.

211. Матвєєва Л. Г. Юридична природа та місце офіційних інтерпретаційних актів у правовій системі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 Київ, 2005. 32 с.

212. Матвєєва Ю. І. Принцип правової визначеності як складова верховенства права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2019. 23 с.

213. Матвєєва Ю. І. Принцип правової визначеності як складова верховенства права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2019. 220 с.

214. Мацькевич М. М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 54–66.

215. Меленко С. Г. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ. 2002. 19 с.

216. Мироненко В. П. Форма правління. Політичні трансформації на зламі століть. Київ, 2014. 220 с.

217. Мироненко В. П. Цивільно-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності. *Юридична наука*. 2011. № 6. С.24–30.

218. Міжнародна поліцейська енциклопедія. Понятійний апарат. Концептуальні підходи. Теорія та практика : у 10-ти т. / Нац. акад. внутр. справ України, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, Акад. прав. наук України, Акад. підготов. кер. кадрів поліції ФРН, Акад. упр. М-ва внутр. справ РФ. Київ : Вид. дім "Ін Юре", 2005. Т. 2: Права людини у контексті поліцейської діяльності. 1224 с.

219. Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т. / В. В. Мицик, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич та ін.; за ред. В. В. Мицика. Харків : Право, 2019. Т.1: Основи теорії. 416 с.

220. Міловідова С. В. Попередження та протидія адміністративним правопорушенням в Україні: дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 231 с.

221. Міма І. В. Релігійні норми та їх місце в системі соціально-правового регулювання суспільних відносин: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 23 с.
222. Мішина І. Д. Аксіологічні засади правових систем. *Порівняльне правознавство*. 2012. № 3. С. 84–90.
223. Могілевський Л. В. Сутність поняття «норма права». *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1 (10). С. 14–18.
224. Молибога М. П. Тлумачення норм права: сутнісні характеристики. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 42–46.
225. Мороз С. П. Онтологічна основа поняття держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2015. № 6. С. 28–37.
226. Мохонько А.В. Соціальні норми: сутнісні характеристики. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 35–40.
227. Мухін В. В. Індивідуальне регулювання у механізмі децентралізації у праві: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2018. 443 с.
228. Мяловицька Н.А. Автономія: поняття, види, класифікація. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 93–97.
229. Наді Р. Законотворчі помилки. *Відомості Верховної Ради*. 2008. № 5. с. 20.
230. Назарук Ю. Теоретичні характеристики правозастосовного акта. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 217–220.
231. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Н 23 Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.
232. Напалкова І. Г. Формально-юридический метод как основа юридического позитивизма. *Философия права*. 2018. № 3 (86). С. 7–12. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formalno-yuridicheskiy-metod-kak-osnova-yuridicheskogo-pozitivizma/viewer> (дата звернення 17.08.2020.).
233. Настасяк І. Ю. Загальнотеоретична характеристика правової системи суспільства. *Університетські наукові записки*. 2014. № 3 (51). С. 15–21.
234. Настасяк І. Ю. Соціальні детермінанти правового впливу. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 782. С. 76–82.
235. Настасяк І. Ю. Тлумачення правових норм: навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2009. 336 с.
236. Наумова К. І. Правові акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування в системі джерел муніципального права в Україні: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2017. 255 с.
237. Нечипоренко А. О. Нормотворчість в Україні: поняття, види, напрямки удосконалення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2015. 21 с.
238. Овчаренко І. М. Закони у системі джерел (форм) права та їх класифікація: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2004. 21 с.
239. Овчиннікова А. П. Феноменологія правової культури: філософсько-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Одеса, 2016. 20 с.
240. Озель В. Звичай у системі джерел права в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6. С. 201–205.
241. Олейников С. М. Функції держави і правові форми її діяльності. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 23. С. 150–161.
242. Оніщенко Н. М. Лекція професора Н. Оніщенко: «Правова система як об'єкт пізнання загальнотеоретичної юриспруденції». *Право України*. 2012. № 1-2. С.258–272.
243. Оніщенко Н. М. Правовий світогляд і політика (сучасна реальність, бачення на перспективи). *Бюлетень Міністерства юстиції*. 2014. №2. С. 91–96. 282.

244. Оніщенко Н. М. Проблема поняття, сутності та природи права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 4–9.
245. Оніщенко Н. М. Розвиток національної правової системи в контексті запитів громадянського суспільства. *ScienceRise: Juridicial Science*. 2018. № 3 (5). С.4–9.
246. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: монографія. Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки, 2014. 228 с.
247. Онищук І. Техніка юридичного письма: понятійно-категоріальний апарат. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3. С. 87–94.
248. Падалка Р. О. Верховенство права як основоположний принцип права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2017. 195 с.
249. Пайда Ю. Ю. Право та релігія як регулятори суспільних відносин: суперечності доктринального характеру. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 36–46.
250. Пампура М. В. Правосвідомість у суспільстві, що трансформується: функціональний аспект. *Форум права*. 2016. № 5. С. 139–143.
251. Панов М. І. Кримінальна відповідальність: поняття, принципи, підстава. *Право України*. 2012. № 8. С.249–260.
252. Панчишин Р. І. Детермінанти поведінки людини: філософсько-правовий вимір: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.12. Львів, 2017. 205 с. URL: <https://lpnu.ua/research/disscoun/d-3505219/panchyshyn-ruslan-igogovych> (дата звернення 20.08.2020).
253. Пархоменко Н. М. Джерела права: теоретико-методологічні засади: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2009. 36 с.
254. Пасічна І. О. Поняття та сутність податкових правовідносин. *Юридична наука*. 2015. № 3. С. 36–42.
255. Перов Д. О. Склад інформаційних правовідносин. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 88–95.
256. Петрученко К. І. Нормативно-правові акти місцевого самоврядування як джерело права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2014. 28 с.
257. Петришина М. О. Загальна характеристика нормотворчого процесу в органах місцевого самоврядування в Україні. *Право України*. 2010. № 4. С. 47–53.
258. Петришин О. В. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин. *Право України*. 2010. № 3. С. 24–34.
259. Петришин О. В. Праворозуміння у вітчизняній юриспруденції: на шляху до інтегративного підходу. *Публічне право*. 2017. № 3 (27). С. 9–17.
260. Перепелюк А. М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 20 с.
261. Підлісний. М. М. Проблеми аксіології та шляхи їх вирішення: монографія Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 164 с.
262. Пікуля Т. О. Сучасний підхід до інтерпретації поняття «механізм держави». *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Юридичні науки*. 2012. № 2. С. 46–54.
263. Пінська О. С. Правова свідомість: загальна характеристика, основні риси та структури. *Форум права*. 2011. No1. С.784–788.
264. Пісов М. П. Національний та інтегративний правопорядок: загально- теоретичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2018. 22 с.
265. Піх Ю. А. Загальна характеристика секуляризації і десекуляризації правових систем релігійного типу: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2017. 226 с.

266. Плавич С. В. Теоретико-методологічні засади правотворчості: авто- реф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2009. 19 с.
267. Плавич В. П. Феномен права на сучасному етапі трансформації суспільства. *Правова держава*. 2010. Вип. 21. С. 69–79.
268. Погорелов Є. В. Технологія кодифікаційної діяльності: деякі проблеми дослідження та загальнотеоретична характеристика *Учен. зап. Таврич. ун- та им. В. И. Вернадского. Юрид. науки*. 2005. Т. 18 (57). No 1. С. 57–60.
269. Pogorelova Zoya. Constitutional bases of regulation of normative activity of state authorities in Ukraine. *Recht der Osteuropäischen Staaten*. 2020. № 6. P. 65-72.
270. Погорелова З.О. Принципи нормотворчої діяльності органів державної влади. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2021. Т. 7. С. 52-60.
271. Погорелова З.О. Парламентаризм, народний суверенітет і законодавча влада: проблеми взаємозв'язків. *Науковий вісник УжНУ*, 2021. *Серія: Право*. 2021. Вип. 65. т.1. С. 31 -37.
272. Погорелова З.О. Законодавча влада як легітимна основа законотворчої діяльності. *Науковий вісник УжНУ*, 2021. *Серія: Право*. 2021. Вип. 66. т.1. С. 19 -26.
273. Zoya Pogorelova. Rule-making activity of the Ukrainian state as a legal form of activity of public authorities. *Visegrad Journal on Human Rights*. №1, 2021. P. 327-332.
274. Погорелова З.О. Проблеми удосконалення законотворчої діяльності. *Науковий вісник УжНУ*. *Серія: Право*. 2021. Випуск 68. С. 25-29.
275. Погорелова З.О. Проблемні питання законопроекування в контексті українського та міжнародного досвіду. *Науковий вісник УжНУ*. *Серія: Право*. 2015. *Випуск 32. Том 1*. С. 140-145.
276. Погорелова З.О. Процедура розгляду законопроектів у Верховній Раді України: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник УжНУ*. *Серія: Право*. 2015. *Випуск 35. Частина 1. Том 1*. С. 45-48.
277. Погорелова З.О. Право вето в практиці українського і міжнародного парламентаризму *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С.39-42.
278. Погорелова З.О. Роль глави держави у законодавчому процесі *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015, №5. С. 34-38.
279. Погорелова З.О. Щодо організації і порядку діяльності комітетів Верховної Ради України. *Науковий вісник УжНУ*. *Серія: Право*. 2014. *Спецвипуск*. С. 55-59.
280. Погорелова З. О. Законодавчий процес в Україні: проблеми теорії і практики: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2004. 182 с.
281. Погорелова З. О. Історична генеза нормотворчої діяльності держави (період ранніх держав). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2020. № 61 (1). С. 39–43.
282. Погорелова З. О. Конституційні основи законодавчого регулювання нормотворчої діяльності органів держави. Проблеми нормотворення, реалізації та тлумачення норм права у світлі загально визнаного принципу верховенства права: тези доп. та повідомл. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 3–4 жовт. 2019 р.). Харків : Право, 2019. С. 117–119.
283. Погорелова З. О. Природа нормотворчої діяльності української держави. *Правова держава*. 2019. № 36. С. 19–26.
284. Погребняк С. П. Історичні витoki верховенства права. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2008. Вип. 15. С. 3–13.
285. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Харків : Право, 2008. 240 с.
286. Погребняк С. П. Поділ права на публічне і приватне (загальнотеоретичні аспекти) *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 12. С.3–17.

287. Погрібний С. О. Імперативні та диспозитивні норми та їх роль в регулюванні цивільних відносин. *Університетські наукові записки*. 2010. № 2 (34). С. 46–54.
288. Погрібний С. О. Поняття механізму досягнення мети правового регулювання цивільних відносин: Проблеми законності: республік. міжвід. наук. зб. / за заг. ред.: В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2006. С. 47–52.
289. Подковенко Т. О. Фігун Н. І. Проблеми праворозуміння в основних школах права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 2. С. 261–264.
290. Подковенко Т. О., Павелко Л. В. Принципи юридичної відповідальності: зміст та основні критерії класифікації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 7. С. 26–29.
291. Подорожна Т. С. Правовий порядок: теретико-методологічні засади конституціоналізації: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01., 12.00.02. Київ, 2017. 503 с.
292. Подпіснєв Д. С. Ознаки реалізації норм права. *Вісник НТУУ*. 2013. № 3 (19). С. 107–111.
293. Полонка І. А. Нормативність права: загальнотеоретичний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2013. 22 с.
294. Попадинець Г. Правосвідомість і правова культура як чинники становлення громадянського суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія. Юридичні науки*. Львів, 2017. Вип. 782. С. 123–128.
295. Попович Н. В. Поняття «законодавство»: традиційні підходи і новації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2 (89). С. 177–186.
296. Попович Т. П., Бариська Я. О., Когут М. Г. Природно-правова і позитивістська школи права: порівняльний аналіз основних позицій. *Науковий вісник УжНУ. Серія: «Право»*. 2018. Випуск 49. Том 1. С. 9–14.
297. Попович Т. П. Зміни ціннісних орієнтирів: основні фактори та тенденції. *Закарпатські правові читання: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 29-30 квітня 2020 р.) / Ужгородський національний університет; за заг. ред. Я.В. Лазура, М. В. Савчина, М. В. Менджул. Ужгород: РІК-У, 2020. С. 117-124.*
298. Попович Т. П. Категорія «цінності» у правовому вимірі: окремі аспекти. Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації» (м. Хмельницький, 17 травня 2019 року). [у 2-х част.]. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. Частина 2. С. 101–105
299. Попович Т. П., Левкулич В. В. Категорія цінностей: загально-філософський та філософсько-правовий аспекти. *Закарпатські правові читання: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 11-13 квітня 2019 р.) / Ужгородський національний університет; за заг. ред. О. Я. Рогача, Я.В. Лазура, М. В. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2019. Т.1. С. 94–102.*
300. Попович Т. П. Правові засоби здійснення демократії у державах Центральної Європи: теоретичні та практичні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів. 2015. 21 с.
301. Попович Т. П. Правові засоби здійснення демократії у державах Центральної Європи: теоретичні та практичні аспекти: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2015. 215 с.
302. Попович Т. П. Соціальні обов'язки: теоретико-правові аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 71–74.
303. Попович Т. П., Телеп Ю. В. Концепція правової держави у творчій спадщині І. Канта: окремі аспекти. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 15–16 лютого 2019 р.)*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2019. С. 20–23.
304. Попович Т. П., Шаварин А.Т. Права людини, пов'язані з розвитком цифрових технологій: окремі аспекти. *Конституційно-правові академічні студії*. 2020. № 1. С. 30-36.

305. Попович Т. П., Шаварин А.Т. Сутнісне наповнення четвертого покоління прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С.266–271.
306. Попович Т. П. Юридичний обов'язок як правова цінність. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 43–47.
307. Порівняльне правознавство: підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. Хар-ків : Право, 2012. 272 с.
308. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: монографія. Харків : Право, 2007. 248 с.
309. Пригара Л. І. Юридична техніка актів правозастосування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : Київ, 2008. 19 с.
310. Пригара Л. Юридична техніка актів правозастосування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 17 с.
311. Прийма С. Ознаки тлумачення норм права *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 3. С. 239–248.
312. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13. 07. 2017 р № 2136 VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376 (дата звернення 21.07.2020).
313. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10 червня 1997 року № 503/97. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/503/97#Text> (дата звернення 21.07.2020).
314. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI в ред. від 11.03.2010 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1861-17/ed20100311> (дата звернення 21.07.2020).
315. Процюк І. В. Поділ державної влади: сутність і зміст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2015. № 15. Том 1. С. 8-12. URL: http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc15/part_1/4.pdf (дата звернення 21.07.2020).
316. Пунько О. В. Правозастосовна діяльність міліції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2005. 19 с.
317. Пухтецька А. А. Еволюція доктринального тлумачення принципу верховенства права: від зарубіжної доктрини до вітчизняного праворозуміння. *Юридичний журнал*. № 4 (58). 2007. С. 47–51.
318. Пушняк О. В. Ультраактивна дія в часі нормативно-правових актів. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2005. № 9. С. 15–159.
319. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 19-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2016_1_4 (дата звернення: 01.08.2020).
320. Рабінович П. М. Основоположні права людини: соціально-антропна сутність, змістова класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 2. С. 10–16.
321. Рабінович С. П. Природно-правові підходи в юридичному регулюванні: монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 576 с. Г. Философия права. Москва: Международные отношения, 2004. 240 с.
322. Радь О. І. Нормативні акти судової влади як джерела трудового права України: монографія. Львів : Вид-во Т. Сороки, 2017. 174 с.
323. Риженко Ю.М. Система права та система законодавства: проблеми співвідношення. *Держава і право. Юрид. і політ. науки*. 2008. Вип. 42. С. 129–135.
324. Рижков Г. Принцип правової держави в Основному Законі (Конституції) ФРН і судова практика Федерального Конституційного суду ФРН. Київ : Книга для бізнесу, 2008. 112 с.

325. Риндюк В. І. Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2009. 162 с.
326. Риндюк В. І. «Система законодавства» та «система нормативно- правових актів»: до питання визначення та співвідношення понять. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право.* 2019. № 41. С. 102–107.
327. Риндюк В. І. Удосконалення законодавства як правотворча діяльність. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2015. Вип. 34 (1). С. 40–43.
328. Ришелюк А.М. Законотворчість в Україні. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 334 с.
329. Романюк Є. О. Формальна визначеність права як підстава визначення меж людської свободи. *Молодий вчений.* 2014. № 5 (08). С. 95–98. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search> (дата звернення 18.08.2020).
330. Романюк Я. М. Класифікація імперативних цивільно-правових норм. *Юридична Україна.* 2016. № 9-10. С. 4–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2016_9-10_3 (дата звернення: 13.08.2020).
331. Романюк Я. М. Правова природа диспозитивних норм цивільного права України. *Вісник Національної академії правових наук України.* 2016. № 4 (87). С. 138–151.
332. Ромашкін С. В. Типи правопізнання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2008. 19 с.
333. Росік Т. В. Роль судової практики в сучасній правотворчості: теоретико-прикладні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 20 с.
334. Рунова Н. Об'єкт правовідносин державної служби. *Публічне право.* 2013. № 3. С. 175–181.
335. Савенко В. В. Експлікація теоретико-пізнавальної природи закону як основи права. *Право і суспільство.* 2015. № 3 (3). С. 56–60.
336. Савенко М. Д. Буква і дух у тлумаченні правових норм. *Наук. зап. НаУКМА. Сер. Юрид. науки.* 2008. Т. 77. С. 13–16.
337. Савош Г. Правова культура у контексті виховання в умовах трансформації сучасного українського суспільства. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. пр. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т розвитку дитини.* Київ, 2014. Вип. 33. С. 43–46.
338. Савченко К. Ю. Судова практика як елемент правової системи України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2019. 21 с.
339. Савчин М. В. Конституційні принципи та їх інтерпретація. *Право України.* 2017. № 7. С. 30–38.
340. Савчин М. В. Конституційні цінності та конституційна юриспруденція в Україні. *Вісник Конституційного Суду України.* 2010. № 1. С. 111–120.
341. Савчин М. В. Порівняльно конституційне право: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 328 с.
342. Сало В. І. Внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2007. 220 с.
343. Самілик Л. О., Корбут Л.П. Співвідношення понять «суб'єкт права», «особа», «суб'єкт правовідносин», «учасник відносин». *Право і суспільство.* 2016. № 1. С. 89–93.
344. Саміло Г. О. Проблеми тлумачення правових норм. Запоріжжя: Запорізький національний технічний університет, 2017. 144 с.
345. Самотуга А. В. Конституційно-правова відповідальність: конспект лекцій. Дніпро. 2019. 244 с.

346. Сарновська С. О. Механізм правового регулювання та його подвійне тлумачення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. Київ, 2004. № 12 (38). С. 43–51.
347. Сачко О. В. Доктринальна модель принципу верховенства права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 4 (25) том 3. С. 96–100. http://pjuv.nuoua.od.ua/v4-3_2018/22.pdf (дата звернення 21.08.2020).
348. Семеніхін І. В. Правова доктрина в системі юридичної науки та практики: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2012. 237 с.
349. Сенюта І. Я. Правовий звичай як джерело права та регулятор відносин у сфері надання медичної допомоги. *Медичне право*. 2017. № 2. С. 59–70.
350. Серебро М. В. Сучасна держава як цінність: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2017. 24 с.
351. Сердюк І. А. Вживання термінів «правовий акт» і «юридичний акт» у сучасній юридичній науці. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 24–27.
352. Сердюк А. І. Застосування норм права *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 4 (76). С. 43–51.
353. Сердюк І. А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «застосування норм права» *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 3 (49). С. 135–141.
354. Серета В. В. Дисциплінарна відповідальність: поняття, принципи та види. *Університетські наукові записки*. 2014. №1 (49). С.18–25.
355. Серьогіна С. Г. Форма правління і політичний режим: взаємозв'язок і взаємодія. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2005. Вип. 9. С.3-13.
356. Сидоренко О. М. Право та мораль як основні способи правового впливу на поведінку суб'єктів. *Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані*: монографія / за ред. О.В. Козаченка, Є.Л. Стрельцова; МОН України, НУ «ОЮА», Каф. крим. права та ін. крим.-прав. дисциплін Миколаїв. ін-т. права, ПРЦ НАПрНУ, ГО «Всеукр. Асоціація крим. права». Миколаїв: Іліон, 2016. С. 405–420.
357. Сидоренко О. О. Процесуальні норми права: поняття, особливості, різновиди. Харків : Право, 2014. 192 с.
358. Сидорчук Ю. М. Механізми захисту прав людини та громадянина: сутність і перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 682. Правознавство. С. 33–35.
359. Сімутіна Я. В. Юридичні факти в механізмі правового регулювання трудових відносин: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Одеса, 2019. 463 с.
360. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Київ : Алерта: ЦУЛ, 2011. 520 с.
361. Скиба М. В. Сутність та роль держави: інституціональний аспект. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Економіка і право*. 2014. Вип. 24. С. 24–30.
362. Скоробогатов А. Праворозуміння: поняття і типологія. *Філософія права і загальна теорія права*. 2015. № 1-2. С. 204–210.
363. 403. Скрильник О. О. Особливості відповідальності у сучасному міжна-родному праві. *Часопис Київського університету права*. 2013. №4. С. 351–355.
364. Слепнев А. В. Государство как субъект правоотношений: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. М., 2009. URL: <http://www.dissercat.com/content/gosudarstvo-kak-subekt-pravoотноshenii> (дата звернення: 19.07.2022).
365. Слинько Д. В. Основні риси та структура правозастосовної діяльності. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2015. Вип. 20. С. 21–24.
366. Слинько Д. В. Поняття й ознаки процесуальних галузей права України. *Національний юридический журнал: теория и практика*. 2017. № 3. С. 18–22.

367. Слінько Т. М. Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини та їх відображення в Конституції України. Права людини і демократія: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф. (м. Харків, 15 трав. 2018 р). Харків, 2018. С. 30–34.
368. Словська І. Є. Поняття та ознаки закону. *Держава і право: зб. наук. праць*. 2011. Вип. 52. С. 7–16.
369. Слотвінська Н. Д. Судова практика як джерело права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 206 с.
370. Смородинський В. С. Роль держави у правовому регулюванні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 25. С. 17–28.
371. Сопронюк О. Поняття санкції у теорії права. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 1 (7). С. 234–240.
372. Стахура Б. І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір: дис. канд. юрид. наук. Львів, 2016. 180 с.
373. Степаненко К. В. Поняття та функції правової системи України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Ч. 1. С. 24–27.
374. Стрибко Т. І. Нормативно-правовий договір та договірний процес у суверенній Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2016. 255 с.
375. Суходубова І. В. Системні властивості законодавства та його співвідношення із системою права. *Економічна теорія та право*. 2015. № 1 (20). С. 268–279.
376. Сухонос В. В. Сутність та функції авторитарного державного режиму в умовах переходу до демократії (теоретико-методологічний аналіз): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2000. 185 с.
377. Сучасна правова енциклопедія / за заг. ред.: О. В. Зайчука. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 384 с.
378. Талдикін О. В. Правосуб'єктність фізичних осіб: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. №2. С. 55–60.
379. Таманага Ю. Верховенство права: історія, політика, теорія / Пер. з англ. А.Іщенко. Київ : Києво-Могилянська академія. 2007. 208 с.
380. Тарахонич Т.І. Види правового регулювання: теоретичні аспекти розуміння. *Часопис Київського університету права*. 2014. №4. С. 28–32.
381. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
382. Теорія держави та права: навч. посіб. / Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.; за заг. ред. С.Д. Гусарєва, О.Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
383. Теорія держави і права: підручник / за заг. ред.. С. Л. Лисенков та ін. Київ, 2005. 448 с.
384. Теорія держави і права: підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право. 2015. 368 с.
385. Теплюк М. О. Теоретико - правові основи введення закону в дію. Київ : Парламентське видавництво, 2013. 479 с.
386. Теплюк М. О. Конституційно-правові проблеми організації публічної влади в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2008. 21 с.
387. Теремецький В. І. Загальна характеристика елементів структури податкових правовідносин. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 1. С. 175–188. 428
388. Терещук М. М. Юридична відповідальність у публічному праві: дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2018. 211 с.

389. Тимошенко В. Лекція професора В. Тимошенко: «Вступ до курсу «Функції права». *Право України*. 2017. № 2. С. 185–195.
390. Тиріна М. П. Покоління прав людини: проблеми сучасної класифікації. *Держава і право*. 2011. Вип. 52. С. 728–732.
391. Тихонович Л. А. Поняття соціальних норм та їх ознаки. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Право*. 2011. Випуск 16. С. 24–30.
392. Томко В. Особливості діалектичного поєднання категорій «право» і норма права. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С.137–141. 433.
393. Тополевський Р. Б. Системні зв'язки юридичних джерел права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків. 2004. 20 с.
394. Трофименко В. А. Правова доктрина – основа формування правової системи країни. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2009. <https://cyberleninka.ru/article/n/pravova-doktrinaosnova-formuvannya-pravovoyi-sistemi-krayini/viewer> (дата звернення: 20.07.2021 р.).
395. Уварова О. О. Норми матеріального і процесуального права: функціональне співвідношення. *Юридична осінь 2012 року: зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (13 листоп. 2012 р.) / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»*. Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. С. 3–5.
396. Уварова О. Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика. Харків : «Друкарня Мадрид», 2012. 196 с.
397. Уварова О. О. Роль принципів права у процесі правозастосування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2009. 20 с.
398. Уманців Ю. М., Міняйло О.І. Еволюція ролі та функцій держави в економіці. *Економічний вісник університету*. 2016. № 28-1. С. 140–148.
399. Ухвала Конституційного Суду України №15- у/2010 від 31.03.2010 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v015u710-10> (дата звернення: 23.07.2020 р.)
400. Фалькіна Т. Ю. К поняттю механізму реалізації права как: різно-видности правового механізму. *Право и образование*. 2007. №4. С. 123–130.
401. Федина С. Р. Особливості зовнішньої і внутрішньої політики України у протидії гібридним загрозам. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. №7(47), 1 т. С.12–18.
402. Хаустова М. Г. Особливості правової системи України. *Право і суспільство*. 2015. № 6(3). С. 51–57.
403. Хаустова М. Г. Правосвідомість у структурі правової системи. *Проблеми правознавства та правозахисної діяльності*. Харків. 2005. № 1. С. 68–79.
404. Хаустова М. Г. Проблеми класифікації правових систем. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2 (77). С.53–63.
405. Хаустова М. Г. Структура правової системи суспільства. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1. С. 49–58.
406. Хомюк Н. С. Сучасна система джерел права України: загальнотеоретичні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2015. 19 с.
407. Хомюк Н. С. Сучасна система джерел права України: загальнотеоретичні аспекти: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2015. 217 с.
408. Чабур С.В. Функціонування механізму правотворчості Х.: вид-во Право, 2019., 214 с.
409. Чаплук О. Методологічні засади взаємодії національної та міжнародної правотворчості. *Юридична Україна*. 2011. № 4. С. 21–26.

410. Чепульченко Т. О. Місцеве правове регулювання в системі соціально- нормативного впливу на суспільні відносини: матеріали міжн. наук.-практ. конф. «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави» (м. Київ, 2011 р) / Київ: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2011. С.13–15
411. Черкас М. Є. Актуальні проблеми формування правосвідомості в Україні. *Право та інновації*. 2015. № 4 (12). С. 169–175.
412. 458. Черкас М. Є. Функції правосвідомості в механізмі правового регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2010. 18 с.
413. Чернадчук В. Д. Бюджетні правовідносини в Україні: теорія, практика та перспективи розвитку: автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 42 с.
414. Черноп'ятов С. В. Охоронні трудові правовідносини: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.05. Дніпропетровськ, 2016. 22 с.
415. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я: монографія / за заг. ред.: д.ю.н., проф. С. Б. Булеци; к.ю.н., доц. М. В. Менджул. Ужгород: УжНУ, 2020. 464 с.
416. Чефранов А. Б. Проблеми застосування теорії цінностей у правових дослідженнях. *Проблеми філософії права*. 2005. Том III. №1-2. С. 327–337.
417. Шаганенко В. П. Сутнісні характеристики системи права. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 69–74.
418. Шевчук С. В. Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади: автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2008. 42 с.
419. Шевчук С. Людська гідність у системі конституційних цінностей. *Право України*. 2018. № 9. С. 29–40.
420. Шевчук С. В. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні: монографія. Київ : Реферат, 2007. 640 с.
421. Шелестов К. В. Домінуюче праворозуміння у функціонуванні правових систем: автореф. дис. ... канд.. юрид. наук : 12.00.12. Одеса, 2010. 12 с.
422. Шестак В. С. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації культурної функції держави. *Форум права*. 2010. № 2. С. 578–585.
423. Шопіна І. М. Щодо концептуальних підходів до визначення поняття правового регулювання. *Форум права*. 2011. № 2. С. 105–106.
424. Шопіна І. М. Щодо розмежування між адміністративно-правовим регулюванням та адміністративно-правовим впливом. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2011. № 20. С. 535–540.
425. Штанько А. О. Правопорушення як вид правової поведінки: автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2009. 18 с.
426. Шумило М. М. Правовідносини в сфері пенсійного забезпечення в Україні: монографія. Київ : Ніка-Центр, 2016. 680 с.
427. Щирба М. Ю. Темпоральна дія нормативно-правових актів України: теоретико-прикладні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2015. 20 с.
428. Юридична техніка: курс лекцій для бакалаврів / за ред.. Шутака І. Д., Онищука І. І. Дрогобич : Коло. Ун-т права ім. короля Данила Галицького, 2015. 226 с.
429. Юридична техніка: навч. посіб. / за ред.. Шутака І. Д., Онищука І. І. Івано-Франківськ: Івано-Франків. ун-т права ім. короля Данила Галицького, 2013. 495 с.
430. Юхимюк О. Дотримання як форма безпосередньої реалізації норм права. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 1. С. 32–35.
431. Юхимюк О. Типологія правозастосування *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія. Право*. 2012. №19. С. 132–134.

432. Яковлев О. А. Правовий режим: підходи до визначення поняття. *Право та інновації*. 2015. № 2. С. 80–85.

433. Яковюк І. Правова культура і її вплив на розвиток правової системи. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 1 (52). С. 47.

434. Ярмак Х. П. Механізм правового регулювання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 2. С. 81–87. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/2013230> (дата звернення: 20.07.2021).

435. Ярмиш О. Темпоральна дія конституційно-правових норм: проблеми теорії та практики. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 3. С. 69–82.

Рекомендовані адреси сайтів

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.friends-forum.com/forum/printthread.php?t=5838&pp=30> - енциклопедії та словники
6. <http://www.lib.com.ua/> - електронна бібліотека
7. <http://www.slovari.org> – каталог словників (у тому числі, юридичні)
8. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)
9. <http://www.nbuv.gov.ua/online-2010/> - передплачені науково-інформаційні ресурси НБУ ім. В.І.Вернадського
10. <http://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева).
11. <http://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> - юридична бібліотека (Україна)
12. <http://pravo.biz.ua/> - юридична бібліотека (Україна)
13. <http://www.vuzlib.net/> -економіко-правова бібліотека (оцифровані підручники)
14. <http://chitalka.info/pravoznavstvo.html> - безкоштовна студентська бібліотека юридичних ресурсів
15. <http://www.tarasei.narod.ru/uchebniki.html> - правова бібліотека
16. <http://urka.ru/catalog.php?parent=57> – каталог юридических ресурсів
17. <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/> - електронні наукові видання НБУ ім.В.І.Вернадського
18. www.lawukraine.com - каталог юриста
19. www.defence.com.ua - сам собі юрист

Погорєлова З.О., Попович Т.П., Бариська Я.О.

Загальна теорія права і держави

Навчально-методичний посібник
для студентів зі спеціальності «Міжнародне право»

Формат 60×84/16. Гарнітура Times New Roman
Умов. друк. арк.: 8,13. Зам №40.

Редакційно-видавничий відділ
видавництва УжНУ «Говерла»
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89
dep-editors@uzhnu.edu.ua